የኢትዮጵያ ታሪክ

ሐሪ አትክንስ

M. A., F. R. G. S.

ማውጫ

		ገጽ
ምዕራፍ ፩	የቀድሞ ዘመናት	፩
ምዕራፍ ፪	መካከለኛው ዘመን	፱
ምዕራፍ ፫	በ፲፯ኛውና ፲፰ኛው መቶ ክፍለ ዘመን	፲፯
ምዕራፍ ፬	ኢትዮጵያና አውሮጳ	፳፪
ምዕራፍ ፭	ዳግማዊ አፄ ምኒልክ	፳፰
ምዕራፍ ፮	ዘመናዊቷ ኢትዮጵያ	፴፫
ምዕራፍ ፯	የዛሬዪቱ ኢትዮጵያ	፵፯

የሥዕሎች ዝርዝር ፡

የንግሥት ሃትሸፕስት መርከቦች ... 1

የአክሱም ሐውልት ... 2

የጽዮን ማርያም ቤተ ክርስቲያን አክሱም ... 5

የጥንታዊትና የመካከለኛው ዘመን የኢትዮጵያ ካርታ ... 7

የጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን ላሊበላ ... 9

ንጉሥ ይኩኖ አምላክ ... 12

የዓባይ ፏፏቴ ... 16

የንጉሥ ፋሲለደስ ግቢ ጎንደር ... 19

ጀምስ ብሩስ ... 21

ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ... 23

ዓፄ ቴዎድሮስ ዳግማዊ ... 24

ዓፄ ዮሐንስ ፬ኛ ... 27

ዳግማዊ ዓፄ ምኒልክ ... 28

የኢትዮጵያ ወታደሮች በአድዋ ጦርነት ... 30

ንግሥት ዘውዲቱ ... 34

ንጉሥ ተፈሪ መኰንንና ወይዘሮ መነን ... 36

ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት በጄኔቫ ... 40

ግ. ን. ነገሥት ከሜጀር ጄኔራል ዊንጌትና ከብርጋዴር ሣንፎርድ ... 42

ግ. ን. ነገሥት በተባበሩት መንግሥታት በኒውዮርክ ንግግር ሲያደርጉ ... 48

የአፍሪካ አዳራሽ አዲስ አበባ ... 51

የቆቃ ግድብ ... 54

ዘመናዊ የኢትዮጵያ ካርታ ... 56

የዓባይ ወንዝ ድልድይ ... 58

የኢትዮጵያ የንግድ መርከብ ... 60

የግርማዊና የግርማዊት እቴጌ መነን ፳፭ኛው የዘውድ በዓል ፲፱፻፵፯ ዓ. ም. 65

ኢትዮጵያ በካናዳ ኤክስፖ ... 66

ምዕራፍ ፩

የቀድሞ ዘመናት

ጥንታዊቷ ኢትዮጵያ ፤

እንደ ኢትዮጵያውያን አነጋገር የመጀመሪያዎች የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የኖህ ልጅ የነበረው የካም ቤተ ሰብ ነበሩ ። ከካም ልጆችም አንዱ ኩሽ ሲሆን እርሱም ኢትዮጲስ በመባል የታወቀው የኢትዮጵያ አባት ነው ። ከሜሶፖታሚያ የመጡትም ኩሻዊያን በኢትዮጵያ ደጋማ መሬት ሰፈሩ ። በ፲፭ኛው መቶ ዓለም ገደማ እ.ኤ.አ. ከኢትዮጵያውያን ከቀይ ባሕር አካባቢ ከሚኖሩ ሕዝቦች ጋር ለመነገድ የግብጽ ንግሥት ሃትሼፕሰት በቀይ ባሕር በኩል መርከቦችን ላከች ። ግብጻውያን እህል ፤ ብርጭቆ ፤ ሣህንና ሌሎች ነገሮችም ሲያቀርቡ በለውጡ የዝሆን ጥርስ ፤ ዕቃዎች ፤ ቅመማ ቅመም ፤ ወርቅና ልዩ ልዩ የሐገር ውስጥ ዕቃዎችን ከኢትዮጵያ ይገዙ ነበር ። በዚያን ጊዜ የተጠቀሙበት መርከብ ከንግሥቲቱ በአንደኛው ቤተ መቅደስ ግድግዳ ላይ ተስሎ ይታያል ።

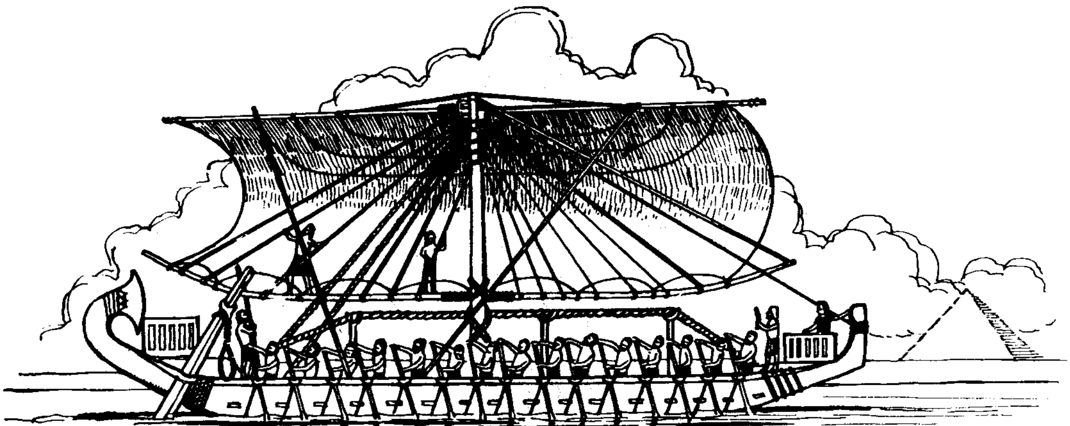

የንግሥት ሃትሼፕስት መርከቦች

በአንድ ሺህ ዓ. ዓለም ገደማ ንጉሥ ሰለሞንን ለመጐብኘት ንግሥት ሳባ ወደ ኢየሩሳሌም እንደመጣች በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎአል ። ንግሥቲቱም ታላቅነቱንና ጥበቡን ተመልክታ ስላየችው ሁሉ ለፈጣሪዋ ምስጋና አቅርባለች ። እንደ ኢትዮጵያውያን አጠራር ንግሥት ማክዳ ከንጉሥ ሰለሞን ጉብኝት በኋላ ቀዳማዊ ምኒልክ በመባል የኢትዮጵያ ንጉሥ የሆነውን ምኒልክን ከንጉሥ ሰለሞን ወለደች ።

በ፯፻፶ እና በ፭፻ ዓ. ም. መካከል የሴም ነገዶች በደቡብ ቀይ ባሕር በኩል ከአረቢያ ወደ ኢትዮጵያ መሻገር ጀመሩ ። እነዚህም ሴማውያን

ከኩሻውያን በሥልጣኔ የገፉ ስለ ነበር ቋንቋቸውንና ባህላቸውን ለኩሳውያን ያዛመቱ እንደመሆናቸው ይህ ሥልጣኔያቸው ሳባዊያን በመባል የታወቀ ነበር ። ይህም በጥንታዊቱ ኢትዮጵያ ታላቅ ለውጥ አድርጐአል ። ሃበሻት ከተባሉት ከነ ዚህ ነገዶች አንዱ ሐበሻ የሚባለው ስም ለሀገሪቱ ተሰጠ ። ሌላው አግዓዚ የተባ ለው ነገድ ደግሞ ጥንታዊ የኢትዮጵያ ቋንቋ የሆነውን ግዕዝ የተባለውን ስም አስገኘ ። የመጀመሪያዎቹ በኢትዮጵያ ነዋሪዎች የኩሽ ነገዶችና ቀጥሎም የገ ቡት ሴማውያን ቀስ በቀስ አንድ ሕዝብ ሆኑ ። ቆይተውም በኢትዮጵያ ከፍተኛ መሬት በአክሱም አካባቢ አንድ መንግሥት አቋቋሙ ።

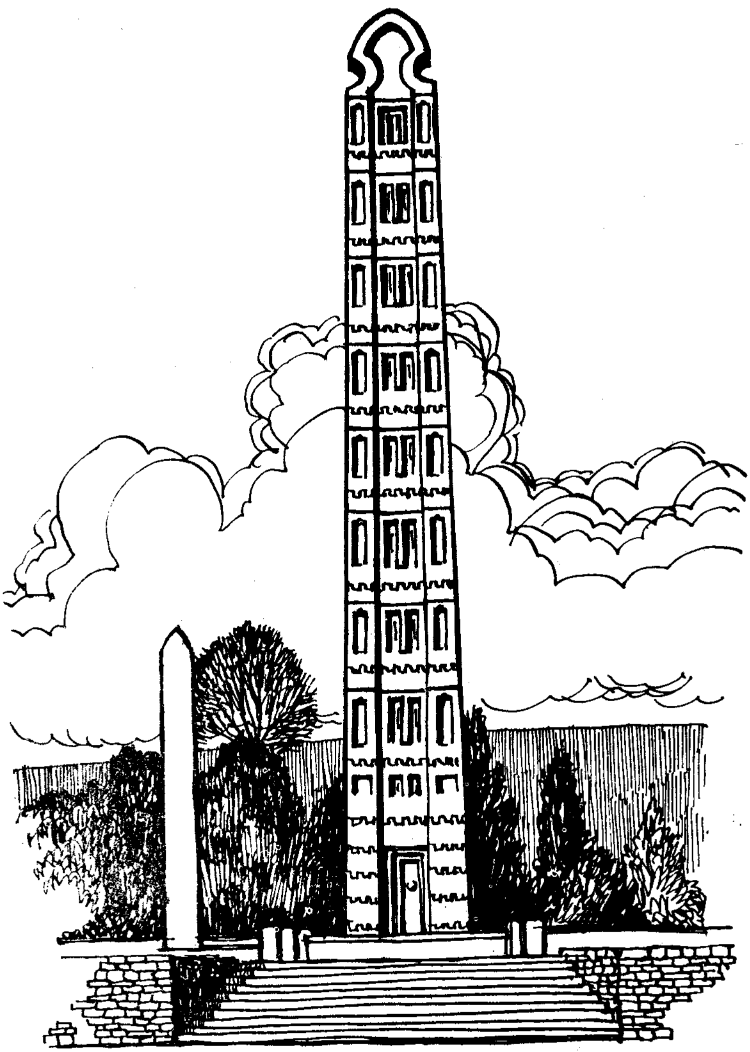

የአክሱም ሐውልት

የአክሱም መንግሥት በኃይሉ እንደደረጀ ከአካባቢውና ከሌሎችም አገሮች ጋር በመነገድ ዝነኛ ሆነ ። ታላቁ እስክንድር ከሞተ በኋላ የግብፅ ግዛቱ በፕቶሎሚዎች ተገዛች ። በ፫፻ ዓ.ዓለም ገደማ ዳግማዊ ፕቶሎሚ ለጉብኝትና ለንግድ በቀይ ባሕር መርከቦች ላከ ። እርሱም ከሚፈልጋቸው ነገሮች አንደኛው ለጦር ሠራዊቱ አገልግሎት ያፍሪቃን ዝሆኖች ነበር ። መርከበኞቹም በበርኒስ ዘ፡ አል ጐልደን ቆር ቆረው ከኢትዮጵያውያን ጋር ንግድ ጀመሩ ። የፕቶሎሚ መርከቦችን እየነዱ በመምጣት የግሪክ ካፒቴኖች ኢትዮጵያን በመጐብኘትና ከርሷ ጋር በመነገድ የመጀመሪያዎቹ አውሮፓውያን ሆኑ ።

የአክሱም መንግሥት ፤

የመጀመሪያው ዝነኛ የአክሱም መንግሥት የባሕር በር የነበረው የአዱሊስ ነው ተብሎ ይታመናል ። ለንግድም ሆነ ለመጓጓዣ ከአዱሊስ እስከ አክሱም መጠቀሚያው ግመል ነበር ። ጉዞው አንዳንድ ጊዜ ፳ ቀናት ይፈጅና በየመንገዱም ከተማዎችና ምሽጐች ተላላፊውን እና ጓዝን ለመጠበቅ ነበሩ ። የአክሱም መንግሥት በበለጠ ሲሰለጥንና ኃያል ሲሆን ከተማው አክሱም እያደገ ሄደ ። ንጉሡ በታላቅ ግንብ ቤት መንግሥት ውስጥ ሲኖር ሌሎችም የድንጋይ ቤቶች በከተማው ነበሩ። በአክሱም በአስገራሚ አኳኋን የተሠሩት ምናልባትም ለፀሐይ ፤ ለጨረቃ አምልኮ ሥፍራ ተብለው የተሠሩት ታላላቅ የድንጋይ ሐውልቶች ናቸው ። አሠራራቸውም ድንጋይ በድንጋይ ላይ ሳይሆን ከአንድ ዐለት በቀጭንና ረጅም ቅርጽ የተጠረቡ ናቸው ። ከሁሉም የሚረዝመው ከ፴፫ ሜትሮች በላይ ከፍታ ነበረው ። አክሱም በበጋ ጊዜ መገልገያ እንዲሆን የዝናብን ውሃ በታላቅ ኩሬ በማገድ ጥሩ የውኃ ማከፋፈያ ይዞታ ነበረው ። አገዛዙም በጥሩ አቅዋምና ድርጅት ከመሆኑ ጋር ገንዘብን በማሰራት የንግድ ሥራ ይካሄድበት ነበር ።

ግሪኮች ከኢትዮጵያ ጋር ንግድ ሲጀምሩ የአክሱም ንጉሥ ስለ ግሪክ ሥልጣኔ ለማወቅ ቻለ ። ቀስ እያለም የግሪክ ቋንቋና ባህል በአክሱም መንግሥት ተዛምቶ ነገሥታቱ በትምህርት ቤት የሚጠቀሙበትና በገንዘባቸውም ላይ አንዳንድ ጊዜ የሚገኘው ጽሑፍ በዚሁ ቋንቋ ነበር ፤ ከነገሥታቱ አንዳንዶቹና ሕዝቡም የግሪኮችን አማልክት አምልከዋል ። ነገሥታቱ ስለአደረጉአቸው ጦርነቶች በታላላቅ ድንጋይ ላይ በመጻፍ በመንግሥቱ ልዩ ልዩ ሥፍራ ይኖሩ ነበር ። ጽሑፎችም በሳባውያንና በግሪኮች ሲሆኑ ስለጥንታውያን የኢትዮጵያ ነገሥታት የሚያወሱ ነበሩ።

ስለ አክሱም መንግሥት ጥንታዊው የታወቀው ጽሑፍ የኤርትራው ባሕር የተባለው መጽሐፍ ነበር ። የተጻፈውም በመጀመሪያው መቶ ዓመት አጋማሽ መጨረሻ ገደማ ወደ አዱሊስ በመጣ በአንድ ነጋዴ ነበር ። በጽሑፉ ውስጥ ስለ አክሱም መንግሥትና ስለቀይ ባሕር አካባቢ ንግድ በመለዋወጥ የግሪክን ትምህርት የተማሩ ታላቅ ሰው እና የአክሱም ንጉሥ እንደ ነበረ ስለ ዘሰካለስም ይነገራል ።

ቀጥሎም ኮስሞስ የተባለ አንድ ሌላ ነጋዴ የክርስቲያን ቶፖግራፊ (The Christian Topography) የተባለውን መጽሐፍ ጻፈ ። በአዱሊስ በነበረበት ጊዜ ለአገረ ገዥው ሁለት ጥንታዊ መጻሕፍትን ገለበጠለት ፤ ከዚያም አንደኛው ከብዙ ዓመታት በፊት የግሪኮችን አማልክት ለማመስገን ወደ አዱሊስ በመጣው በአክ

ሱም ንጉሥ የተጻፉ ነበር ። ንጉሡ በዚህ ጽሑፍ ስለ ራሱ ድል አድራጊነትና ብዙ ሐገሮችን መያዝ አትቷል ። ከነዚህም አገሮች የዘመኑ ቤጌምድር ክፍል ፤ ደንከል ፤ ትግሬ እና ሰሜን ኤርትራ ናቸው ። እንደዚሁም ከሱዳን ክፍልና ቀይ ባሕር ተሻግሮ የደቡብ ምዕራብ ዐረብን ቆርሶ ለመውሰድ እንደሔደ ገልጿል ።

ምንም እንኳን ስሙ በእርግጥ ባይታወቅም ይህ ንጉሥ በ፫ኛው መቶ ዓ.ም. የአክሱም ንጉሥ የነበረው (አፊላስ) ነው ተብሎ ይታመናል ። ይህ ንጉሥ የአክሱም መንግሥት ከማስፋፋቱ ሌላ የጥንታዊቱ ኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት መስራች ተብሏል ።

ኢላ አሚዳ ፤

ኢላ አሚዳ በ፫፻፴ ዓ.ም. ገደማ በኢትዮጵያ ነገሠ ። በዚህ ዘመን አንድ የሶሪያ ነጋዴ በቀይ ባሕር ላይ ወደ ሕንድ ሲያልፍ ዘመዶቹ የሆኑና ያስተምራቸው የነበሩ ፪ ክርስቲያን ልጆች ከርሱ ጋር ነበሩ ። መርከቢቱን ለምግብ አቁመዋት ሳሉ ሁለቱ ልጆች ብቻ ሲቀሩ ሌሎቹ ተገደሉ ። እነዚህ ልጆችም ፍሬምናጦስና አኤደስየስ ነበሩ ።

እነዚህ ልጆች በአንድ ዛፍ ሥር ተቀምጠው ትምህርታቸውን ሲያጠኑ ተገኙተው ወደ ንጉሥ ኤላ አሚዳ አክሱም ተወሰዱ ፤ በዚያም በጥበብ እያደጉ ሄዱ ። ንጉሡ ፍሬምናጦስንና አኤደስየስን በቤተ መንግሥቱ ኃላፊ አደረጋቸው ። ንጉሡ ኤላ አሚዳ ሲሞት ልጁ ኢዛና ገና ልጅ ስለነበር ንግሥቲቱ ልጅዋ እስኪያግድ ፍሬምናጦስንና አኤደስየስን በመንግሥቱ አስተዳደር እንዲረዷት ጠየቀቻቸው ።

ኢዛና ፤

ንጉሥ ኢዛና መንግሥቱን ለማስተዳደር ዕድሜው ሲፈቅድ ፍሬምናጦስንና አኤደስየስን እርዳታቸውን እንዲቀጥሉ ደግሞ ጠይቋቸዋል ። ኢዛና የድል ሰው በመሆኑ በጦርነት ከኤርትራ ፤ ከሱዳን ፤ ከየመንና ከሌሎችም አገሮች ግዛት እየቆረሰ ወደ አክሱም ግዛቱ ጨምሮአል ። እስከ ጊዜው ድረስ በግዛት ስፋት ኢዛና የመጀመሪያውን ደረጃ ይዞ ነበር ። በሰላም ጊዜም መንግሥቱን በማስተዋል አስተዳድሯል ። ፍሬምናጦስም ለንጉሡ ከውጭ ነጋዴዎችን ፤ ግንበኞችንና ሌሎችን ሠራተኞችንም ወደ አክሱም እንዲያስመጣ ምክር ሰጥቶታል ። እነዚህም ሞያተኞች አክሱምንና ጠቅላላ ግዛቱን በማሻሻል ንጉሡን ለመርዳት የመጡት ከሮም ከግሪክና ከሶሪያ ነበር ።

ፍሬምናጦስና አኤደስዩስ በነርሱ በኩል የክርስቲያን ሃይማኖት ወደ ኢትዮጵያ ሊገባ የቻለባቸው እና ለብዙ ሕዝብም ወንጌልን የሰበኩ ክርስቲያኖች ነበሩ ። ንጉሡም መንግሥቱን በደህና ሲመራ ሳለ ምንም እንኳን እንዳይሄዱ ቢጠይቃቸው ወደ ሀገራቸው መመለስ ፈልገው ነበርና ሄዱ ።

አኤደስዩስ ቤተሰቡን ለማየት ሶሪያ ሄዶ እዚያው ቄስ ሆነ ፤ ታሪኩን ሁሉ ለሩፋይነስ ስለነገረው በታሪክ መጽሐፍ ውስጥ አስገብቶ ጽፎታል ። ፍሬምናጦስ ደግሞ ለፓትርያርኩ ለአትናትዮስ ስለ ኢትዮጵያውያን ክርስትና ሊናገር ወደ እስክንድርያ ሔዶ ፤ በአክሱም የሚገኙትን ክርስቲያኖች የሚረዳ ጳጳስም እንዲልክ አት

ናስዮስን ጠይቋል ። አትናስዮስም ስለዚህ ሥራ ከፍሬምናጦስ የሚስተካከል ሌላ እንደማይገኝ በመገንዘብ ራሱን ፍሬምናጦስን በመላክ በመጀመሪያው የአክሱም ጳጳስ ሆነ ። ከዚያም አባ ሰላማ በመባል የተረፈውን ጊዜውን የኢትዮጵያን ምእመን በመደገፍ አሳለፈ።

የጽዮን ማርያም ቤተ ክርስቲያን አክሱም

ፍሬምናጦስ ጳጳስ ሆኖ አክሱም ከመጣ በኋላ ኢዛና የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ክርስቲያን ንጉሥ ሆነ ፤ በጦርነት ላደረገለት እርዳታ ለእግዚአብሔር ምስጋና ሰጠ ፤ ክርስቲያንነቱንም ለማሳወቅ በአክሱም ገንዘቦች ላይ የመስቀል ምልክት መረጠ ። የክርስትናም ሃይማኖት እያደገ ሄደ ። ቤተ ክርስቲያናትም ይታነጽ ጀመር ። ከነዚህም ዝነኛው የአክሱም ጽዮን ማርያም ቤተ ክርስቲያን አንዱ ነው ።

፩፻ ዓመታት ከፍሬምናጦስ በኋላ በ፬፻፹ ዓ. ም. ገደማ ፱ ሰዎች ከሶሪያ ወደ አክሱም መጡ ፤ እነርሱም በኋላ ፱ኙ (ተሰዐቱ) ቅዱሳን ተብለው የተጠሩት መነኮሳት ነበሩ ። መጽሐፍ ቅዱስን ወደ ግእዝኛ በመተርጐም ክርስቲያኖችን አስተማሩ ። ገዳማትን ማሠራት ጀመሩ ። ቤተ ክርስቲያናትን በማቋቋም ረዱ ። የእስክንድርያው ፓትሪያርክ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የበላይ አስተዳዳሪ እንደመሆኑ

መጠን የአክሱምን ጳጳሳት የሚመድብ እርሱ ነበር ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን እንደ ግብፅ ኮፕቲክ ቤተ ክርስቲያን ቀን አቆጣጠር ፤ በዓመት ለ፴ ቀናት ፲፪ ወራትና በመጨረሻው ተጨማሪ ቀናት ይጠቀሙ ጀመር ። በተጨማሪም የግብጻውያን በዓላት እና የክብረ በዓላት ወጋቸውንም ይጠብቁ ነበር ።

በጥንታዊት ኢትዮጵያ በዐረቦች ሴማውያን የመጣው ሳባውያን ሥልጣኔ ዝነኛ ሆኖ ሳለ በ፫ት መቶኛው ዓመት ከበጥሎሜዎች ፫፻ ዓ. ዓለም እስከ ንጉሥ ኢዛና ፫፻ ዓ.ም. ኦ. ኤ. አ. ገደማ ድረስ የግሪክ ሥልጣኔ በኢትዮጵያ ተዛመተ ። ከኢዛናም በኋላ ክርስትና እየተስፋፋ ሲሄድ ግሪክኛ እየተረሳ ግእዝ ግን በብዛት እየተሰራበት ይሄድ ጀመር በ፭፻ ዓ.ም. ግሪክኛ ፈጽሞ በመቅረት ግእዝኛ የአክሱም መንግሥት ዋና ቋንቋ ሆነ ።

<u>ካሌብ (እለአጽብሐ) ፭፻፲-፭፻፴፭ ፤</u>

ቀጥሎ የነበረው ጠንካራ የኢትዮጵያ ንጉሥ ካሌብ ነበር ። የአክሱምን መንግሥት በጥበብ የመራ ፤ ጥሩ አገዛዝንም የሠጠ ነበር ። በካሌብ ዘመን የሮማው ጀስቲኒየን ወደ ኢትዮጵያ አምባሳደሩን ልኳል ። በዚህ ጊዜ የሮማው ንጉሥ ከፋርስ ንጉሥ ጋር ከሕንድ ወደ አውሮፓ በሚወስደው የንግድ መንገድ ምክንያት ጦርነት ያደርግ ነበር ። ስለዚህ ይህን የሐርና የቅመማ ቅመም ንግድ ከሕንድ በቀይ ባሕር በኩል ወደ አውሮፓ በማስመጣት የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ይረዳኛል ብሎ አሰበ ፤ ንጉሥ ካሌብም ሊረዳው ቃል ገባለት ።

ንጉሥ ካሌብ ክርስቲያን እንደመሆኑ መጠን በየመን የነበሩትን ክርስቲያኖች ይረዳ ነበር ። በዚህም ጊዜ በዐረብ ሐገር የአይሁድ ሃይማኖት ጠንክሮ ስለነበር አንድ አይሁዳዊ ንጉሥ ክርስቲያኖችን ሁሉ ሊገድል ሞከረ ። ስለዚህ ንጉሥ ካሌብ እንደ ጥንቱ አሁንም የመን በኢትዮጵያውያን ብትተዳደር ይሻላል አለ ፤ እና በ፭፻፲፭ ዓ. ም. ታላቅ ጦር ወደ የመን ልኮ በማሸነፍ ንጉሡ በዚያ ክርስቲያን ገዥ ሾመ ። ከዚያም አመፅ ተነስቶ የየመን ሕዝብ የራሱን ንጉሥ አነገሠ ። ንጉሥ ካሌብ ዳግመኛ ጦሩን ልኮ ሳያሸንፍ ቢቀርም በመጨረሻው በእርቅ የኢትዮጵያ ንጉሥ ሌላ የየመን ንጉሥ በመፍቀድ አዲሱ ንጉሥ ለኢትዮጵያ ንጉሥ ግብር እንዲልክ ተደረገ ።

ካሌብ የመንግሥቱን ሰላም ካረጋጋ በኋላ በምንኩስና ለመኖር በማሰብ ወደ ኢየሩሳሌም ላከ ። ልጆቹም እሥራኤልና ቀዳማዊ ገብረ መስቀል የሚባሉ ነበሩ ፤ እሥራኤል የዐረብ ግዛቶቹን ሲያጣ ቀዳማዊ ገብረ መስቀል ግን ሰላምን ለሐገሩ በማምጣት የታወቀ ጥሩ የኢትዮጵያ መሪ ነበር ።

ለንጉሥ ካሌብ ይገብር የነበረው አብርሃ የተባለው የየመን ንጉሥ በዚያ ክርስቲያኖችን በመደገፍ የታወቀ ክርስቲያን መሪ ነበር ። በሳና ብዙ ሰዎች ለስግደት የሚመጡበትን ታላቅ ቤተ ክርስቲያን አሰርቷል ። በዐረብ ሀገርም በመካ አረማውያን ያመልኩት የነበረውን (በአባ) የተባለውን የድንጋይ ምስል ለማጥፋት ሞክረዋል ። ንጉሥ አብርሃ ጦሩን ይዞ ወደ መካ አምርቶ ነበር ። ነገር ግን በመሸነፉ በዐረቦች ታሪክ ይህ ጊዜ የዝሆን ዓመት ይባል ነበር ፤ መሐመድም በዚሁ ዓመት ተወልዶ እስላም የተባለውን ሃይማኖት ለመመስረት በቃ ፤ የኢትዮጵያ ታሪክም መልሶ መልኩን በዚህ እንዲለውጥ ምክንያት ሆነ ።

የእስላም ሃይማኖት መግባት ፤

የእስላም ኃይማኖት አመጣጥ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከለውጦች ምክንያ ቶች አንዱ ነው ። የመጀመሪያዎቹ የመሐመድ ተከታዮች ወደ ኢትዮጵያ ሲገቡ የኢትዮጵያ ንጉሥ መልካም አቀባበል እንዳደረገላቸው ይነገራል ፤ በእስላሞች አነ ጋር መሐመድ መልእክቱን ባስተላለፈ ጊዜ ምላሽ ለመስጠት ፈቃደኛ የሆነው የኢትዮጵያ ንጉሥ ብቻ ነበር ። ሆኖም ንጉሡም ሆነ ሕዝቡ ስለሃይማኖቱ ከተረዱ በኋላ ሳይቀበሉት ቀርተዋል ።

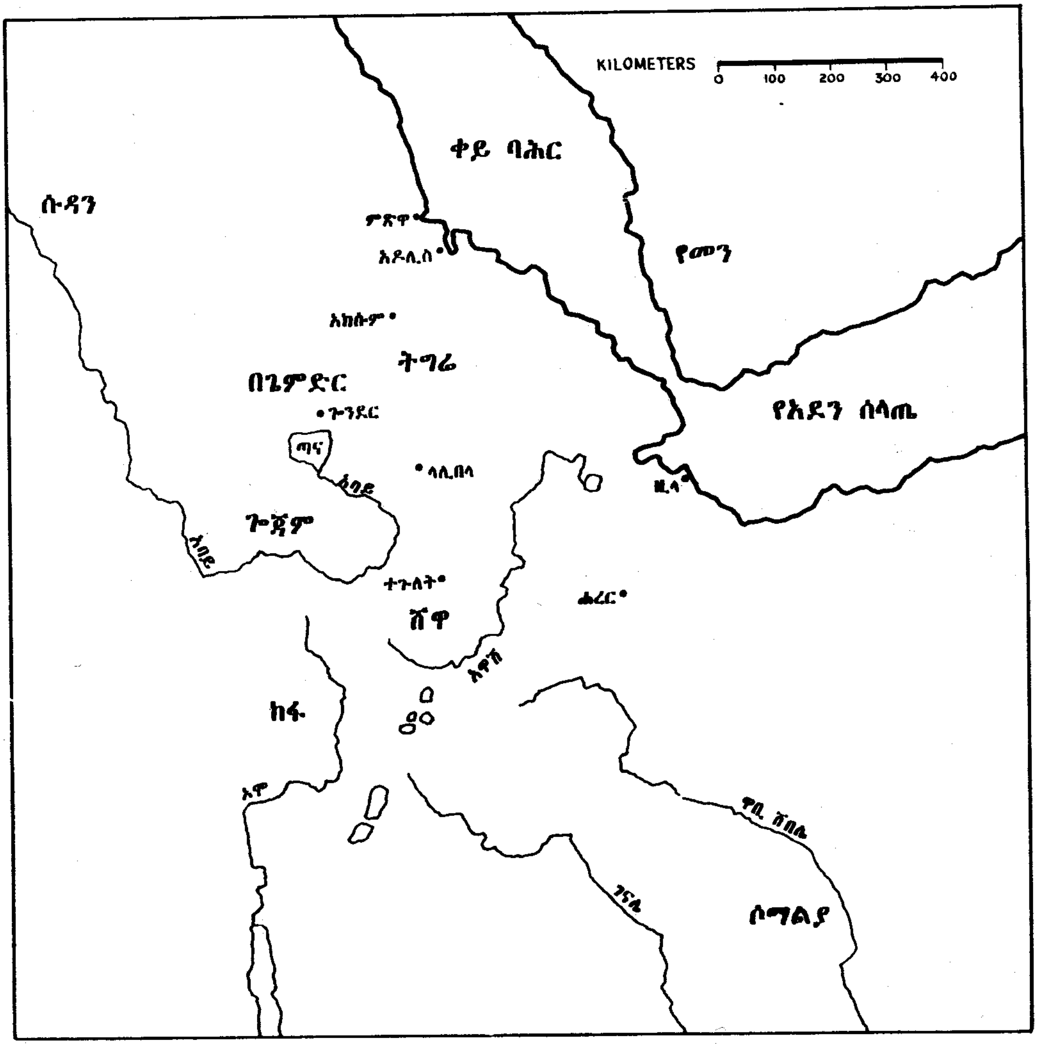

የጥንታዊና የመካከለኛው ዘመን የኢትዮጵያ ካርታ ።

የኢትዮጵያ ጥንታዊና የመካከለኛው ዘመን ካርታ ፤

ምንም እንኳን እስላሞች ኢትዮጵያ የክርስቲያን አገር መሆንዋን ቢያውቁም ቀጥሎ በቅርብ ምሥራቅና ሰሜን አፍሪቃ ላይ ያደረጉትን ዓይነት (ቅዱስ ጦርነት) በኢትዮጵያ ላይ አላደረጉም ፤ ጦራቸው እየጠነከረ ሲሄድ እስላሞች ብዙ ሀገሮችን ግብፅንም ጭምር ያዙ ።

በዚህ በእስላሞች የመስፋፋት ዘመን (በ፯፻ኛው) ዓመት ኢትዮጵያውያን በቀይ ባሕር ላይ ንግድ ቀጠሉ ። በቀይ ባሕር አካባቢ በሚኖሩ ሐገሮች መርከቦች መካከል አን ዳንድ ጊዜ ጦርነት ይደረግ ነበር ። ኢትዮጵያውያን በ፯፻፴፰ ዓ.ም. በዐረቢያ ጠረፍ አልፈው ጂዳን አቃጠሉ ፤ ይህም ዐረቦችን ከማስቆጣቱ ሌላ መካ በኢትዮጵያውያን ትያዛለች የማለት ፍርሃትም ነበረባቸው ። ዐረብን ይገዙ የነበሩ (ካሊፎች) የባ ሕር ጦራቸውን በመላክ የኢትዮጵያ የቀይ ባሕር ደሴቶች ወሰዱ ። የባሕር በሮችንም በመውጋት የአዱሊስን ባሕር በር ከጥቅም ውጭ በማድረግም ስሙ እንዳያንሰራራ አደረጉ ። በቀይ ባሕር ለሚደረገው መግባትና መውጣት አስቀድሞ ከዐረቦች ፈቃድ ማግኘት አስፈላጊ ሆነ ። በዚህ ጊዜ ኢትዮጵያ ወደ ሱዳንና ግብፅ የሚወ ስዱ ብዙውን ጊዜ የሚያስቸግሩ መንገዶች ነበሯት ።

አክሱምና ሰሜናዊ የኢትዮጵያ ከፍታ መሬቶችም ከሌላው ዓለም ክፍል በፍጹም መቋረጥ ላይ ነበሩ ። የአውሮፓ ክርስቲያናትም ኢትዮጵያ ለመድረስ ብዙ ተቸገሩ ፤ ኢትዮጵያም ከግብፅ ፤ ከግሪክ ፤ ከሮምና ከሌላም ሕዝቦች ጋር በምታደርገው ንግ ድና በምታገኘው የሥልጣኔ ርዳታ እክል አግኝቷታል ። ብዙውን ጊዜ ውጫውያን ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡት ከእስክንድርያው ፓትርያርክ አዲስ ጳጳስ በሚላክበት ጊዜ ብቻ ነበር ። የቀድሞው ጳጳስ ቢሞትም ሌላ እስኪደርስ ብዙ ጊዜ ይጠይቅ ነበር ።

ኢትዮጵያ ከዓለም በጠቅላላው መቋረጥ መድረሻ ላይ ብቸኛ በመሆን የራሷን ሥልጣኔ በማሳደግ ቀጠለች ። የቀይ ባሕር ወደቦችዋም ሲጠፉባት በአክሱም ደቡብ ክፍለ ሀገሮች ላይ ፍላጎት አደረባት ፤ ክርስቲያናትም በደቡብ አረማውያን ውስጥ ወንጌልን ለማስተማር ፈለጉ ። እንደዚሁም ንጉሡና ቤተ ክርስቲያናትም የወንጌል መልእክተኞችን ወደ ጐንደር ፤ ጐጃም እና ሸዋ ልዩ ልዩ ክፍሎች ላኩ ። እነዚህ ሀገሮች ቀስ በቀስ የክርስቲያኒቱ ኢትዮጵያ (ብልቶች) ክፍሎች ሆኑ ።

በ፰፻፱ ዓ.ም. ገደማ ኢትዮጵያ አንድ ዓረቦችን ያሸነፈ ጀግና ንጉሥ ነበራት ። እሱም የኢትዮጵያ ጠረፎችን አስመለሰ ፤ የቀይ ባሕር ወደቦችንም ከእስ ላም መሪዎች ነጻ አወጣ ፤ እንደገናም ኢትዮጵያ ከቀይ ባሕርና ከየመን ጋር መን ገዷን ጀመረች ፤ በዘይላም ሌላ አዲስ ወደብ አሰራች ።

በ፱፻፰፰ ዓ. ም. ሌላ ችግር ተነሳ ፤ ስለዚህ ችግር (የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ታሪክ) በተባለው መጽሐፍ ተጽፎአል ። አንዲት የአረማውያን ንግ ሥት የኢትዮጵያን ንጉሥ ትወጋና ብዙ ክርስቲያኖችን ትገድል ነበር ። ስለዚህ የኢትዮጵያ ክርስቲያናት በዚህ አደጋ ላይ ሳሉ ንጉሡ የሱዳኑን (ንጉሥ ጆርጅ) ከእስክንድርያ አዲስ ጳጳስ በማስመጣት ረገድ እንዲረዳው ጠይቆት ፓትርያርኩም አዲሱን ጳጳስ ልኳል ። ንግሥቲቱና ጦሯም ተሸነፉ ፤ ሆኖም ኢትዮጵያ በጦርነቱ ተጐድታ ነበርና በደቡብ ምሥራቅ እስላሞች አንድ ኃያል መንግሥት በሶማሌ አቋቁመው የዘይላን ወደብ ከኢትዮጵያ ሊወስዱ ችለዋል ።

ምዕራፍ ፪

መካከለኛው ዘመን

የዛጉዌ ነገሥታት ፤

በ፩ሺ፩፻፴፫ ዓ.ም. በኢትዮጵያ አዲስ የነገሥታት መስመር ኃይሉን ጨበጠ ። ነገሥታቱ ክርስቲያኖች ነበሩ ፤ ነገር ግን መናገሻውን በአክሱም ሳይሆን በላስታ ውስጥ በላሊበላ አደረጉት ። ሕዝቡ አገው ፤ የነገሥታት መስመር (የዛጉዌ መንግሥት) ይባል ነበር ። ከዛጉዌም ነገሥታት ታላቅ የሆነው ንጉሥ ላሊበላ ሲሆን የርሱም ታላቅ ሥራ ቤተ ክርስቲያናት ማነጽ ነበር ። ከነርሱም በጣም የታወቁት በዋናው ከተማ በላሊበላ የሚገኙት ፲፩ዱ ቤተ ክርስቲያንናት ነበሩ ።

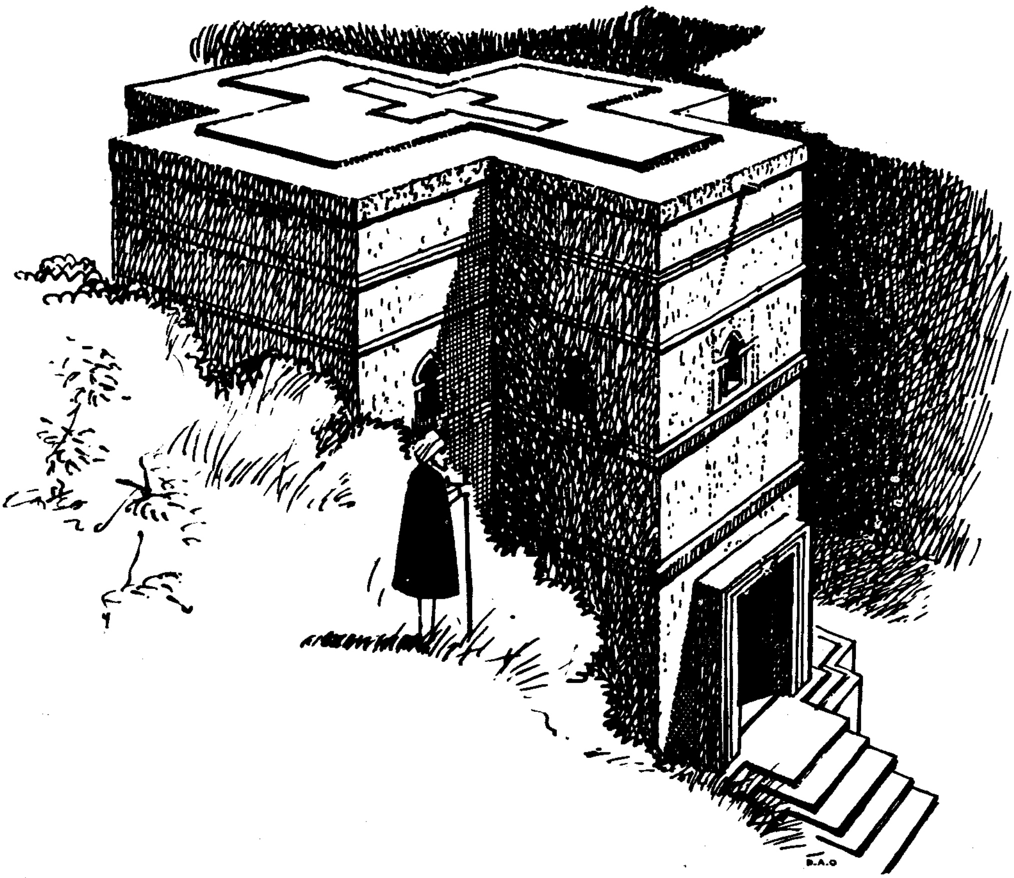

የጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን ላሊበላ

ላሊበላ ፤

የላሊበላ ከተማ በተራራዎች ከፍታ ላይ የተቀረቀሩ አስገራሚ ስፍራዎች ናቸው ። በአፍሪቃ በየትም ሥፍራ በሌሎችም አሕጉር በጣም ጥቂት በሆነ ቦታ ካልሆነ በቀር የላሊበላን ቤተ ክርስቲያናት ሕንፃ ዓይነት አይገኝም ። ድንጋይ በድንጋይ ላይ ሳይሆን ጣራው ከምድር ወለልን ልክ ከአንድ ዐለት ወደ ታች የተጠረቡ ሕን ፃዎች ናቸው ። ይህም ሲደረግ መጀመሪያ ሰፊ ቦታ ይመረጣል ፤ ከዚያም ዙሪያ ውን እንደ ቦይ ተቆፍሮ አንድ ትልቅ ዐለት በመካከል ይቀራል ። ቀጥሎም በው ስጡ ጣራውን የሚይዙ መስለው የሚታዩ የድንጋይ አምዶች እስኪቀሩ ድረስ በሞላ ተቦርቡሮ አንድ ወጥ ሕንፃ ይሆናል ።

በዚህ ዓይነት በተሠሩት ሕንፃዎች ብልጫነት ያለው ርዝመቱ ፴፫ ጐኑ ፳፪ እና ከፍታው ፲፩ ሜትሮች የሆነው የመድኀኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን ነው ። በው ስጡም ከላይ የተጠቀሱት ፳፰ አምዶች ይታዩበታል ። በአጠገቡ የማርያም ፤ የሚ ካኤልና ነገሥታት የሚያርፉበት የጐልጐታ ቤተ ክርስቲያን እንደዚሁም በግሪ ኮች መስቀል ቅርጽ የታነጸው የጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያንም በአማረ አኳኋን ይታያል ።

በዚህ ዘመን ስለኢትዮጵያ የተጻፉት ጽሑፎች ጥቂት ነበሩ ። ለጊዜው የነበሩትም ስለኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ስለእስክንድርያው ፓትርያርክ ሥልጣን ነበሩ ። ኢትዮጵያም አብዛኛውን ጊዜ ከውጭ ክርስቲያን ዓለማት ጋር ልትገናኝ የምትችለው በእስክንድርያ በኩል ነበር ። ከአክሱም እስከ እስክንድርያ በየብስ ለመጓዝ ረዥ ምና አደገኛም ስለነበር ክርስቲያን ንጉሥ በሚኖርበት ጊዜ ሱዳናዊ ንጉሥ እር ዳታ ያደርግ ነበር ፤ ግብፅ ግን የእስላም አገር ስትሆን ኢትዮጵያ ችግር ይገጥማት ጀመር ። እስላሞች የእስክንድርያውን ፓትርያርክ እንደፈቃዳቸው እንዲሆን ለማ ድረግ ማለት ለኢትዮጵያ አዲስ ጳጳስ በሚልክበት ጊዜ ኢትዮጵያ ስጦታዎችን ለግብፅ እስላም መሪዎች እንድትልክ እንዲስማማ ይጥሩ ነበር ። አንድ ጊዜ ፓትርያርኩ አንድ ግብጻዊ ጳጳስ ወደ ኢትዮጵያ በመላኩ ግብፅ በኢትዮጵያ ላይ ያላት ፍላጐት እየበዛ ሄደ።

የዛጉዬ ነገሥታት በኢየሩሳሌምና በቤተልሔም አንዳንድ ቅዱስ ሥፍራ ለማ ግኘት ፈልገው ስለነበረ በመፈቀድ ለኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን (ቅዱስ ማረፊያ) በኢየሩሳሌምና በቤተ ልሔም አንዳንድ ቦታ ተሰጠ ።

በዛጉዬ ነገሥታት ዘመን በውጭና በሐገር ውስጥ በነበረው ችግር ምክንያት የምስ ቅልቅል ጊዜ ሆኖ ነበር ። ከውጭ ማለት በሱዳንና በግብፅ በኩል ካልሆነ በቀር የቀረውን የውጭ መገናኛ እስላሞች ቆረጡት ፤ በውስጥ ደግሞ የዛጉዬ ነገ ሥታት መናገሻውን ከአክሱም ወደ ላሊበላ በማዛወር የአክሱምን መንግሥት መደምደሚያ አደረጉት ። በመጨረሻም የዛጉዬ ነገሥታት በመዳከም ግዛቶቻቸው አነስተኛ እየሆኑ ሄዱ ።

ሰሎሞናውያን መንግሥት ፤

በመካከለኛው ዘመን ኢትዮጵያ ኃይለኛ ነገሥታት ነበሯት ። በ፩ሺ፪፻፷፫ ዓ.ም. ገደማ የዛጉዬ መንግሥት በንጉሥ ይኩኖ አምላክ ፩ሺ፪፻፷፫—፩ሺ፪፻፸፰ ዓ.ም. ተፈጸመ ። ይኩኖ አምላክ በቀዳማዊ ምኒልክ በኩል ከሰሎሞን ዘር የመጣ ስለመሆኑ ይናገር ነበር ።

ይኩኖ አምላክና ከርሱም ቀጥሎ የነገሡ ሁሉ (ሰሎሞናዊያን) ተብለው ይጠሩ ነበር ። በዚህም የንግሥት ሳባና የቀዳማዊ ምኒልክ ዜና በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ታላቅ ምዕራፍን ይዞ ይገኛል ። ንጉሥ ይኩኖ አምላክ ተክለ ሃይማኖት ረድተውት ስለነበር የመንግሥታቱን ሲሶ ለቤተ ክህነት ሰጠ ። ይህ አዲስ ጠንካራ ንጉሥ ብዙ ቤተ ክርስቲያናት እንዲሠሩ ፤ ዋና ከተማው በተጉለት እንዲሆን አደረገ ።

ያግብዐ ጽዮን (፩ሺ፪፻፸—፩ሺ፪፻፸፯ ፤)

ይኩኖ አምላክ ከሞተ በኋላ ልጁ ያግብዐ ጽዮን ነገሠ ፤ ያግብዐ ጽዮንም ሲሞት ከ፩ሺ፪፻፸፯ እስከ ፩ሺ፪፻፹፪ ዓ.ም. ባሉት ፭ ዓመታት ውስጥ ፭ ልጆቹ በተራ ነግሠው በ፩ሺ፪፻፹፫ ዓ.ም. እንዳቸውም እንዳልነበሩ ተጽፎአል ። ስለዚህ ያግብዐ ጽዮን ታናሽ ወንድም አራድ ቀጥሎ ነገሠ ።

አምደ ጽዮን (፩ሺ፫፻፯ እስከ ፩ሺ፫፻፴፯ ፤)

አምደ ጽዮን የውድም አራድ ልጅ ሲሆን ንጉሥ ዳግማዊ ገብረ መስቀል በመባልም ይታወቅ ነበር ። ይኩኖ አምላክ የሰሎሞናውያን መሥራች ሲሆን የልጅ አምደ ጽዮን ደግሞ የመንግሥቱን ታላቅነት መስራች ነበር ። ማለት የግዛቱን ድንበር ከእስላሞች ሱልጣናውያን በደቡብ እስከ አዋሽ እንዲሁም ወደጐጃምና በጌምድር ሸዋና ደንከል ድረስ በመግፋት አስፋፍቷል ። ከታላቅ ጦርነትም ሌላ ንጉሥ አምደ ጽዮን መንግሥቱን በማሻሻል ሕዝቡን የረዳ በመልካም አቅዋምና በመልካም አስተዳደርም የመራ ንጉሥ ነበር ፤ በዘመኑ ብዙ ቤተ ክርስቲያናትና ገዳማት ተሰሩ ። እስላሞችን ባሸነፈበት ሥፍራ ሁሉ ብዙዎቹ ወደ ክርስትና ተመለሱ ፤ ብዙ መጻሕፍት ተጻፉ ፤ ብዙም የጽሑፍ እድገትና ፍላጐት ተፈጠረ ። አምደ ጽዮን ካደረጋቸው የጦርነቶች ዜና በእስላሞች ላይ ያደረጋቸው ጦርነቶች ይገኙበታል ። ስለታሪክ ስለቅዱሳን ሕይወት ፤ ስለስማዕታት የሚያወሱ መጻሕፍትና ለሐይማኖት ፤ የሌላም ትምህርት ጽሑፎች ተደርሰዋል ፤ ተተርጉመውማል ። በዚሁ ሁሉ የዐምደ ጽዮን ዘመን መንግሥት ለኢትዮጵያ የታላቅነት ፤ የደህንነት ፤ የመስፋፋት ዘመን ነበር ።

ቀዳማዊ ዳዊት (፩ሺ፫፻፸፪—፩ሺ፬፻፬ ፤)

ዐምደ ጽዮን ሲሞት ልጁ ነገሠ ፤ እርሱም ሲሞት ልጁ ንዋየ ማርያም ነገሠ፤ ንዋየ ማርያም ሲሞት ወንድሙ ዳዊት (ቀዳማዊ ዳዊት) ተብሎ ነገሠ ። ንጉሥ ዳዊት ከኢትዮጵያ ቆርሰው ለመውሰድ የሚጥሩትን እስላሞች ተዋግቷል ፤ በአንድ ታላቅ ጦርነት እስላሞችን ከማሸነፉ ሌላ መሪያቸውን ገድሎባቸዋል ።

ቀዳማዊ ቴዎድሮስ (፩ሺ፬፻፬—፩ሺ፬፻፯ ፤)

ንጉሥ ዳዊት ከፈረስ ወድቆ እንደሞተ ልጁ ቴዎድሮስ ነግሶ ለ፫ ዓመታት ብቻ ሲገዛ ሦስቱም የሰላም ዓመታት ነበሩ ። ንጉሡ አዛኝና ለጋስ ነበር ። ብዙ ሰዎችን ረድቷል ፤ ስለዚህ መልካም ንጉሥ ብዙ ታሪኮች ይናገራሉ ፤ አስደሳች የግዛት ዘመኑም ሳይረሳ ይኖራል ።

ቀዳማዊ ይስሐቅ (፩ሺ፬፻፯—፩ሺ፬፻፳ ፤)

ይስሐቅ የቴዎድሮስ ወንድም ሲሆን ከእስላሞች ጋር በመዋጋት አብዛኛውን ጊዜ በጦርነት ያሳለፈ ፤ እስላሞችንም አሸንፎ ምጽዋን ለመያዝ የቻለ ንጉሥ ነበር ።

ንጉሥ ይኩኖ አምላክ

ዘርዐ ያዕቆብ (፩ሺ፬፻፳፯—፩ሺ፬፻፷፩ ፤)

ዘርዐ ያዕቆብ በመካከለኛው ዘመን ከነበሩ ታላላቅ መንግሥታት አንዱ ሲሆን ኢትዮጵያን ለ፴፬ ዓመታት የገዛ የቀዳማዊ ዳዊት ፬ኛ ልጅ ነው ። ታላቅ ጦረኛ ከመሆኑ የተነሳ የእስላም ጦረኞች ከኢትዮጵያ መሬት ቆርሰው እንዳይወስዱ አግዷቸዋል ። እራሱ ጠንካራ ክርስቲያን ሲሆን አንዳንዱን ኢትዮጵያዊ ክርስቲያን ለማድረግ ጥሯል ። ማንኛውም ሰው ለጣኦታት እንዳይሰግድ ተከላከለ ፤ እያንዳንዱ ክርስቲያን በእግዚአብሔር ለማመኑ ማረጋገጫ ይሆን ዘንድ በግንባሩ ምልክት ማድረግ ነበረበት ፤ ቀሳውስቱም የሃይማኖት ትምህርት ጽሑፎችን እንዲያዘጋጁና በትክክል እንዲያስተምሩ ይታዘዙ ነበር ። ልዩ ልዩ የትምህርት መጻሕፍት ተጽፈዋል ፤ ይህም ጊዜ (ታላቅ የግዕዝኛ ቋንቋ የጽሑፍ ዘመን) ተብሏል ። አዳዲስ ጠቅላይ ግዛቶችን በመመደብ ፤ ደህና ገዥዎችን በመሾምና አዲስ የግብር ደንቦችን በመስጠት ዘርዓ ያዕቆብ የኢትዮጵያን መንግሥት አቋም አሻሽሏል ። በመካከለኛው ዘመን የኢትዮጵያውያን ኑሮ ከአውሮፓውያን ኑሮ ጋር የሚመጣጠን ነበር ። ሐገሪቱ በባላባቶች ስትገዛ ፤ ባላባቶቹ በአንድ አነስተኛ ንጉሥ ሥር ነበሩ ። በዚህ ዓይነት በሚያስተዳድሩት ነገሥታት ላይ የበላይነት የሚኖረው አንዱ ነው ። ይህም በኢትዮጵያ ነገሥታት ንጉሥ ወይም ንጉሠ ነገሥት ተብሎ ይጠራል። በየጠቅላይ ግዛቱ ገዥዎችን የሚሾም ንጉሡ ነው ። እነዚህ ገዥዎች በየጠቅላይ

ግዛቱ የጦር መሪነቱንም ሥልጣን የሚይዙና (ራስ ወይም ሹም) በተባሉ የማዕረግ ስሞች የታወቁ ናቸው ። በልብስ ፤ በጨው በብረትና በምግብም መልክ ለንጉሡ ግብርን የሚሰበስቡ እነርሱ ናቸው ። ለንግድ በገንዘብ ፈንታ መገልገያዎች ጨውና (አሞሌ) ብረት ሲሆን የዕቃ በዕቃ መለዋወጥም በብዛት የተሠራበትና መጓጓዣም በፈረስ ፤ በበቅሎና በአህያ ጀርባ ነበር ።

ነገሥታቱ ዘውድ የሚጭኑት በአክሱም ሲሆን የሚኖሩት ግን በተለያዩ ዋና ከተማዎች ነበር ። ንጉሡና መሥሪያ ቤቱ ከቦታ ቦታ ሲዘዋወር ብዙውን ጊዜ በድንኳን ነበር ። ንጉሡን በሥራ የሚረዱት የጦር ሠራዊቱ መሪ ፤ ዋና ፈራጆች ፤ ጸሐፊዎችና ብዙ አሽከሮችም ነበሩት ። ወደ እስላሞች ጦርነትም ሆነ ወደ ሌላ ንጉሡ ራሱ ብዙ ጊዜ ወታደሩን ይዞ ይዘምታል ። የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ፍትሐ ነገሥት (የነገሥታት ፍርድ) በመባል የታወቀ ነው ።

ፈራጆቹ ዳኞች ናቸው ። በመካከለኛው ዘመን አብዛኛውን የኢትዮጵያ ሕዝብ እንደ አውሮፓውያን በጥቂቱ ትምህርት ነበረው ። ማንበብና መጻፍ የሚችሉት ንጉሡ ፤ ባላባቱ ፤ የቤተ ክህነት ሰዎችና ሌሎች ጥቂቶች ብቻ ሲሆኑ ዋናው የትምህርት መስጫ እምብርት ቤተ ክርስቲያን ነበረች ። ጥቂት ትምህርት ቤቶች የሚቋቋሙና መጻሕፍትም ይጻፍ የነበረው በቤተ ክርስቲያንና በገዳማት ነበር ።

መካከለኛው ዘመናት በኢትዮጵያ መጽሐፍት በብዛት የተደረሱባቸው ዘመናት ሲሆኑ ከዚህ በፊት ግን እንደ መጽሐፍ ቅዱስና በ፱ኙ ቅዱሳን የተተረጐሙ ጥቂት መጻሕፍት ብቻ ነበሩ ። በዚህ ጊዜ ግን ቀሣውስቱ ስለእመቤታችን ፤ ስለ ቤተ ክርስቲያን የበዓላት ቀናት ታሪክ ፣ ስለትምህርተ ሃይማኖት እና ስለ ሌሎችም የሃይማኖት ጉዳዮች በብዛት መጻፍ ጀመሩ ። ክብረ ነገሥት የተባለውን የኢትዮጵያ ታሪክ መጽሐፍ ቀጥሎ ፤ እንደዚሁም አንድ የአይሁዶች ታሪክ መጽሐፍን ፤ አንድ ስለእስክንድርያ ፤ አንድ ስለእስልምና ስለኢትዮጵያም ነገሥታት ሕይወት ታሪክ የተጻፉ መጻሕፍትን ተርጉመዋል ። እነዚህ ሁሉ በግእዝኛ ሲሆኑ ግልባጫቸው ፣ እስከ ዛሬ በአንዳንድ ሥፍራዎች ይገኛሉ ።

በኢትዮጵያውያንና በእስላሞች መካከል የማያቋርጥ ጦርነት በተደረገ ጊዜ በመሸናነፍ ተፈራርቀዋል ። በዚህ ዘመን አውሮፓውያን እንደገና ወደ ኢትዮጵያ መጡ ። በአውሮጳ አዲስ የትምህርት እንቅስቃሴ (Renaissance) ተደርጐ ነበርና ወደ ኢትዮጵያም መግባት ጀመሩ ። አውሮጳ በጨለማውና በመካከለኛው ዘመን ስለኢትዮጵያ የምታውቀው ጥቂት ነበር ፤ ሆኖም በምሥራቅ ጻድቁ ዮሐንስ ስለተባለው ታላቅ ንጉሥ ሰምተዋል ። ጻድቁ ዮሐንስ ታላቅና የተሟላ አስተዳደር ያለው ጥበበኛ ንጉሥ እንደነበረ ይነገርለታል ። በማናቸውም ነገር ሕዝቡን የረዳ ኢየሩሳሌምንም ከእስላሞች ነፃ ለማውጣት ታላቅ ምኞት የነበረው ክርስቲያን ሲሆን ፖርቹጋሎችም በእስላሞች ላይ እርዳታ እንዲያደርግላቸው ይህን ክርስቲያን ንጉሥ ጠይቀውታል ። ከእሱ ጋር ለመነገድና ወደ ሕንድ ለመድረስ መንገድ ይሹ ነበር ። (Prince Henry The Navigator) የተባለው አፍሪቃን እንዲጐበኙ የላካቸው የፖርቱጋል መርከበኞች ሲመለሱ ስለጻድቁ ዮሐንስ ለሀገራቸው ወሬ አመጡ ። በ፩ሺ፬፻፹፯ ዓ. ም. የፖርቹጋሉ ዮሐንስ ከጻድቁ ዮሐንስ ግዛት ለመድረስ እንዲሞክር ዲያዝን ወደ አፍሪቃ ድንበር ላከው ፤ ዲያዝም (Cape of Good Hope) ከተሰኘው ድረስ እንጅ ኢትዮጵያ አልተጠጋም ። በዚሁ ጊዜ (De Covilham) የተባለውን ሰው በየብስ ልኮት በኢትዮጵያ ንጉሥ እስክንድር ታላቅ የክብር አቀባበል ተደርጐለታል ። አውሮፓውያንም እንደገና ወደ ኢትዮጵያ መድረስ ችለዋል ።

እስክንድር (፩ሺ.፬፻፸፩—፩ሺ.፬፻፺፪ ፤)

ዘርዐ ያዕቆብ ሲሞት ልጁ በእደ ማርያም ነገሠ ። (፩ሺ.፬፻፷፩—፩ሺ.፬፻፸፩) ዓ.ም. በእደ ማርያም እንደ አባቱ ጠንካራ ክርስቲያን ስለነበር አሕዛብን ወደ ክርስትና ለመመለስ ጥረት አድርጓል ። ብዙ ቤተ ክርስቲያናትም አሰርተዋል ፤ ከእስላሞችም ጋር ጦርነቶች አድርጓል ። በበእደ ማርያም ዘመነ መንግሥት አንድ ኢጣሊያዊ ቀለም ቀቢ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ ነበር ፤ ንጉሡም ሥራውን በመውደድ ይህንኑ በማስተማር ኢትዮጵያ እንዲቆይ ጠይቆታል ።

ንጉሥ በእደ ማርያም ሲሞት ልጁ እስክንድር (ዳግማዊ ቆስጠንጢኖስ) ነገሠ ። ይህም ንጉሥ (De Covilham)ን የተቀበለው ነው ። ኢጣሊያዊው ቀቢና (De Covilham) ሁለቱም የተረፈ ጊዜያቸውን ንጉሡን በመርዳት በኢትዮጵያ ኖሩ ። (De Covilham) ንጉሡን በማማከር ቀቢውም በመቀባት አገልግለዋል ።

ናኦድ (፩ሺ.፬፻፺፪—፩ሺ.፭፻፩ ፤)

ከእስክንድር በኋላ ወንድሙ ናኦድ ነግሶ መንግሥቱን በመልካም ሁኔታ መርቷል ፤ እስላሞች ብዙ ጊዜ ኢትዮጵያን በመውጋት አገሪቱን ለመውረር ሲሞክሩ ንጉሡ በጥበብ ጦሩን በመምራት ተዋግቷል ። አንድ ጊዜ ጦር ሠራዊቱን የደከመና የፈራ አስመስሉ ጣላቶቹ ተከትለው ለመያዝ ሲመጡ ባልታሰበ አኳኋን ናኦድና ሠራዊቱ ብዙ እስላሞችን ገድለው ለጊዜው ኢትዮጵያ እረፍት አግኝታ ነበር ።

ልብነ ድንግል (፩ሺ.፭፻፩—፩ሺ.፭፻፴፫ ፤)

ናኦድ ሲሞት የ፲፩ ዓመት እድሜ ያለው ልጁ ልብነ ድንግል ነገሠ ። ሆኖም ወጣት ስለነበረ የናኦድ ባለቤት እቴጌ እሌኒ በልጅዋ ቦታ መንግሥቱን ለብዙ ዓመታት በመልካም ጥበብ መርታለች ። ሆኖም የእስላሞች ማስቸገር ቀጥሎ እቴጌይቱንና ንጉሥ ልብነ ድንግልን አስግቷቸው ነበር ። ፖርቱጋሎች ኢትዮጵያን ለመርዳት ፍላጐት ነበራቸውና ሁለት አምባሳደሮቻቸውን ወደ ኢትዮጵያ ላኩ ። ንግሥቲቱም በእስላሞች ላይ እርዳታ እንዲደረግላት ማቴዎስ የተባለውን አርመናዊ ወደ ፖርቱጋል ላከች ። ማቴዎስም ደርሶ ሲነግራቸው ለ(Prestor John) ለኢትዮጵያ ንጉሥ እርዳታ እንልካለን አሉ አምባሳደሩ (Lima) እና ቄሱ (Alvarez) በ፩ሺ.፭፻፲፫ ኢትዮጵያ ደርሰው ለ፮ ዓመታት ተቀመጡ ።

(Alvarez) በኢትዮጵያ ስላየው ሁሉ ድንቅ የሆነ መጽሐፍ ጽፏል ። ይህ መጽሐፍ በአውሮጳ ሲታተም ለመጀመሪያ ጊዜ ብዙ ሰዎችን ስለኢትዮጵያ እንዲያስቡ አደረገ ። (Alvarez) በጽሑፉ ስለንጉሡና ስለመንግሥቱ አስተዳደር እንደዚሁም ስለሕዝቡ ኑሮ ገልጿል ። በጕብኝቱም እንደዚህ ያለ የሰለጠነ ሕዝብ በማየቱ በጣም ተደስቷል ። እስላሞችን ለመውጋት ፖርቱጋሎች ከንጉሡ ጋር ተስማሙ ፤ እንደዚሁም ዶክተሮችን ፤ አናጢዎችን ፤ ሌሎች ባለሙያዎችንም ለመላክ ውል ገብተዋል። ከዐጼ ልብነ ድንግል ለፖርቱጋሉ ንጉሥ አማኑኤል የተጻፉ ደብዳቤ ስለሁለቱ አገሮች አስፈላጊ ጉዳይ ነበር ። በኢትዮጵያና በፖርቱጋል መካከል የተደረገውን ውል ለመፈጸም የፖርቱጋል ሰዎች በ፩ሺ.፭፻፲፱ ዓ.ም. ወደ ሀገራቸው ተመለሱ ።

ንግሥት እሌኒ ከሞተች በኋላ በኢትዮጵያ ችግር እየበዛ ሔደ ። በ፩ሺ፭፻፳ ዓ.ም. ቱርኮች የባሕር ጦራቸውን ወደ ምፅዋ ላኩ ፤ የክርስትና ጠላት ለሆነው ለሐረሩ ገዥ ለግራኝ መሐመድ መሣሪያዎች ሰጡት ፤ እርሱም እያንዳንዱን ክርስቲያን ለመፍጀት ሐገሪቱን ለማጥፋት ቆርጦ ተነሳ ። ስለዚህ በመሣሪያ አሰልፎ ወደሰሜን በማምራት ምንም ያህል መሣሪያ ያልነበራቸውን ኢትዮጵያውያንን ድል መታቸውና ማንም ሊያቆመው ስላልቻለ ብዙ ቦታዎች ያዘ ፤ ቤተ ክርስቲያናትን አቃጠለ ፤ ክርስቲያኖችንም ፈጀ ። አክሱምንና ሌሎች ከተሞችንም አቃጠሉ ። ዐጼ ልብነ ድንግልም አምልጦ በተራራዎቻቸው ውስጥ አረፈ ።

ገላውዴዎስ (፩ሺ፭፻፴፪—፩ሺ፭፻፶፩ ፤)

ዐጼ ልብነ ድንግል ከመሞቱ በፊት ከፖርቱጋል እርዳታ ጠይቆ ስለነበር ጥቂት የፖርቱጋል ጦር ተልኮ በመርከብ በ፩ሺ፭፻፴፫ ዓ.ም. ኢትዮጵያ ገባ ። ልብነ ድንግል ሲሞት ልጁ ገላውዴዎስ ነገሠ ። የፖርቱጋል ጦር ለእርዳታ መድረስ ሲሰማ ገላውዴዎስ በጣም ተደሰተ ። ጦሩንም እየመራ የመጣው ሕንድ የሚያደርሰውን የባሕር መንገድ ያገኘው የዳጋማ ወንድ ልጅ ክርስቶፈር ዳጋማ ነበር ። እነዚህ ፬፻ ወታደሮች ምፅዋን ያዙ ። ገላውዴዎስም ግራኝን ለመውጋት እንዲደርሱ በላከው መሠረት በጣና ባሕር ለመገናኘትና አብሮ ለመሰለፍ ፖርቱጋሎች ከምፅዋ ጉዞ ጀመሩ ። ግራኝም በመንገድ ሁለት ያልታሰቡ አደጋዎች በመጣል ለማገድ ከመሞከሩም በላይ ለማሸነፍም የሚያስችለው እርዳታ በመጠየቅ ከቱርክ መሣሪያና ፱፻ የቱርክ ወታደሮች ደርሰውለት በመዋጋት ክርስቶፈር ዳጋማንና ግማሽ የሚሆኑ ወታደሩን ፈጀ ። ይህ ታላቅ ጦርነት በገላውዴዎስ ጦር ላይ ታላቅ ጉዳትን አስከትሏል ።

ሆኖም ንጉሡ የቀሩትን ፖርቱጋሎችና የራሱን ጥቂት ወታደሮች ይዞ ሲዋጋ ብዙዎች ከንጉሣቸው ጋር ተሰልፈው በ፩ሺ፭፻፴፬ ዓ.ም. በጣና ባሕር አጠገብ እስላሞችን ድል አደረጉ ፤ ግራኝና ብዙዎች የሶማሌና የቱርክ ወታደሮችም አለቁ ። በዚህ የዐጼ ገላውዴዎስ ድል አድራጊነት ኢትዮጵያ ከእስላም ጠላቶቿ በተለይም ከግራኝ አረፈች ። የቀሩት ፖርቱጋሎች ፩፻ ብቻ ነበሩ ። ንጉሡም ግዛቱን ከእስላሞች ነጻ እንዳወጣ በደቡብ ኢትዮጵያ ጋሎችን መውጋት ጀመረ ። ቱርኮች እንደገና በ፩ሺ፭፻፵፱ ዓ.ም. ምፅዋን በመውሰድ ሌላ ችግር ፈጠሩ ፤ ሆኖም ንጉሡ ቤተ ክርስቲያናትን አሳደሰ ፤ መጽሐፍ ቅዱስንና ሌሎች እስላሞች ያቃጠሉአቸውን አባዛ ። ገላውዴዎስ ሕዝቡን በሥልጣኔ ረገድ የረዳ መጻሕፍትን የጻፈ ጥሩ ትምህርት ያለው ጥበበኛ መሪ ነበረ ።

በገላውዴዎስ ዘመነ መንግሥት የሮማው ጳጳስ ኢትዮጵያን ካቶሊክ ለማድረግ እንዲጥር (Oviedo)ን ላከው ። ንጉሡ የኦርቶዶክስን ሃይማኖት የካቶሊክ ሃይማኖት እንደማይተካከለው በማረጋገጥ የእምነት ንሥሐ የተባለውን ዝነኛ መጽሐፉን ጻፈ ። ገላውዴዎስ ከእስላሞች ጋር ሲዋጋ በ፩ሺ፭፻፶፩ ዓ. ም. ሲሞት ኢትዮጵያ ከታላላቅ ንጉሦቿ አንዱ የሆነውን በማጣት ተጐዳች ።

ሚናስ (፩ሺ፭፻፶፩—፩ሺ፭፻፶፭ ፤)

ዐጼ ገላውዴዎስ ሲሞት ወንድሙ ሚናስ ነገሠ ። ሚናስ በግራኝ ተይዞ ወደ ቱርክ ተልኮ ነበር ሆኖም ተለቆ ተመልሷል ። መንግሥቱም በእስላሞች ፤

በካቶሊኮችና በአጋሚዎች ብዙ ችግር ደርሶበታል ። አንድ ጊዜ ከገዥዎች አንዱ አምጾ ከብዙ ውጊያ በኋላ ፤ (Oviedo) ካቶሊኮችም በንጉሡ ላይ አሳምጸው ሁለቱንም በተራ ድል መትቷቸዋል ። ንጉሡም ሲሞት ልጁ በቦታው ተተካ ።

የዓባይ ፏፏቴ

ሠርፀ ድንግል (፩ሺ፭፻፶፯—፩ሺ፭፻፺፱ ፤)

ሠርጸ ድንግል የሚናስ ልጅ ሲነግሥ ገና የ፲፫ ዓመት እድሜ ነበር ፤ ኢትዮጵያን ከ፴ ዓመት በላይ የገዛ በብዙ ችግርም በጥንካሬ በመዋጋት ለሕዝቡ ጥሩ አስተዳደርን የሰጠ ጀግና ንጉሥ ነበር ። ቱርኮች በምፅዋ ላይ ጠቅላላ ኢትዮጵያን ለመያዝ ሲሞክሩ ፤ የኢትዮጵያን ተራራዎች አልፈው እንዳይገቡ በጥብቅ ተከላክሏል ። ፈላሻዎችን በጣና ባሕር አጠገብ ድል ሲመቱ በደቡብ ጋሎችንም ወግቷል። ከነርሱ በፊት የነበሩ ነገሥታት ያልደረሱበት ለመድረስ ችሏል ፤ ከዚያም ብዙዎች ክርስቲያኖች እንዲሆኑ አድርጓል ። ታሪክ እንደሚለው ሠርፀ ድንግል የሞተው መርዝ ጠጥቶ ነው ።

ምዕራፍ ፫

በ፲፯ኛውና ፲፰ኛው መቶ ክፍለ ዘመን

በ፲፯ኛው መቶኛው ክፍለ ዘመን አውሮጳውያን ስለጦርነት ስለ ሃይማኖትና ሌሎችንም አዳዲስ ሐሳብ ወደ ኢትዮጵያ አገቡ ፤ በኢትዮጵያ ላይም ፍላጐታቸው ተቀሰቀሰ ፤ ፖርቱጋሎች እስላሞችን በመውጋት የጻድቁ ዮሐንስን አገር ረድተው የተገኘው ታላቅ ድል የኢትዮጵያ የክርስትና ሥልጣኔን ቅርስ ሆነ ። የሮማ ካቶሊኮችም ሙከራ ውድቅ ሆነ ። ኢትዮጵያውያን በአውሮጳ ላይ በነበራቸው ፍላጐት ከፖርቱጋሎችና ከሌሎችም ጋር የዲፕሎማቲክ ግንኙነት መደረግ ተጀመረ ። በዚህ ዓይነት ኢትዮጵያና አውሮጳ በበለጠ ሊተዋወቁ ቻሉ ።

በ፲፯ኛው መቶኛ ዓመት አጋማሽ አውሮጳ በኢትዮጵያ ላይ የነበራት ፍላጐት ከፍ ብሎ ነበር ሆኖም ጊዜው የእርስ በርስ ውጊያ ዘመን ስለነበር አገሪቱን ከማድከሙ ሌላ ከሌሎች አገሮች ጋር የነበራት ግንኙነት እንዲቋረጥ አድርጓል ።

ሠርፀ ድንግል ሲሞቱ ብዙ ብጥብጥ ተነስቷል ፤ ለመንገሥ ከፈለጉትም ከብዙዎች ዋነኞቹ ሶስቱ ፩ኛ የወንድማቸው ልጅ ዘድንግል ፤ ፪ኛ ልጃቸው ያዕቆብ ፤ ፫ኛ የወንድማቸው ልጅ ሱስንዩስ ሲሆኑ ንጉሡ አልጋውን ለማውረስ የፈለጉት ለዘድንግል ነበር ። ንግሥቲቱና መኳንንቱ ግን የንጉሡ ልጅ ያዕቆብ እንዲሆን ነበር ፍላጐታቸው ። ።

<u>ያዕቆብ ፤</u>

ንግሥቲቱ ፤ ራስ ዘሥላሴ እና መኳንንቱ ያዕቆብን አነገሡ ፤ እርስ በርስ ጦርነት ተነስቶ በራስ ዘሥላሴ በመሸነፍ ዘድንግል ወደ ደጋማው አገር ሸሸ ። ሱስንዮስም በመሸነፍ ከጋሎች ለመቀላቀል ወደ ደቡብ አመለጠ ። ለስሙ ያዕቆብ ይንገሥ እንጂ መንግሥቱን የሚመራው ዘሥላሴ ነበር ። ሆኖም እርሱ የቀጠለው በያዕቆብ ኃይል እስኪደመሰስ ለጥቂት ጊዜ ብቻ ነበር ። ዘሥላሴ ያዕቆብን ለመግደል በቁጣ ሲነሳ እንዲረዳው ዘድንግልን ጠይቆ ያዕቆብ ተሸነፈ ። ዘድንግል በ፩ሺ፭፻፺፯ ዓ.ም. ነገሠ ። ምንም እንኳን በጦርነት የታወቀ ቢሆንም እስላሞችን ለማሸነፍ ከቶ አልቻለም ነበር ።

በዚህ ዘመን ፓይሳ አንድ የእስፓኝ ካቶሊክ ወደ ኢትዮጵያ መጣ ። ይህ ሰው የታላላቅ ሰዎች ልጆች የሚማሩበት ትምህርት ቤት ያለው የሚሲዮን ጣቢያ በአክሱም ነበረው ፤ ብዙዎችን ወደ ካቶሊክ ሃይማኖት ሊመልስ ችሏል ። ካቶሊኮችን ስለሚረዳ አቡኑና የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ፤ እንደዚሁም ዘሥላሴን መኳንንትም በመተባበር ንጉሡን በጦር አሳደዱት ፤ በዚህ ጊዜ ዘድንግል የእስፓኙን ንጉሥና ጳጳሱን እርዳታ ጠይቆ ነበር ግን ሳይደርሱለት ቀርተው ተሸንፎ ሲሞት ዘሥላሴ መምራቱን ቀጥሎ ያዕቆብን በቦታው ሊመልሰው በቃ ። ሱስንዮስ ደግሞ ይህን በመቃወም ጦር አዘጋጅቶ ወደ ሰሜን በመዝመት አሸንፎ ዐጼ ያዕቆብን ቀጥሎም ራስ ዘሥላሴን በተራ ገደላቸው ።

ሱስንዮስ (፩ሺ፮፻፩—፩ሺ፮፻፳፭)፤

ሱስንዮስ የኢትዮጵያ ንጉሥ ተብሎ በአክሱም ዘውድ ጫነ ። የዚህ ንጉሥ ተቀዳሚ ተግባር ለሐገሩ ሰላምን መመለስ ነበር ። ይህንንም ለመጀመሪያው ፫ ዓመት ገዥዎች በመሾም ፤ በጥበብ በማስተዳደር ተገቢ ርዳታን በመስጠት አሳይቷል ። ፖይስም ሥራውን በመቀጠል ሱስንዮስ ካቶሊክ ለመሆን በቅቷል ፖይሳ ሲሞት የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን የሚያስተዳደር አዲስ ጳጳስ እንዲልክለት ሱስንዮስ የሮማን ጳጳስ ጠይቆ ሜንዲዝ የተባለውን አንድ የእስፓኝ ሰው የካቶሊክ ቄስ ላኩለት ። ይህ ሰው የኢትዮጵያን ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ወደ ካቶሊክ ነት ለመመለስ በኃይል ለመጠቀም የሞከረው ነው ። ነገር ግን አቡኑና የኦርቶዶ ክስ ቤተ ክርስቲያንን ወደ ካቶሊክነት ለመመለስ በኃይል ለመጠቀም የሞከረ ነው ። ነገር ግን አቡኑና የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተቃውመው ጠብ ተነስቶ ነበር ። የካቶሊክ መልክተኞች ቁጥር እየበዛ ሲሔድ አቡኑ ሜንዲዝ እያንዳንዱ ሰው ካቶሊክ መሆን አለበት አለ ። በዚህ ጊዜ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ወታ ደር አዘጋጅታ ካቶሊኮችን ንጉሡንም ጭምር ልታሸንፍ ቻለች ።

ንጉሥ ሱስንዮስ የኦርቶዶክስን እምነት መቃወም አይገባም ቢልም ሜንዲዝ የካቶሊክ ትምህርቱን ማስፋፋት ጀመረ ። የላስታ ሕዝብ ጠንካራ ኦርቶዶክስ እን ደመሆኑ መጠን ንጉሡንና ካቶሊኮችን ለመውጋት ፰ ሺህ ወታደር ልኮ በዚህ ታላቅ ጦርነት ፰ ሺህ ሕዝብ ሲሞት የሃይማኖት ጦርነት አገሪቷን ምን ያህል እንደጐዳ በመገንዘብ ንጉሡ መንግሥቱን ለልጁ በማስረከብ ካቶሊኮችን በማሸ ነፍ ኢትዮጵያ በኦርቶዶክስ ሃይማኖቷ ፀናች ።

ፋሲል ወይም ፋሲለደስ (፩ሺ፮፻፳፭—፩ሺ፮፻፶፱) ፤

በ፩ሺ፮፻፳፭ ዓ.ም. ሱስንዮስ መንግሥቱን ሲተው ልጁ ፋሲል ነገሠ ። ፋሲል የሃይማኖት ጦርነትን ለማቆም የጣረ ጠንካራ ኦርቶዶክሳዊ ክርስቲያን ነበር ። ካቶ ሊኮች ጦርነትን አቁመው ጠመንጃዎቻቸውን አስረክበው አገር ለቀው እንዲ ወጡ አደረገ ።

ለብዙ ጊዜ የቆየው የእስላሞች ጦርነትና የአገር ውስጥ እርስ በርስ ጦርነት አገሪቱን አድክሟታል ፤ ስለዚህ ንጉሡ ፋሲል ሰላምን መመለስና አገሩን እንደ ገና ማጠንከር እንዳለበት በመገንዘብ ካቶሊኮችን አባረረ ፤ ከእስላሞችና ከጋሎ ችም ጋር ተስማማ ፤ አገሪቱን በጥሩ ሁናቴ መራ ፤ ቤተ ክርስቲያናትን ረዳ ፤ በግ ራኝ ተቃጥሎ የነበረውን የአክሱም ጽዮን ማርያም ቤተ ክርስቲያንን እንደገና አሰራ ። ከንጉሥ ፋሲል ሥራዎች አንጋፋነትን የተቀዳጀው የአዲሱ የጐንደር መና ገሻ መሠራትና የቤተ መንግሥቱ ሕንፃዎች አቅዋም ነበር ። ሕንፃዎቹ ከአውሮጳ ውያን ሕንፃዎች ጋር የሚወዳደሩ ሲሆኑ እስከ ዛሬ በመታየት ኢትዮጵያ በ፲፯ኛው መቶ ዓመት ላይ የነበራትን ሥልጣኔ ያበስራሉ ወይም ያበስሩናል ።

በዚህ ጊዜ መናገሻው በጐንደር ቢሆንም ነገሥታቱ ዘውድ የሚደፉበት በአ ክሱም ነበር ። አማሮች የራሳቸውን ጠቅላይ ግዛቶች ቤጌምድርን ፤ ጐጃምን ፤ እንደ ዚሁም ትግሬን ፤ ኤርትራንና ሸዋንም የሚያስተዳድሩ እነርሱ ነበሩ ። እነዚህን ቦታ ዎች የሚያስተዳድሩ ገዥዎችም ሆኑ አነስተኞች ነገሥታት በጦርነት ጊዜ ለሚከ ላከልላቸው ለኢትዮጵያ ንጉሥ ግብርን ይከፍላሉ ። በደቡብና በደቡብ ምሥራቅ

ጋሎችና እስላሞች ገና ያስቸግሩ ነበር ። ቢሆንም በፋሲልና በልጆቹ ዘመን ኢትዮጵያ በከፊል ሰላምን መስርታ በመደርጀት ላይ ነበረች ።

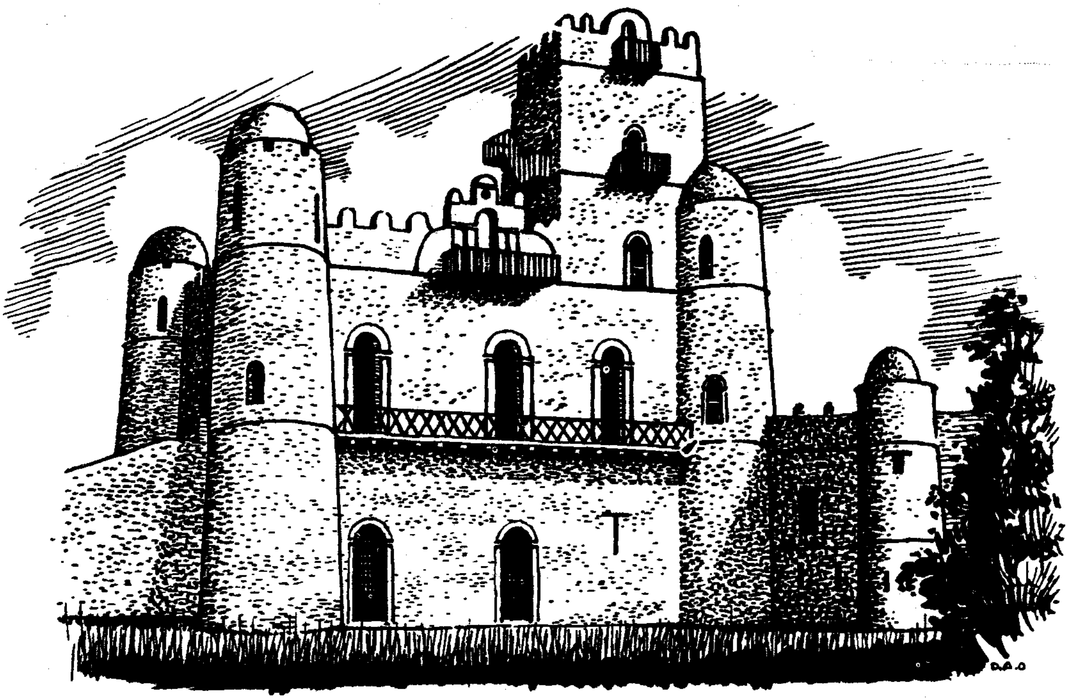

የንጉሥ ፋሲለደስ ግቢ ጎንደር

ቀዳማዊ ዮሐንስ (፩ሺ፮፻፷፯—፩ሺ፮፻፹፪ ፤)

ፋሲል ሲሞት ልጁ ዮሐንስ ነገሠ ። የዮሐንስ ፲፭ቱ የግዛት ዘመን የሰላምና የእድገት ዘመን ነበር ። እንደገና ለመግባት የሞከሩትን ካቶሊኮች መልሷቸዋል ። ማንኛውም ሰው ካቶሊክ እንዳይሆን ከማስከልከሉ ሌላ መጻሕፍቶቻቸው እንዲቃጠሉ አድርጓል ። ከዚህም ሌላ በየከተማው የእስላሞችን መንደር የተወሰነ ሥፍራ እንዲሆን አድርጓል ። ዮሐንስ የሃይማኖት ውይይት የሚወድ ጠንካራ ክርስቲያን ነበር ።

፩ኛ ኢያሱ (፩ሺ፮፻፹፪—፩ሺ፮፻፺፪ ፤)

ንጉሥ ዮሐንስ ሲሞት ልጁ ኢያሱ ነገሠ ። ኢያሱ ከጋሎችና ከእስላሞች ጋር በሚገባ ተዋግቷል ። የጦር ሰው ቢሆንም ቅሉ ሰላምን የሚሻ ንጉሥ ነበር ። ለሃ

ገሩ ጥሩ አስተዳደርን ሰጥቷል ፤ ገዥዎቹ በሙሉ በታማኝነት እንዲሰሩ ጥሮአል ። ግብርና ቀረጥ በግዛቱ በትክክል እንዲሰራባቸው በማድረግ ንጉሥ ኢያሱ በማንኛ ውም ነገር ሐገሪቱ ደስተኛና ኃይለኛ እንድትሆን የሚቻለውን ሁሉ አድርጓል ፤ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን የበላይ ንጉሡ ነው ፤ ጳጳሳትንም ባስፈለገ ጊዜ የም ሰበስብ እኔ ብቻ ነኝ በማለት ስለራሱ በግልጽ ተናግሯል ።

ኢያሱ የአውሮፓውያንን ፖሊሲ የሚቃወሙትን ባለመደገፍ እንዲያውም የዲፕሎማቲክ ግንኙነት ለማድረግ በመፈለግ ከፈረንሣይ መንግሥት ጋር አምባሳ ደርን ተለዋውጧል ።

ንጉሥ ኢያሱ ሲሞት ልጁ ተክለ ሃይማኖት ነገሠ ። ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ለጥቂት ጊዜ መንግሥቱን እንደመራ በመኳንንት ሲገደል የኢያሱ ወንድም ቴዎ ፍሎስ ነገሠ ። በቴዎፍሎስና በመኳንንቱ መካከል የርስ በርስ ጦርነት ተነስቶ ቴዎ ፍሎስ ሲሞት መኳንንቱ ኃይሉን ለመጨበጥ ሞክረው ነበር ። እኔ እነግሥ በመ ባባልም ታላቅ ብጥብጥ ሆኖ የመጀመሪያው ከመኳንንት የነገሠው የትግሬው ገዥ ንጉሥ ዩስጦስ ነበር ። እርሱም ካቶሊኮች እንዲመለሱ በመፍቀዱ ብዙዎችን አስ ቆጥቶ መኳንንቱ የእርሱን ልጅ ለማንገስ ሲፈልጉ ጦር ሠራዊቱ አምጾ የንጉሥ ኢያሱን ልጅ ዳዊትን አነገሡ ።

ዳግማዊ ዳዊት (፩ሺ፯፻፲—፩ሺ፯፻፲፱ ፤)

ዳግማዊ ዳዊት በነገሠ ጊዜ የጐንደርን ሰላም ለማስከበር ሞክሯል ። መኳንን ቶቹንም አሸንፎ ከካቶሊኮችና ከኦርቶዶክስም አንዳንድ ችግር የፈጠሩበትን ቀሣ ውስት አስገደለ ። ንጉሥ ዳዊት ፭ ዓመት ከገዛ በኋላ ሞተ ።

በካፋ (፩ሺ፯፻፲—፩ሺ፯፻፳፫ ፤)

ንጉሥ ዳዊት ሲሞት ጦር ሠራዊቱ ሁለተኛውን የኢያሱን ልጅ በካፋን አነ ገሠው በካፋ የመኳንንቱን ኃይል ለመደምሰስ ባቀደው መሠረት በታላቅ ውጊያ ሀሳቡ ተፈጸመለት ። ለአገሪቱ ጥሩ አገዛዝን አትርፎላታል ። በካፋ ራሱን እንደ አንድ ድሀ በማስተካከል ከቦታ ቦታ ይዘዋወር ነበር ። ሕዝቡንም ስለራሱና ስለ አገዛዙ ምን አሳብ እንደሚሰጠው እየጠየቀ ለማሻሻል ጥሯል ። በዚህ ጉዞው አን ዲት መልካም ሴት አግኝቶ እንዳገባ ይነገራል ። በካፋ ሲሞት (ሚስቱ) ንግሥቲቱ ትንሽ ልጅዋን አነገሠችው ።

ዳግማዊ ኢያሱ (፩ሺ፯፻፳፱—፩ሺ፯፻፵፯ ፤)

ኢያሱ ሲነግሥ ገና ወጣት እንደመሆኑ መጠን መንግሥቱ የሚመራው በእ ናቱ ነበር ። ንግሥቲቱ ገዥዎችን ከቤተ ዘመዶቿ መረጠች ። እነርሱም በደንብ ሳያ ስተዳድሩ ቀሩ ። ስለዚህ መኳንንቱ ኃይሉን ለመያዝ ከንግሥቲቱ ጋር ውጊያ ቀጠሉ ። ከብዙ ዓመታት በኋላ ኢያሱ ሲሞት የርሱም ባለቤት ትንሽ ልጁን ኢዩአ ብን አነገሠችውና ዘመዶቿን ወደ ጐንደር በማስመጣት የገዥነት ሥልጣን ሰጠ ቻቸው ። ይህም መኳንንቶችን አስቆጥቶ የርስ በርስ ጦርነትን አስከተለ ፤ የትግሬው ገዥ ራስ ሚካኤል ንጉሥ ኢዩአስን ገደለ ። ይህም በትግሬ ፤ በቤጌምድር ፤ በጐጃ ምና በሸዋ የቆየ የሹመት ሽሚያ ተከታታይ ሆኗል ።

ጀምስ ብሩስ

በዚህ ብጥብጥ ዘመን የመጀመሪያው እንግሊዛዊ ጀምስ ብሩስ ወደ ኢትዮጵያ ገብቶ ለጥቂት ዓመታት በጐንደር ይኖር ነበር ። በዚሁ ዘመን በአውሮፓ ስለጥቁር አባይ መነሾ ብዙ ንግግር ይደረግ ነበርና ጀምስብሩስ ይህን ለማየት ፈልጐ በ፩ሺ፯፻፷፪ ዓ.ም. የጣናን ባሕር አካባቢ ሲጐበኝ ጉዳዩን ከፍጻሜ አድርሷል ። ኢትዮጵያንም በመጐብኘት ስለጥቁር አባይ መነሾ ማግኘት አንድ መጽሐፍ ጽፎ ብዙ ዝናን አትርፎአል ። በታላቋ ብሪታንያና በሌሎችም አገሮች ይህን መጽሐፍ በማንበብ ብዙ ሰዎች ኢትዮጵያን የማወቅ ፍላጐት አደረባቸው ።

ምዕራፍ ፬

ኢትዮጵያና አውሮፓ

ከ፩ሺ፯፻፷፰ እስከ ፩ሺ፰፻፵፰ ዓ.ም. ድረስ ያለው ክፍለ ዘመን የመሳፍንት ዘመን ተብሎ ይጠራል ። በዚህ ጊዜ ንጉሡ የሚኖረው አማራ በሚባለው አውራጃ በጐንደር ነበር ። ኢትዮጵያን በሞላ ለማስተዳደር ኃይል አልነበረውምና ሸዋ ፤ ጐጃም ፤ ትግሬና ሌሎችም ስፍራዎች የሚተዳደሩ በግል ራሶቻቸው እና በባለ ቤቶቻቸው ነበር ። የቀይ ባሕር ጠረፎች ፤ ሐረር ፤ ሰሜን ሱዳንና ሱማሌም በእስላ ሞች ነበር የሚተዳደሩት ። ጋሎች ደግሞ ደቡባዊውን ክፍል ይገዙ ነበር ። ብዙ ውን ጊዜ ገዥዎች በመካከላቸው ጦርነት ያደርጉ ነበር ።

በ፲፱ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ ታላላቆች የአውሮጳ ሐገሮች በኢትዮ ጵያ ላይ ታላቅ ፍላጐት አደረባቸው ። ከ፩ሺ፰፻—፩ሺ፰፻፶ ዓ.ም. አዲስ ጐብኚዎች የሮማ ካቶሊኮችና የፕሮቴስታንት ሚሲዮናውያን ነጋዴዎችና የዲፕሎማቲክ ሰዎች የአውሮፓና የዓለምን ሥልጣኔ ወደ ኢትዮጵያ እየያዙ ገቡ ። ኢትዮጵያን በበለጠ ከየሐገራቸው ያስተዋውቁ ጀመር ። በአፍሪካውያን ቋንቋዎች በተተረጐሙት ቅዱ ሳት መጻሕፍት የአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ በ፩ሺ፰፻፴፫ ዓ.ም. ጨርሶ በመተር ጐም ሁለተኛው ነበር ።

በ፩ሺ፯፻፺፫ ዓ.ም. ሶልት የተባለ ሰው ከእንግሊዙ ንጉሥ ጆርጅ ፫ኛ ለኢትዮጵያ ንጉሥ የተላኩ ደብዳቤዎችን ይዞ ገባ ። ሆኖም ንጉሡ ዘንድ ጐንደር ሳይደርስ ደብዳቤውን ለትግሬው ገዥ ሰጠ ። ሶልት ስለኢትዮጵያ አንድ በውስጡ የሐገሪ ቱና የሕዝቡ ስዕል የሚታይበት ግሩም የሆነ መጽሐፍ ጽፎአል ። መጽሐፉም በአ ውሮፓና በተባበረው አሜሪካ ሕዝብ ዘንድ በመነበብ ኢትዮጵያን የማወቅ ፍላ ጐት አሳድሮባቸዋል ። በ፩ሺ፰፻፴፫ ዓ.ም. ታላቋ ብሪታንያና ፈረንሣይ በምፅዋ ቆን ሲሎቻቸውን አቋቋሙ ። በ፩ሺ፰፻፴፬ ዓ.ም. በአንድ ኢትዮጵያዊ መሪና በአውሮጳ ሐገር መካከል የመጀመሪያው ውል ተፈረመ ። የፈረሙትም ለኢትዮጵያ ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ፤ ለታላቋ ብሪታንያ ካፒቴን ኸሪስ ነበሩ ። የፈረንሣይ መንግሥ ትም ከኚሁ ንጉሥ ጋር በ፩ሺ፰፻፴፮ ዓ.ም. አንድ ውል ተፈራርሟል ።

በዚሁ ዘመን ፕላውደንና ቤል የተባሉ ሁለት እንግሊዛውያን ለንግድ ወደ ኢትዮጵያ ገቡ ። በኋላም ፕላውደን የእንግሊዝ መንግሥት መልከተኛ በመ ሆን በ፩ሺ፰፻፵፪ ዓ.ም. ከጐንደሩ ራስ ዐሊ ጋር አንድ ውል ተፈራርሟል ።

በ፩ሺ፰፻፵፫ ዓ.ም. ዋና ዋናዎቹን አራት ጠቅላይ ግዛት የሚገዙ አራት ታላ ላቅ ባላባቶች ነበሩ ። ራስ ዓሊ ከንጉሡ ይልቅ ጐንደርን በጠነከረ መንፈስ ይመሩ ነበር ። ደጃዝማች ጐሹ ጐጃምን ፤ ደጃዝማች ውቤ ትግሬንና ፤ ንጉሥ ኃይለመለ ኮት ሸዋን ይገዙ ነበር ። ከነዚህም ማንኛቸውም ሌላውን አልፎ ለመውጋት ኃይል ስለአልነበረው በየራሳቸው ግዛት ተወስነው ነበር ። ከነርሱም አንዱ ይነግሣል የማለት አሳብ ቢኖርም ለዚህ ኃላፊነት ብቁ ሆኖ የተገኘው ሌላ ሰው ነበር ።

ዳግማዊ ቴዎድሮስ (፩ሺ፰፻፵፯—፩ሺ፰፻፷፩ ፤)

በ፩ሺ፰፻፲፫ ዓ.ም. ገደማ በጣና ባሕርና በሱዳን ጠረፍ መካከል ካሣ የሚባል ልጅ ተወለደ ። አባቱ የዚሁ ወረዳ ባላባት ነበሩ ። እርሳቸው ሲሞቱ ሐብታቸውን

ዘመዶቻቸው ወረሱ ካሣና እናቱ ግን በድህነት ሲቀሩ እናትየዋ ሥራ ሊያገኙ ወደ ሚችሉበት ወደ ጐንደር ከተማ አብረው ሔዱ ። ካሣ በጣና ባሕር ገዳም አደገ ። ጋሎች ይህን ገዳም ባቃጠሉት ጊዜ ካሣ ለጥቂት ጊዜ በአጐቱ ዘንድ ቆየ ።

ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ

ከዚህም ከጥቂት ጓደኞቹ ጋር ሆኖ ለንግድ የሚዞሩትን የእስላም ሐብታሞች ዘረፈ። ቀስ በቀስም ጓደኞቹን በወታደርነት በማሰልጠን የትውልድ አገሩን ቋራን በኃይል ያዘ ። ራስ ዐሊም ካሣን ለማቆም ሲሞክሩ አሸንፎአቸው በኃይሉ ገንኖ የቋራው ገዥ እስከመባል ደርሶ በ፲፰፻፵፫ ዓ.ም. የራስ ዐሊን ልጅ ለማግባት በቃ ።

ካሣ የጐጃምን ራስ ጐሹን ከገደሉና ራስ ዐሊንም በሰኔ ወር ፲፰፻፵፭ ዓ.ም. ከአሸነፉ በኋላ የጐጃምና የአማራ ጐንደር ገዥ ሆኑ ። በዚህ ጊዜ ካሣ ያላስገበ ራቸው የትግሬው ራስና የሸዋው ንጉሥ ኃይለ መለኮት ብቻ ነበሩ ። የትግሬው ገዥ እንዲያነግሡት አቡኑን ለማስጠራት መላኩን ካሣ ሰምተው እንዳይሄድ ከመ ከላከላቸው በላይ ራሳቸውን እንዲያነግሳቸው ከአቡኑ ጋር ተስማሙ የትግሬውንም ገዥ በመውጋት አሸንፈውታል ።

ካሣ አሁን የኢትዮጵያ መሪ በመሆን በ፩ሺ፰፻፵፯ ዓ.ም. የካቲት ፬ ቀን ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ቴዎድሮስ ዘውድ ደፉ ። ለኘህ ኃያል ሰው ንጉሥ መሆን ታሪክ እጅግ አስገራሚ ሁኔታ ሲሆን ስመ መንግሥታቸውንም ቴውድሮስ ለማሰኘት የመረጡት (ቴዎድሮስ የሚባል ታላቅ ንጉሥ ለሐገሩ ሰላምንና ትክ ክለኛነትን ያመጣል) የተባለውን ትንቢት (የምፈጽም እኔ ነኝ) በማለት ነው ። ቴዎድሮስ በነገሡ ጊዜ ሁለት ዐላማዎች ነበሩአቸው ። እነርሱም የመኳንንትን ኃይል መደምሰስና ጋሎችን ማስገበር ወይም ወደ ክርስትና መመለስ ነበሩ ። የክርስ ትና ሃይማኖትንም ለማስፋፋት ታላቅ ምኞት የነበራቸው ጠንካራ ክርስቲያን ነበሩ ።

ዓፄ ቴዎድሮስ ዳግማዊ

ቴዎድሮስ እንደነገሡ ወዲያውኑ የመጨረሻው የጐንደር ንጉሥ የሆነውን ፫ኛ ዮሐንስን አስወገዱ ። ወደሸዋም ሄደው ንጉሥ ኃይለ መለኮትን አሸንፈው አቤቶ ምኒልክን በእስረኝነት መልክ ወሰዱአቸው ፤ ሆኖም ምኒልክ አምልጠው ሸዋ ተመልሰዋል ። ቴዎድሮስ ቤጌምድርን ፤ ጐጃምን ፤ ትግሬን እና ሸዋን አጠቃ

ልለሎ በመግዛት እውነተኛው የኢትዮጵያ ንጉሥ ነገሥትነታቸውን የሚያረጋግጥላ ቸው ነበር ። መናገሻቸውንም ከጐንደር ወደ ደብረ ታቦር አዛወሩ እስላሞ ችንና ጋሎችንም በመውጋት ኢትዮጵያ አንድ ጠንካራ መንግሥት ማድረግን ቀጠሉ ።

የቴዎድሮስ ታላቅ ዓላማ ኢትዮጵያን በአንድ ንጉሥ ነጊሥት ለማስተባበር መጣር ነበር ። ስለዚህ በትምህርት ችሎታቸውና ብታላቅ ጦር መሪነታቸው እንደ ዚሁም በነበራቸው ዘመናዊ አላማዎች ኢትዮጵያን ኃያል መንግሥት ለማድረግ በቆራጥነት ሠርተዋል ። ሐገሪቱን በጠቅላይ ግዛቶች ከፋፍለው ፤ ገዥዎችንም ከመም ረጣቸው በላይ ግብርና ቀረጥ በአንድ ዓይነት እንዲከፈል ታማኞች ሠራተኞች ንም ለማግኘት ብርቱ ጥረት አድርገዋል ።

ቴዎድሮስ መንግሥታቸውን በማሳደግ ረገድ የሚረዱአቸውን አዋቂዎች በመ ፈለግ የነበራቸው ጥበብ ታላቅ ነበር ። እንግሊዛውያኖች ፕላውደንና ቤል አማካሪ ከመሆናቸው በላይ የቀረበ ወዳጅነትም ነበራቸው ። እንደ አስተማሪና ሙያተኛ የመ ሳሰሉትን ውጭአውያን በደስታ በመቀበል ይገለገሉባቸዋል ። እንደ መንገድ ሥራና የመሳሰሉት የሚመሩ ንጉሡ ራሳቸው ነበሩ የሚከፍሏቸው ። እነዚህ ሞያተኞች በደብረ ታቦር የጦር መሣሪያ (መትረየስ) ፋብሪካ በማቋቋም ንጉሡን ረድተ ዋል ።

በውጭ በኩልም ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን በዓለም እንድትታወቅ አድርገዋል ። ፕላውደን ሲገደል የእንግሊዝ መንግሥት ከንግሥት ቪክቶሪያ አንድ ደብዳቤ አስ ይዞ አዲስ ቆንሲል ላከ ። ንጉሡም በ፩ሺ፰፻፶፮ ዓ.ም. ከታላቋ ብሪታንያ ጋር የዲ ፕሎማቲክ ግንኙነታቸውን ለማጠንከር ካሜሮንን ወደ ሎንደን ላኩት ፤ ከፈረንሣይ መንግሥትም ጋር ቆንሲል ለመለዋወጥ እንደራሴያቸውን ወደ ፓሪስ ላኩ ። በዚህ አድራጐት የቱርኮችንና የግብጾችን ከኢትዮጵያ መሬት ቆርሶ የመውሰድ ሐሳብ ለማቆም ተስፋቸው ነበር ።

ለንግሥት ቪክቶሪያ ተልኮ የነበረው ደብዳቤ መልስ ባለመድረስ ቴዎድሮ ስን አስቆጥቶ በርከት ያሉ እንግሊዛውያንን እንዲታሰሩ አድርጓል ። የእንግሊዝ መንግሥት ዜጐቹ እንዲለቀቁ እንደራሴውን ልኮ ቢጠይቅም ሌሎችን አውሮፓ ውያንና መልክተኛውንም ጭምር አጋዙአቸው ። የእንግሊዝ መንግሥት በቁጣ ቴዎድሮስ እስረኞቹን ባይለቁ በኃይል እንዲጠቀሙ ቢያስታውቁም ቴዎድሮስ በሐ ሳባቸው ስለጸኑ እንግሊዝ ጦር ላከች ።

በ፩ሺ፰፻፷ ዓ.ም. ናፒየር ጦሩን ይዞ በዙላ አጠገብ ሰፈረ ፤ ወታደሩም የኢት ዮጵያ ተራራዎች ስላወኳቸው እንዲሁም ለአስፈላጊው ርዳታ ከሐገራቸው ስለራቁ ችግር አጠቃቸው ። ቴዎድሮስም ለመከላከል ከነሠራዊቱ በመቅደላ ይዘጋጁ ነበር ። መቅደላም በቀላል የማይደረስ አምባ ነበረ ። የእንግሊዝም ወታደር ከቀይ ባሕር እስከ መቅደላ ያሉትን ተራራዎች ለማቋረጥ ብዙ ወራት ፈጀባቸው ። ነገር ግን ከደረሱም በኋላ ንጉሡ ወታደሩ በጀግንነት ቢከላከሉም እንግሊዞች በጠመንጃና በመትረየስ በመጠቀም አየሉ ። ንጉሡ ሠራዊታቸው መሸነፉን ሲያውቁ ለፋሲካ ሰኞ ሚያዝያ ፯ ቀን ፩ሺ፰፻፷ ዓ.ም. ሽጉጣቸውን ጠጥተው አረፉ ። ናፒየርም እስ ረኞቹን አስለቅቆ በቅርብ የተመለሰውን የንጉሡን ዘውድና እንዲሁም የክብረ መንግሥት መጽሐፋቸውን ይዞ በጠቅላላው ሐገር ለቆ ሔደ ።

ዮሐንስ ፬ኛ (፩ሺ፰፻፷፬—፩ሺ፰፻፹፩ ፤)

የብሪታንያ ሰዎች ኢትዮጵያን ለቀው ሲወጡ በቴዎድሮስ ቦታ ማን እንደሚ ተካ ምንም ሐሳብ አልነበራቸውም በአገሪቱ ውስጥ አዲሱን ንጉሥ ለመምረጥ ለ፫ ዓመታት ክርክር ተደርጓል ። በዘመኑ የትግሬው ካሣዬ ፤ የላስታው ጐበዜና የሸዋ ምኒልክ ፫ ኃያላን ነበሩ ። ምኒልክ በሰሜን የሚደረገውን አድብተው ሲጠ ብቁ የትግሬው ካሣዬ የላስታውን ጐበዜን አሸንፈው ዮሐንስ ፬ኛ በመሰኘት በ፩ሺ፰፻፷፬ ዓ.ም. ፲፫ ቀን በአክሱም ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተባሉ ።

ንጉሥ ዮሐንስ ቤተ ክርስቲያናትን የረዱ እና ጠላታቸውን በሚገባ የተዋጉ ሰው ስለነበሩ በኢትዮጵያ ታሪክ (ዮሐንስ መነኩሴውና ወታደሩ) እየተባሉ እንደ ሚጠሩ ተጽፍአል ። የመጀመሪያዎች ጦር አንሺዎች ግብጾች ሲሆኑ ኪዲ ኢስማ ኤል የተባለ ግብጻዊ ገና በቴዎድሮስ ዘመን ጦሩን አስጠግቶ ስለነበር አስቀ ድሞ በ፩ሺ፰፻፶፯ ዓ. ም. ምፅዋን ከቱርኮች በመቀማት በኢትዮጵያ ላይ ችግር ማስ ነሳት ጀመሩ ። የእንግሊዝ መንግሥትም በአስታራቂነት እንዲገባ ተጠይቆ ሳይሳ ካለት በመቅረቱ በ፩ሺ፰፻፷፰ ዓ.ም. ኢትዮጵያና ግብጽ ጦርነት ከፍተው ግብጾች የቀይ ባሕር ጠረፎችን በመያዝ ዮሐንስን ከውጭ መሣሪያ እንዳያገኙ ዘጉባቸው ። ጦራቸውንም በአራት ክፍል ማለት ፩ኛውን በሕንድ ባሕር በኩል ሲልኩ ያለ ምንም ውጤት ቀረ ። ፪ኛውን በዘይላ በኩል ሲሆን ሐረርን ለመያዝ ቻለ ። ፫ኛው በታጁራህ በኩል መጥቶ በደንከል ሕዝብ ድል ተመታ ፤ ፬ኛው በፊት ለፊት በምፅዋ በኩል በማድረግ የኢትዮጵያን መሬት ለመቆራረስ ታላቅ ትግል ቢያደርጉም ኢትዮጵያውያን ሁለት ጊዜ ድል አድርገዋቸው በመጨረሻው ግብጾች በስምምነት ለቀው እስከ ወጡበት እስከ ፩ሺ፰፻፸፯ ዓ.ም. ድረስ ትንንሽ ጦርነቶች ያደርጉ ነበር ። የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያ በምፅዋ በኩል በነፃ እንድትነግድ ፈቀደ ።

ዮሐንስ በነዚህ ዘመናት በጥሩ አገዛዝ ሐገሪቱን አሻሽለዋል ፤ ሐገሪቱን በደ ንብ ለመምራት አንድ አጠቃላይ መንግሥት እንደሚያሻ በማወቅም ከልዩ ልዩ ገዥዎች ጋር እርቅ ለማድረግ ሞከሩ ። በ፩ሺ፰፻፸፩ ዓ.ም. ዮሐንስ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ፤ ምኒልክ የሸዋ ንጉሥ እንዲባሉ ሁለቱ መሪዎች ስምምነት አደረጉ። እንደዚሁም ንጉሥ ዮሐንስ የጐንደሩን ራስ ንጉሥ ለማድረግና በበጌምድርና በት ግሬም ነገሥታት ለመመስረት እቅድ ነበራቸው ። በዚህም የእርሳቸውን ንጉሥ ነገሥትነት ለማጽናት ቀላል ሆኗል ። በዚህ ጊዜ በዮሐንስ ልጅ በአርያ ሥላሴና በምኒልክ ልጅ በዘውዲቱ መካከል የጋብቻ ስምምነት ውል ተደረገ ።

ግብጻውያን ኢትዮጵያን ለቀው በወጡ ጊዜ ዮሐንስ እረፍትን እንዳገኙ ቢመ ስልም የኢጣሊያና የፈረንሣይ ፤ የእንግሊዝ ሰዎች ቅኝ ሐገር ፍላጐት በንጉሥ ነገ ሥቱ ላይ ሌላ ችግር ፈጥሯል ። ከነዚህም ዋናው በኢጣሊያ በኩል መሆኑ አይካ ድም ። ጣሊያኖች በ፩ሺ፰፻፷፪ ዓ.ም. ከአንድ ሱልጣን አሰብን ለመግዛት በመቻላ ቸው ወደውስጥ ለመግባት መግቢያ ሆኗቸው በ፩ሺ፰፻፸፯ ዓ. ም. ጦራቸውን በምፅዋ አሰፈሩ ። ንጉሠ ነገሥቱ በሰላም ለመፈጸም ቢሹም ጣሊያኖች ፍላጐታቸው ተጨማሪ መሬት ስለነበር ጦርነት ተነስቶ በጦር ሙሪው በራስ አሉላ በ፩ሺ፰፻፹ ዓ.ም. በምፅዋ አጠገብ በዶጋሌ ጣሊያኖች ድል ተመቱ ።

ጣሊያኖች ከምኒልክ ጋር በመስማማት በዮሐንስ ላይ ለማሳመጽ ሌላ ሙከራ ቢያደርጉም ሳይሳካላቸው ቀረ ።

በ፩ሺ፰፻፸፰ ዓ.ም. የእንግሊዝ ጦር መሪ ጐርዶን ከሱዳኖች ጋር በተደረገው ጦርነት ሞቱ ። አብዛኛውን የሱዳን ግዛትም ማሐዲ በተባለው መሪያቸው እጅ ወደቀ ። በኢትዮጵያ ወሰን የሚገኘውን ባለባት በመያዝ ሱዳኖች ወደ ኢትዮጵያ ገቡ ። ዮሐንስም በ፩ሺ፰፻፸፱ ዓ.ም. በመጋቢት ወር ጦርነት ገጠሙዋቸው። ኢትዮጵያውያን ሊያሸንፉ ሲቃረቡ ንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ በመገደላቸው ድሉ ለሱዳኖች ሆኗል ። ማህዲም የዮሐንስን አስከሬን ወስዶ ሰይፋቸውን ወደ አምዱሩማን ልኮታል ። ወደ ኢትዮጵያ ውስጥ ግን ለመግባት አልቻሉም ።

ዓፄ ዮሐንስ ፬ኛ

በዳግማዊ ቴዎድሮስና በዮሐንስ ፬ኛው ታላላቅ መንግሥት ዘመን አውሮፓውያን ስለኢትዮጵያ በማሰብ በአፍሪቃ ቅኝ ሐገሮችን ለመያዝ ሞከሩ ። ኢትዮጵያ ዮሐንስን የመሰሉ ጀግና ብታጣም እንደ ዕድል ሆኖ ምኒልክን የመሰለ ሌላ ታላቅ ጀግና ለማግኘት ቻለች ።

ምዕራፍ ፰

ዳግማዊ ዓፄ ምኒሊክ

፬ኛው ዮሐንስ ሲሞቱ አዲሱ ንጉሠ ነገሥት ማን ይሆን ? የሚል ጥያቄ ተነ ስቷል ። የሸዋው ንጉሥ ምኒልክና የትግሬው መንገሻ እያንዳንዳቸው መሪነቱን ለመጨበጥ ቢያስቡም ምኒልክ የደረጀ ጦር ስለነበራቸው በቀላሉ ራስ መንገሻን አሸንፈው የትግሬ ገዥነታቸውን ፈቅደው በ፩ሺ፰፻፹፪ ዓ.ም. በጥቅምት ወር (ዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ) ተብለው ነገሡ ። አዲሱ ንጉሠ ነገ ሥት የንጉሥ ኃይለ መለኮት ልጅ ሲሆኑ አባታቸውና አያታቸው በተራ የሸዋ ነገ ሥታት ነበሩ ። ምኒልክ ተስፋ የሚጣልባቸው ጦረኛ ፤ ጥበበኛ መሪ ፤ በማስተዳደር ችሎታም ፍጹም የሆነ ግዳጃቸውን ፈጽመዋል ።

ዳግማዊ ዓፄ ምኒልክ

በ፩ሺ፰፻፹፪ ዓ.ም. ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት እንደ ተባሉ የመጀመሪያው የውጭ ጉዳይ ከኢጣሊያ ጋር የተደረገው ውል ነበር ። ውሉም በ፩ሺ፰፻፹፪ ዓ.ም. የተደረ ገው የውጫሌ ውል ሲሆን የአማርኛው ጽሑፍ (የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መን ግሥት ሲፈቅድ ከውጭ ሐገር መንግሥት ጋር የሚያደርገውን ግንኙነት በኢጣ ሊያ መንግሥት በኩል ሊያደርግ ይችላል) የሚል ሲሆን የኢጣሊያንኛው ጽሑፍ ግን (የኢትዮጵያ መንግሥት ከውጭ ሐገር መንግሥታት ጋር የሚያደርገውን ግንኙነት በኢጣሊያ መንግሥት አማካይነት ማድረግ ይገባቸዋል ።) የሚል ነበር ። በተጨ

ማሪም ኢጣሊያኖች (ኢትዮጵያ የምትገኘው በኢጣሊያ መንግሥት ኃይል ጥብቅ ውስጥ ነው) ይሉ ነበር፤ ምኒልክም ይህንን በመቃወም) ከውጭ አገሮች ጋር በምታደርገው ነገር ሁሉ እንደፈቃድዋ ለመሥራት ኢትዮጵያ ነጻ ናት) አሉ። ራስ መኰንን ሮምን ለመጐብኘት ሔደው ከኢጣሊያ መንግሥት ፳፰ መትረየስና ፴፰ ሺህ ጠመንጃዎች ተሰጥቷቸዋል፤ ይህንንም ሲያደርጉ የኢጣሊያ መንግሥት ኢትዮጵያን በቁጥጥሩ ስር እንዳለች በማሰብ ነበር።

የዳግማዊ ምኒልክ የአርቆ የማሰብ ችሎታ ኢትዮጵያ በኢጣሊያ መንግሥት ቁጥጥር ስር እንዳትገባ እንቅፋት ሆኗል። የምኒልክ ከፈረንሣይና ከሩሲያ ሠራተኞችን ማስገባት በጣሊያኖች ዘንድ የውጫሌውን ውል በመደገፍ ተቃውሞን አስከተለ። ሆኖም ምኒልክ እንደ ፍላጐታቸው የሌሎች ሐገሮችን ምክር መቀበል ቀጠሉ። የአውሮፓውያን በኢትዮጵያውያን አካባቢ ቅኝ ሐገሮች ፍላጐት እየጠነከረ በመሔድ እንግሊዝ (የእንግሊዝ ሶማሌ ምድር) በማሰኘት የሶማሌን አንድ ክፍል ያዘች፤ ኢጣሊያም በኤርትራና በሱማሌ ግዛት መጨመር ጀመሩ። በ፩ሺ፰፻፹፰ ዓ.ም. ጣሊያኖች ኢትዮጵያን ለመያዝ ቁርጥ ሐሳብ አድርገው በኤርትራ በኩል ወረራ ጀመሩ። ንጉሠ ነገሥቱም ሕዝቡን ለጦርነት እንዲነሳ በጠየቁት መሠረት ከግዛቱ ከብዙ ቦታ ነገሥታት፤ ራሶችና ባላባት ወታደሮቻቸውን አስከትለው ደረሱ። ምኒልክ የሸዋውን ጦር፤ ራስ መኰንን የሐረሩን፤ ራስ መንገሻ የትግሬን ጦር፤ የቤጌምድርና የጐጃም ወታደር፤ የጋሎችም ፈረሰኛ ጦር ሌሎችም የውጭ ጠላቶቻቸውን ለመውጋት በሕብረትና በቆራጥነት ተሰበሰቡ። ሠራዊቱ በቅርቡ ራስ መኰንን ከኢጣሊያ ባመጡትና ከአውሮጳም በገዙት መሣሪያ ከመታጠቁ ሌላ በደንብ የሰለጠነና የደረጀ ነበር።

<u>የዐድዋ ጦርነት፤</u>

ምኒልክ ከዚህ ቀደም የጦር መሪዎቻቸው የታናናሽ ጦርነቶች ድል ወዳገኙባቸው ወደ አምባላጌና መቀሌ ጦራቸውን አመሩ።

ጣሊያኖች ያልታሰበ ድል ለማግኘት በአድዋ አሰቃቂ ውጊያ ለማድረግ ዝግጁ ነበሩ። ነገር ግን ፩ኛ የምኒልክ ጦር ጥንካሬን ግምት አለመውሰድ ፪ኛ በአጭር ጊዜ ውስጥ ትግሬ ይደርሳሉ ብሎ አለመጠራጠር ፫ኛ አብዛኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ ንጉሡን አይከተልም ብሎ ተስፋ ማድረግና ፬ኛ ቤተ ክርስቲያን ሳሚው የኢትዮጵያ ሕዝብ ዛሬ እሁድ ስለሆነ ጦር ሠራዊቱ በአክሱም አጠገብ ቤተ ክርስቲያን ሊሳለም ይሄዳል ብሎ መገመቱ ከትልቅ ስህተት ላይ ጥሎታል።

ጣሊያኖች በጄኔራል ባራቲዬሪ የሚመራውን ፳ ሺህ ወታደሮቻቸውን ይዘው በ፩ሺ፰፻፹፰ ዓ.ም. በየካቲት ወር አድዋን ወጉ። ከ፹ እስከ ፩፻ ሺህ የሚገመተው የምኒሊክ ሠራዊትም በሚገባ ሲዋጋ የሐገሪቱ አቀማመጥና አንድ ነጐድጓዳማ ዝናብ ጠላትን አደናግጦ ነበር ሆኖም ጦርነቱ ለአንድ ቀን ሙሉ ከተካሄደ በኋላ ኢትዮጵያውያን በሚያስደንቅ አኳኋን ድሉን ተቀዳጁ። በዚህ ጦርነት ጣሊያኖች ፲ ሺህ ወታደሮችን ሲያስገድሉ የተረፉት ወደ ኤርትራ ሸሹ። በቀጠሉ ጊዜ ምኒልክ በምሽት ምክንያት እንዲመለስ ባያዝዙት ሠራዊቱ ጀርባውን የሰጠውን ጠላት በመጨፍጨፍ ብዙ እልቂት በሆነ ነበር።

የአድዋ ድል በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከፍተኛውን ደረጃ የያዘ ድርጊት ከመሆኑ በላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ ላለው የቆየ የነፃነት ፍቅር ዐርማ ሊሆን በቅቷል ። ጣሊያኖችም የውጫሌ ውል መደምደሚያ የሆነውን ኢትዮጵያ አንድ ታላቅ ነጻ አገርነቷን በማወቅ ከኢትዮጵያ ጋር የሰላም ውል ተዋዋሉ ።

የኢትዮጵያ ወታደሮች በአድዋ ጦርነት

ታላቁ የአድዋ ድል ኢትዮጵያን በዓለም ካርታ ላይ ከማጉላቱ ጋር (እነሆ በቀላል ቅኝ ለመሆን የማትበገር አፍሪቃዊት ሐገር) በማለት አውሮጳውያን የሥራና የዲፕሎማቲክ መልክተኞቻቸውን በመላክ ከንጉሥ ምኒልክ ጋር ውል መፈራረም ጀመሩ ።

በ፩ሺ፰፻፸፱ ዓ.ም. ምኒልክ አዲሱን መናገሻቸውን በፊንፊኔ ቀረቀሩ (አዲስ አበባ) ብለው ሰየሙት ። ይህ ቦታ የተመረጠው የፍልውሃዎችና የአዲስ አበባ ዝቅተኛ ሥፍራዎች ለንግሥቲቱ ጤንነት በመስማማት ምክንያት ሲሆን የምኒልክ መናገሻዎች በአንኮበርና በእንጦጦ ነበሩ ። አዲስ አበባም የቤተ መንግሥታት ፤ የመሥሪያ ቤቶችና የልዩ ልዩ ሕንፃዎች ከተማ ሆነች ። ከዐድዋ ጦርነት በኋላ የመጀመሪያዎቹ ፈረንሣዮች ሲሆኑ ቀጥሎም እንግሊዞች ፤ ጣሊያኖች ፤ ቱርኮች ፤ ሩሲያውያንና ሌሎችም ወደ አዲስ አበባ ገቡ ። ከጂቡቲ አዲስ አበባ ስለሚሠራው የባቡር መንገድ በፈረንሣይ ፤ በእንግሊዝና በጣሊያን መካከል እሽቅድድም ተደርጐ ነበር ነገር ግን ፈረንሣዮች ለመጀመር ችለው ገንዘቡ ስለአጠራቸው እንግሊዞች ለመፈጸም ፈልገው ነበር ። በኋላ ግን ለፈረንሣዮች ተፈቅዶ ሥራውም ተፈጽሞ የመጀመሪያው ባቡር ምኒልክ ከሞቱ በኋላ በ፩ሺ፱፻፲፩ ዓ.ም. አዲስ አበባ ገባ ።

ብዙ ሐገሮች የሥራና የዲፕሎማቲክ ውል ለመፈራረም ወደ አዲስ አበባ ሲመጡ ምኒልክ የሐገራቸውን እድገት ይገነቡ ነበር ። ስለዚህ ከዐድዋ ጦርነት በኋላ ከ፲፰፻፹፱—፲፰፻፺፱ አሥሩ ዓመታት ለሐገሪቱ የእድገት ዘመን ነበር ። እንደ ኤሌክትሪክ ብርሃን ፤ ቴሌፎን ፤ ቴሌግራፍ ፤ የክትባት መድኃኒት ፤ የፖስታ ሥራና ቴምብሮችን የመሳሰሉ መገልገያዎች መግባት ጀመሩ ። በ፲፰፻፹፮ ዓ.ም. የመጀመሪያው የሩቅ ቴሌፎን መስመር ከአዲስ አበባ ሐረር ተዘረጋ ። የመጀመሪያው ጋዜጣ (Common Sense) እየተባለ የሚጠራ ጋዜጣ መታተም ጀመረ ። የመጀመሪያው የመንግሥት ት/ቤት በመሆን ምኒልክ ዳግማዊ (ዳግማዊ ምኒልክ ትምህርት ቤትን) በ፲፰፻፺፰ ዓ.ም. በአዲስ አበባ አቋቋሙ በዚህ ዓመት በግብፅ እርዳታ የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ባንክ ተጀምሮ በ፲፱፻፩ ዓ.ም. ዘመናዊ ገንዘብ ለመጀመሪያ ጊዜ በጥቅም ላይ ዋለ ፤ የባሪያ ንግድም እንዲቋረጥ ምኒልክ ታገሉ የአዲስ አበባ ከተማ መንገዶች በተሻለ አኳኋን ተሰሩ ። ከከተማ ውጭ መንገዶችም ተጀመሩ ። አዲስ አበባ እንጨት እያጠራት ሲሄድ የባሕር ዛፍ ዘር ከአውስትራሊያ እንዲመጣ ተደረገ ።

ምኒልክ በማስተዳደር በኩልም ሚኒስቴሮችን ለማቋቋምና አማካሪዎችን በማስመጣት መንግሥታቸውን በዘመናዊ አቅድ ይመሩ ነበር ። የውጭ ሰዎችንም በመጋበዝ ከእውቀታቸው ለሐገራቸው መሻሻል ተጠቅመውበታል ። ፈረንሣዮች ስለ ሐገሪቱ የሚያወሩ የሥነ ፍጥረት ሊቃውንት ጓዶችን ወደየጠቅላይ ግዛት በመላክ እርዳታ አድርገዋል የምኒልክ ዋና ዋና አማካሪዎች ከነበሩት አንዱ የስዊዘርላንድ ኢልግ ነበር ። ብዙ የሥራ ኮንትራቶችም ለውጭ አገር ሰዎች ሲሰጡ ወዲያው አዲስ አበባ ታላቅ የንግድ አማካይ ሥፍራ ለመሆን በቃች ። ለንጉሡ ነገሥቱ ግዛት አዳዲስ ስፍራዎች ታክለው በኢትዮጵያና በጐረቤት ሐገሮች መካከል ያለው ወሰን ተበጀ ። ምኒልክ የርሳቸው ሥልጣን ሳይታክልበት በመካሄድ ላይ የነበረውን የራሶችንና የባላባቶችን መሪነት ማቆም አስፈላጊነት በማወቅ ለጠቅላይ ግዛቱ የተሻለ አገዛዝ እንዲኖራቸው ሙከራ አደረጉ ። እንደዚሁም ለኢትዮጵያ የተሻለ ዘዴና ዘመናዊ መገናኛዎች አስገኙተውላታል ።

ምኒልክ ስለውጭ ጉዳይ ለሐገራቸው መምሪያ ሰጥተዋል ። ከዐድዋ ጦርነት በኋላ በውጭ ሐገሮች ላይ ያደረው ኢትዮጵያን የማወቅ ፍላጐት አዲስ አበባን በጥቂት ጊዜ ውስጥ በአምባሳደሮች ሊሞላት ምክንያት ሆኗል ። በ፲፰፻፸፭ ዓ.ም. ራስ መኰንን አውሮጳንና እንግሊዝን ጐበኙ ። በሚቀጥለው ዓመት የመጀመሪያዎቹ የአሜሪካ ዲፕሎማቲክ መልክተኞች አዲስ አበባ ገቡ ። በሶማሌ ብዙ ችግር የፈጠረውን ማድመላን ለማቆም በ፲፰፻፺፯ ዓ.ም. ኢትዮጵያ ከእንግሊዝ ጋር ተባበረች ፤ በነዚህ ዓመታት ውስጥ ፈረንሣይ ጣሊያንና ታላቋ ብሪታንያ ኢትዮጵያን ከቁጥጥራቸው ሥር ለማግባት ይጥሩ ነበር ። በ፲፰፻፺፱ ዓ.ም. ግዛት ለመከፋፈል ተዋዋሉ ። በውላቸው ኢትዮጵያ ነጻ ሐገር መሆኗን ከማወቃቸው ጋር በሐገሪቱ አንዳች ችግር ቢነሳ ለእርዳታ ይቀርባሉ የሚልም ነበር ። ታላቋ ብሪታንያ በአባይ ወንዝ ሸለቆና በጣና ሐይቅ አካባቢ ፤ ፈረንሣይ ከጂቡቲ አዲስ አበባ ስለሚዘረጋው የባቡር መንገድ ፤ ጣሊያን ደግሞ ከነዚህ ሁለቱ መካከል በሆነው ከኤርትራ አዲስ አበባና ሶማሌ ፍላጐት ነበራት ። ይህ ሁሉ ውለታ ሲፈረም ምኒልክ አያውቁም ነበርና በመቃወም እንዳይጸና አድርገውታል ።

በ፲፰፻፺፱ ዓ.ም. በኢትዮጵያ ማናቸውም ነገር እየተጓደለ ሔደ ። ምኒልክ ታመሙ ። የሚቀጥለው ንጉሥ ከነርሱ ይሆናል ተብሎ የታመነው የሐረሩ ራስ

መኰንንና የትግሬው መንገሻ ሁለቱም አረፉ ። ጀርመኖች በኢትዮጵያ እያየሉ ሔዱ፤ የግዛት መከፋፈልም ውል ተፈጸመ ። ምኒልክ ሕመሙ እየበረታባቸው ሲሔድ በ፩ሺ፱፻ ዓ.ም. በምኒስቴር አማካይነት የሚረዱአቸውን ታላላቅ ሰዎች መረጡ ። በ፩ሺ፱፻፩ ዓ.ም. ምኒልክ ራሶቻቸውን ሁሉ ጠርተው ተተኪው ንጉሥ የልጅ ልጃቸው ኢያሱ እንደሚሆኑ ገለጹ ። በዚስ ዐመት ለመናገር ፤ ለመራመድም እስኪ ያቅታቸው ድረስ በከባድ በሽታ ላይ ነበሩ ።

ልጅ ኢያሱም ገና የ፲፪ ዓመት መንግሥቱን ለማስተዳደር ብቁ ያልሆኑ ወጣት ስለነበሩ ራስ ተሰማ ሞግዚትነቱን ተቀበሉ ። ሌሎች ራሶች ፤ የምኒልክ ባለ ቤት ንግሥት ጣይቱም ሥልጣኑን ለመያዝ ሞክረዋል ። ንግሥቲቱም ከሌላ ሚስታቸው የተወለዱትን የምኒልክን ልጅ ዘውዲቱን ለማንገሥ ፈልገው ነበር ። በዚህን ጊዜ ምኒልክ ለመምራት ባይችሉም ገና በሕይወት ስላሉ ለስልጣኑ የርስ በርስ ውጊያ ተጀመረ ። በ፩ሺ፱፻፫ ዓ.ም. ራስ ተሰማ ሲሞቱ ብጥብጡ እየባሰ ሔዶ በመ ጨረሻው በ፩ሺ፱፻፮ ዓ.ም. በታህሳስ ፫ ቀን ዳግማዊ ምኒልክ ሲያርፉ ኢትዮጵያ ከታላላቅ ነገሥታት አንደኛው የሆኑትን በማጣት ተጐዳች ።

ልጅ ኢያሱ (፩ሺ፱፻፮—፩ሺ፱፻፱ ፤)

የዳግማዊ ምኒልክ ዕረፍት በኢትዮጵያ ብጥብጥ ላይ ተጨማሪ ሁናቴን አስ ከተለ ፤ ልጅ ኢያሱ መንግሥቱን ቢይዙም አያታቸውን ለመምሰል ብቁ አልሆኑም የአገዛዛቸው ጉድለት ሌላ ልጅ ኢያሱ ገና ምኒልክ በሕይወት እያሉ አንዳንድ አማ ካሪዎቻቸውን ማባረር ጀመሩ ። ንግሥት ጣይቱ ዘውዲቱን ለማንገሥ ሲሞክሩ ራሶችም የስልጣን ሽሚያቸውን ቀጠሉ ። የውጭ መንግሥታትም ኢትዮጵያን ለመ ሳብ ሙከራ አደረጉ ፤ ጀርመኖችና ቱርኮች እየጠነከሩ ሲሄዱ ኢያሱ የነዚህን መን ግሥታት ሐሳብ ይከተሉ ጀመር ። ጀርመንና ቱርኮች ለ፩ኛው የዓለም ጦርነት ይዘ ጋጁ ነበርና ኢትዮጵያ እንድታብራቸው ፈለጓት ። እንግሊዞች ፤ ፈረንሣዮችና ጣሊያ ኖች ኢያሱ ከጀርመንና ከቱርክ ጋር ይተባበራል የሚል ሥጋት አድሮባቸው ወደ በርበራ ጂቡቲ ወታደሮቻቸውን ላኩ ። የልጅ ኢያሱም ግዛት በ፩ሺ፱፻፱ ዓ.ም. ተቋረጠ ።

ምዕራፍ ፯

ዘመናዊቷ ኢትዮጵያ

ንግሥት ዘውዲቱ (፲፱፻፱—፲፱፻፳፫ ፤)

የምኒልክ ሴት ልጅ ንግሥት ዘውዲቱ በ፲፱፻፱ ዓ.ም. የካቲት ፬ ቀን ዘውዳ ቸውን ሲደፉ በዚሁ ዓመት ራስ ወልደ ጊዮርጊስ ንጉሥ ፤ ራስ ተፈሪ ደግሞ ለንግ ሥቲቱ ሞግዚትና የመንግሥቱ አልጋ ወራሽ እንዲሆኑ ተመረጡ ።

በምኒልክ ግዛት ዘመን መጨረሻና በልጅ ኢያሱ ዘመነ መንግሥት የነበረው ብጥብጥ መቆሚያ በመሆን የዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት ብዙ መሻሻል አድር ጓል ። የ፵ ዓመት ዕድሜ የነበራቸው እኚህ ንግሥት እንደ አቡነ ማቴዎስና እንደ ፊታውራሪ ሃብተ ጊዮርጊስ ያለ ታላላቅ አማካሪዎች ነበሩአቸው ።

ራስ ተፈሪ አባታቸው ራስ መኰንን ከምኒልክ ምርጥ ገዥዎችና የጦር መሪ ዎች አንደኛው አስተዋይ ሰው ሲሆኑ እርሳቸውም ኢትዮጵያን በፍጥነት ለማሳ ደግ የሚጥሩትን በመምራት ተመሣሣይ ችሎታ ነበራቸው ። ራስ ተፈሪ መኰንን ከሣህለ ሥላሴ የልጅ ልጅና ከምኒልክ ጋር የቅርብ ዝምድና ነበራቸው ። ራስ ተፈሪ መኰንን በ፲፰፻፹፬ ዓ.ም. ሐምሌ ፲፮ ቀን በሐረር አቅራቢያ ተወለዱ ። አባታቸው ራስ መኰንን ስለልጃቸው ትምህርት አስፈላጊውን ባለመንፈግ የሕዝ ባቸው መሪ ለመሆኗ የልጃቸውን መዘጋጀት ይመለከቱ ነበር ። ገና ወጣት ሳሉ ራስ ተፈሪ ደጃዝማች በመባል የሲዳሞ ገዥ ሆነዋል ። በሥራቸውም ታላቅ ችሎታና ጥበብን በማሳየት አባታቸው ከአረፉ በኋላ የሐረር ገዥ ሆኑ ። በ፲፱፻፫ ዓ.ም. ወይ ዘሮ መነንን አገቡ ። በ፳፭ ዓመታቸው የመንግሥቱ ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴና አልጋ ወራሽ ተባሉ ። በዚሁም ጊዜ የራስነት ማዕረግን ተቀበሉ ። የሚቀጥሉትን አሥር ዓመታት ኢትዮጵያን ለማሳደግ በሚቻላቸው ሁሉ ታግለዋል ፤ ምንም እን ኳን በአዲስ አበባ ለሥራቸው አንዳንድ ሳንክ ቢያጋጥማቸውም በሐረር በሚገባ ፈጽመዋል ። እዚያም አገዛዝን አሻሻሉ ፤ የእርሻንም ይዞታ ለማዳበር ረዱ ፤ እንደዚ ሁም ተማሪዎችን ለከፍተኛ ትምህርት ወደውጭ ላኩ ። የፈረንሣይ ቋንቋን ጠንቅቆ በማወቅ የባቡሩን መንገድ ከሚሠሩ ፈረንሣዮች ጋር ንግግር ያደርጉ ነበር ። የባቡ ሩም መንገድ በ፲፱፻፲፭ ዓ. ም. በተፈጸመ ጊዜ ኢትዮጵያ ከዓለም ጋር ማለት ጐብ ኚዎችን በመቀበልና ስለኢትዮጵያ ብዙ ነገር ለማወቅ በማስቻል የሚኖራትን የን ግድ መለዋወጥም በበለጠ እንደሚስፋፋ ተገነዘቡ ።

በዚህ ዓመታት ውስጥ ራስ ተፈሪ በትምህርትና በማኅበራዊ ሥራ ኢትዮጵ ያን ወደፊት እንድትገፋ በማናቸውም በኩል ሲረዱ የሚሲዮን ት/ቤቶችና የዳግ ማዊ ምኒልክን ት/ቤትንም በሥራቸው ደግፈዋቸዋል ። የተፈሪ መኰንን ት/ቤትም በ፲፱፻፲፯ ዓ. ም. ተከፈተ ። ኢትዮጵያ የከፍተኛ ትምህርት መስጫ ስላልነበራት ተማሪዎችን ለዚሁ ከፍተኛ ትምህርት ወደ ውጭ ይልኩ ነበር ። በሀገሪቱ የነበረው የዳግማዊ ምኒልክ ሆስፒታል ብቻ ሲሆን ራስ ተፈሪ በማስፋፋት አሻሽለውታል ። ሚሲዮናውያንም በተለይ በምዕራብና በደቡብ ክፍል በትምህርትና በሕክምና ረድተዋል ። በ፲፱፻፲፮ ዓ. ም. ራስ ተፈሪ መጽሐፍ ቅዱስን ከግዕዝ ወደ አማርኛ አስተረጐሙ ፤ በሚቀጥለው ዓመት (፲፱፻፲፯) ዓ. ም. ብርሃንና ሠላም ማተሚያ ቤት ሥራውን ጀመረ ።

ራስ ተፈሪ ስለኢትዮጵያ የውስጥ ጉዳይ በጣም የተማሩ ከመሆናቸውም በላይ ከኢትዮጵያ ውጭ ስለአሉት ነገሮች ሁሉ ተደሰቱ ። ስለዚህ እንደአባታቸው የምዕራብ አውሮፓውያን አገሮችና አሜሪካዊያን ኢትዮጵያን እንዲረዱ ፈለጉ ። በነዚህ አገሮች አገራቸው የምትረዳበትን ለማወቅ ታሪካቸውንና ዓላማቸውን አጠኑ ። ከዚህ በኋላ የመጀመሪያው ዓላማ ግን ኢትዮጵያን የተባበሩት መንግሥታት አባል አደረጉ ። ይህም ኢትዮጵያን ለመጀመሪያ ጊዜ በዓለም መንግሥታት ሁሉ እንድትታወቅ አደረገ ። እንዲሁም ኢትዮጵያን የሚወክሉ መልክተኞች ወደ ጄኔቫ የሄዱት ስለ ውጭ ጉዳይ በደንብ አጠኑ ። ራስ ተፈሪ ኢትዮጵያን የሚወክሉትን የሚልኩት በችሎታቸው ብቁ የሆኑትን ወጣቶች እየመረጡ ነበር ።

ንግሥት ዘውዲቱ

በ፲፱፻፲፰ ዓ.ም. እንግሊዞች በጣና ሐይቅ ግድብ እና ከሱዳን እስከ ሐይቁ መንገድ ሊሠሩ ፤ ጣሊያኖች ከኤርትራ ወደሶማሌ የሚወስደውን የባቡር ሐዲድ ሊዘረጉ በሁለቱ መካከል ውል ተደረገ ። ራስ ተፈሪም እንደ ሰሙ ለሁለቱ አገር መንግሥታትና ለዓለም ማኅበር መቃወሚያ በማስተላለፍ ነገሩን ውድቅ አድርገ ውታል ። ማኅበሩም በዚህ ኢትዮጵያን ደግፎአል ።

በ፲፱፻፲፭ ዓ.ም. ራስ ተፈሪ ጅቡቲና ኤደንን ሊጎበኙ የመጀመሪያውን የአየር መንገድ በመጠቀም ስለአዲስ ነገሮች የነበራቸውን ፍላጎት የሚያሳይ ሆኗል ፤ ወይዘሮ መነን ግብፅንና ኢየሩሳሌምን በመጎብኘት ስለውጭ ጉዳይ በበለጠ ለመ ገንዘብ ቻሉ ። በ፲፱፻፲፰ ዓ.ም. ጣሊያንን ፤ ፈረንሣይን ፤ ቤልጅግን ፤ ስዊድንን ፤ ታላቋ ብሪታንያንና ሌሎች ሀገሮችንም ለመጎብኘት ታላላቅ ባለሥልጣኖቻቸ ውን ይዘው ወደ አውሮፓ ሄዱ ። በዚህም ጊዜ ከታላቋ ብሪታኒያ በ፲፰፻፰ ዓ.ም. በጄኔራል ናፒየር ተወስዶ የነበረውን የቴዎድሮስን ዘውድ ይዘው ተመለሱ ። በጎበኟቸው አገሮች ስለ አገዛዝ ፤ ስለ ት/ቤቶች ፤ ስለሆስፒታሎች ስለ ፋብሪካዎችና ስለዘመናዊው የሕዝብ ኑሮ በማየት አዳዲስ ነገሮችን በሥራ ለማዋል ለሀገራቸው እቅድ ይዘውላት መጡ ።

ንጉሥ ተፈሪ መኰንን (፲፱፻፳፩—፲፱፻፳፫ ፤)

ራስ ተፈሪ በ፲፱፻፳፩ ዓ.ም. የኢትዮጵያ ንጉሥ በመባል መንግሥቱን ሲይዙ ሀገሪቱን ወደፊት ለማራመድ ለነበራቸው እቅድ በቂ ኃይል ለመጨበጥና ምክንያት ሆኖ በ፲፱፻፳፩ ዓ.ም. ከኢጣሊያ ጋር የ፳ ዓመት ወዳጅነት ውል ፈረሙ ። ይህም ከአሰብ እስከ ደሴ ለሚሠራው የመኪና መንገድ ምክንያት በመሆኑና በሁለቱ መንግሥታት መካከል ስምምነትን በመፍጠር ትልቅ እርዳታ ሆኗል ። በመንግሥ ቱም ሥራ አማካሪዎች የሚሆኑትን የውጭ ሀገር ሰዎች ወደ አዲስ አበባ ጋበዙ ፤ አሠልጣኞችን ከቤልጅግ በመቅጠር ዘመናዊ መሣሪያም በማስታጠቅ ጦር ሠራዊ ታቸውን በሚገባ አሻሻሉ ፤ በጣና ሐይቅም ላይ ግድብ ለማሠራት ፕላን እንዲያ ወጡ አንድ የአሜሪካን ካምፓኒ ጠየቁ ። የእስክንድርያው ፓትርያርክ ኢትዮጵ ያን እንዲጎበኙ በማድረግና አዲስ አቡን (ኬሬል) እና ፭ ኢትዮጵያውያን (ቢሾ ፖች) በመሾም የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንን አቋም አሻሻሉ ። ሚሲዮናውያንም በየጠቅላይ ግዛቱ ት/ቤቶችንና ክሊኒኮችን እንዲያቋቁሙ ፈቀዱላቸው ። ወደ ውጭ ለትምህርት የሚላኩትን በብዛት በመስደድ ወጣቶችን በመንግሥት መሥሪያ ቤቶችና በአገዛዙም መመደብ ጀመሩ ። የባሪያን ንግድ ለማስቀረትና ሀገሪቱን ለማ ሻሻል በብዙ ነገር ሙሉ ትግል አድርገዋል ።

በሰሜን የነበሩ ኃያላን ራሶች በንጉሥ ተፈሪ ላይ በመነሳት እንቅፋት ለመ ሆን ተነሱ ፤ የቤጌምድሩ ራስ ጉግሳ ፤ የመጀመሪያው የዘውዲቱ ባለቤት ፤ የጐጃሙ ራስ ኃይሉ ንጉሥ ተፈሪ ኢትዮጵያን እንዲመሩ አልፈቀዱም ። በ፲፱፻፳፪ ዓ.ም. ራስ ጉግሣ ንጉሥ ተፈሪን ለመውጋት የአመጻው መሪ ሆኑ ። ንጉሥ ተፈሪም በጦር ሚኒስቴሩ በራስ ሙሉጌታ የሚመራ አንድ ጦር ላኩላቸውና ገጥመው የተ ፈሪ ጦር በዘመናዊ መሣሪያና ፪ አውሮፕላኖች ተዋግቶ ራስ ጉግሣን አሸነፈ ። ንግሥት ዘውዲቱም በዚህ ጊዜ ታመው በአዲስ አበባ ሳሉ የራስ ጉግሣን የመሞት ወሬ ሰምተው በ፲፱፻፳፪ ዓ.ም. መጋቢት ፳፬ ቀን አረፉ ።

ንጉሥ ተፈሪ መኰንንና ወይዘሮ መነን

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ (፲፱፻፳፫ ፤)

በ፲፱፻፳፫ ዓ.ም. ጥቅምት ፳፫ ቀን ንጉሥ ተፈሪ መኰንን ቀ. ኃ. ሥ. ንጉሠ ነገሥት በመባል ዘውዳቸውን ደፉ ። ባለቤታቸውም እቴጌ መነን የሚገባው ሥርዓት ተደርጐላቸው በዚሁ ቀን ዘውድ ደፉ ። ቀጥሎም ልዑል አስፋ ወሰን የመንግሥቱ አልጋ ወራሽ በመሆን የወርቅ አክሊል ተደፋላቸው ። አዲስ አበባ በዚሁ ቀን ሰንደቅ ዓላማዎችን በማውለብለብ ተዘጋጅታ ነበር ፤ የመንግሥቱን እንደራሴዎች ከብዙም ታላላቅ ሐገሮች ደርሰዋል ። እንደዚሁ ራሶች ፤ ገዥዎች ፤ መሪዎችና ባለሥልጣን የሆኑ ሁሉ አዲሱን ንጉሥ እና ንግሥት ለማክበር በደማቅ ልብስ ቀርበው ነበር ። ልክ አራት ሰዓት ተኩል ሲሆን በመናገሻ ቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ

ክርስቲያን ሊቀ ጳጳሱ የኢትዮጵያን የወርቅ ዘውድ ደፍተውላቸው ኢትዮጵያ አዲስ ንጉሠ ነገሥትና ለጥንታዊው ግዛትዋም አዲስ ቀን በማግኘት ተደሰተች ።

ግ. ቀ. ኃ. ሥላሴ በዚሁ ጊዜ በተፈጥሮ ችሎታ በሥራ ልምምድ እና በጥበብ የኢትዮጵያን ሕዝብ ለማስተዳደር የማሉ የ፴፰ ዓመት ጐልማሳ ነበሩ ። እንደ አባታቸው የዘመናዊው ነገር ወዳጅ ከመሆናቸው ጋር በትምህርት የበሰሉ እና በንጉሥነት የ፲፩ ዓመት የሥራ ልምምድ ያላቸው መሪ ሲሆኑ ከዚህ ቀደም አን ድም ንጉሥ በዚህ ዓይነት የተሟላ ዝግጅት ዘውዱን ለመቀዳጀት የበቃ አልነበ ረም ፤ በሥራቸው የተፋጠነ እርምጃ ለመውሰድ ቢነሱ በጥንቱ ልምድ የሚራመደ ውን ሕዝብ እንደሚያስቆጣ በመገንዘብ ጥበብንና ትዕግሥትን በመቀዳጀት ሥራ ቸውን መርተዋል ። ኃይለ ሥላሴ ሀገራቸውን ለመርዳት የቦዘኑበት መንገድ አልነ በረም ። ስለጥንታዊው ሥልጣኔ የተቀደሰ ኩራት ነበራቸውና ኢትዮጵያን ዘመናዊ ኃያል አገር ለማድረግ ከዘመናዊው መልካሙን ነገር በማጣመር ሀገሪቱ የነበራትን የተዋበ የጥንት ቅርሶችን ለመጠበቅ ሠርተዋል ።

፩/ <u>አገዛዝ ፤</u>

ግርማዊነታቸው ጥሩ አገዛዝን በመስጠት ከኢትዮጵያዊያን አመፅና እንዲሁም ከውጭም ሆኑ ከሀገር ብጥብጥ ለማዳን የሚቻልበት ነው ብለው በማመን ታላላቅ ሥራቸው በዚህ ላይ የተመሠረተ ነበር ፤ ስለዚህ እንደ አማካሪ ፤ ገዥዎችና ሠራተ ኞች የሚሆኑትን መልካም ሰዎችን መረጡ ። ይህንንም ሲያደርጉ ማናቸውንም ላለ ማሳዘን በወሰዱት እርምጃ መልካም ሥራቸውን የማይቃወሙትን ጥንታዊያን መሪ ዎችንና ከአዲሱም ወጣት እየመረጡ በመውሰድ ነበር ። በአውሮፓ ተምረው የመጡ ጐልማሶች ሁሉ በአዲስ አበባና በየጠቅላይ ግዛቱ ታላላቅ ሥራዎች ተመ ደቡ ። በዚህ ጊዜ ሌሎችም የዘመናዊውን እርምጃ የሚቃወሙ ሁሉ በኃይለ ሥላሴ ላይ ለማመፅ እንቅፋት ለመሆን ሞከሩ ። በ፲፱፻፳፩ ዓ.ም. ልጅ ኢያሱ አምልጠው በጐጃሙ ራስ ኃይሉና በሌሎችም እየተረዱ አልጋውን ለመያዝ ሲሞክሩ ቀ.ኃ.ሥ. ጦር ልከው ሁለቱንም ድል መትተው ገዥ መድበው ተመለሱ ።

በ፲፱፻፳፫ ዓ. ም. ሐምሌ ዘጠኝ ቀን የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ሰጡ ። ይህም ሕዝቡ ስለ ዘመናዊው አገዛዝ በጥቂቱ ለመረዳት እንዲችሉ ምክንያት ሆነ ።

በዚህ ሕገ መንግሥት ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት ለፓርላሜንቱ መወሰኛዎችና የሕዝብ እንደራሴዎችን ሾሙ ። ቀጥሎም የካቢኔ ሚኒስትሮችን በመሾም ለእያንዳ ንዱ ሚኒስቴር የውጭ አገር አማካሪዎች እንዲኖራቸው አደረጉ ። ለጠቅላይ ግዛ ቱም የተሻሻለ አገዛዝና ምርጥ ምርጥ ገዥዎችን ሾሙ ። በየጊዜው የሚታወጁትን ሕጐች ሕዝቡ እንዲያውቀው በማለት እየታተሙ ይወጡ ጀመር ። ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተቋቋመ ፤ ፍርድም በተሻለ ሁኔታ ይካሄድ ጀመር ። በ፲፱፻፳፬ ዓ.ም. ኢትዮጵያ ጵያ ከአፍሪካ የመጀመሪያዋ በዓለም የቴሌኮሚኒኬሽን አባል ሆነች ። በ፲፱፻፳፬ ዓ.ም. ለዓለም የመልእክት መቀበያና መላኪና የሬዲዮ ግንኙነት ጣቢያ በአዲስ አበባ ተቋቋመ ።

፪/ <u>ትምህርት ፤</u>

በዚህ ጊዜ በጣም አስፈላጊ ሆኖ የተገኘው የተማሩ ሰዎችን ማግኘት ሲሆን ኢትዮጵያ በጣም ጥቂቶች ብቻ ነበሯት ። ንጉሠ ነገሥቱ ግን ከዚህ በርከት ያሉ

እንደሚያስፈልጉ አወቁ ። ስለዚህም የዳግማዊ ምኒልክንና የተፈሪ መኰንን ት/ቤቶችን መደገፍ ቀጠሉ ፤ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንና የሚሲዮን ት/ቤቶችንም አበረታቱ ። ልጆች ሁሉ ወደ ት/ቤት መግባት አለባቸው በማለት አዳዲስ ት/ቤቶችን አቋቋሙ ። የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሆስፒታልን አቋቋሙ ። የዳግማዊ ምኒልክን ሆስፒታል ለማሳደግ በሚቻላቸው ሁሉ ረዱ ። የሚሲዮናውያንንና ሆስፒታሉ በሐሳብ ደገፈዋል ። የት/ቤቶችን ባጀት ከፍ በማድረግ ብልህ ተማሪዎችን ለከፍተኛ ትምህርት ወደውጭ መላካቸውን ቀጠሉ ።

፫/ ስለባሪያ ፤

የኢትዮጵያ ነገሥታት የባሪያን መሸጥ ለማቆም ብዙ ጊዜ ጥረዋል ። በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም. ኢትዮጵያ በዓለም ማኅበር ስትገባ ባርነትን ለማስቀረት በገባችው ቃል ኪዳን መሠረት ራስ ተፈሪም የባሪያ ንግድ እንዲቋረጥ በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም. የጠበቀ ሕግ አውጥተዋል ። ሕጉንም ለማስከበር ምሳሌ በመሆን ለቤተ መንግሥቱ ባሮች ነፃነትን ሰጥተዋል ።

፬/ መንገዶች ፤

ንጉሡ ነገሥቱ ከሌሎቹም ብዙ ጉዳዮች ጋር ኢትዮጵያን ወደፊት ለማራመድ የመንገዶችንም አስፈላጊነት ተገነዘቡ ፤ ያለመገናኛ መንግሥቱ ጠቅላይ ግዛቶችን በደንብ ሊመራ እንደማይችልና ንግድም ቢስፋፋ እንደማይሰምር አውቀው ንጉሠ ነገሥት ሳይባሉ የአዲስ አበባን ከተማዎች አሻሻሉ ። የሀገር ውስጥ መንገዶችንም ማሠራት ጀመሩ ። በ፲፱፻፳፫ ዓ.ም. በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ በጥቂት መቶ የሚቆጠሩ መኪናዎች ሲኖሩ ከከተማው ውጭ ሊሄዱ የሚችሉትንም በጥቂት ማይሎች የተወሰኑ ነበሩ ፤ በኋላ ግን ወደ ናዝሬት ፤ ወደ ጅማና ለቀምቴ እንደዚሁም ወደ ጐጃምና ደሴ የሚወስዱ መንገዶች ተጀመሩ ። በደቡብም ወደ ሲዳሞና ወላሞ የሚወስድ መንገድም ሊጀመር በፕላን ነበር ።

፭/ ጦር ሠራዊት (መከላከያ) ፤

ጃንሆይ የመከላከያን አስፈላጊነት በመገንዘብ የቤልጅግንና የስዊድንን ባለ ሥልጣን ጦር ሠራዊትንና ፖሊስን በማሠልጠን እንዲረዳቸው በመጠየቅ ዘመናዊ መሣሪያንም በመግዛት መከላከያቸውን ለማሻሻልና ለማጠንከር ወዲያው ጀመሩ ። ለዚሁ ሥራ የቀ.ኃ. ሥላሴ ሥራ የጦር ት/ቤቶችን ሊቋቋሙ አበቃ ።

ከኢጣሊያኖች ጋር የነበረው ክርክር ፤

ግ.ቀ.ኃ.ሥ. ከ፲፱፻፳፫—፳፰ ዓ. ም. ድረስ ባለው ጊዜ ውስጥ በብዙ ነገር ጥሩ መሻሻልን በማድረግ ኢትዮጵያን ዘመናዊ ለማድረግ ሲጥሩ አዲስ ሁናቴ ተፈጠረ ። ጣሊያን ኢትዮጵያን ቅኝ ለማድረግ ዓይኗን አነሳች ፤ ሆኖም ኢትዮጵያ የዓለም ማኅበር አባል ስለሆነች ጣሊያን በጥንቃቄ መክሰሻ በመፈለግ ኢትዮጵያን ለመያዝ በስውር መተንኰስ ጀመረች ። ኢትዮጵያና ጣሊያን ከዚህ ቀደም በ፲፱፻፳ ዓ.ም. የ፳ ዓመት የወዳጅነት ውል መፈራረማቸው እርግጥ ቢሆንም ኢትዮጵያን ለመያዝ የነበረው ፍላጐት ብርቱ ስለነበር ሙሶሊኒ ውሉን ለማፍረስ ተገደደ ።

ስለዚህ ሙሶሊኒ በእቅዱ መሠረት ኢትዮጵያን በኤርትራና በሶማሌ ጠረፎች ጦር በመክፈት ውሉን አፍርሳለች ሲል ክስ እያቀረበ በ፲፱፻፳፯ ዓ.ም. በኢትዮጵያ ግዛት

ውስጥ ፶ ኪ.ሜ. ያህል በመግባት ጣሊያኖች የወልወልን ጦርነት አነሱ። ኢትዮጵያም ጣሊያንን በጠብ አንሺነት በመክሰስ ጉዳዩን ለዓለም ማኅበር አስታውቃ ነበር፤ ነገር ግን በጊዜው በአውሮጳ ታላቅ ጦርነት ይነሣል የማለት ሥጋት በተባበሩት መንግሥታት ዘንድ ስለነበር በዚህ የአውሮጳን ሰላም ለማረጋጋት ኢትዮጵያን እንድትይዝ ለኢጣሊያ ተፈቀደ። የማኅበሩ ድካም ጣሊያኖችን ሊያቆም ባለመቻሉ ፍጹም ወደ መውደቂያው ደረጃ ደረሰ፤ ወደ ሁለተኛው የዓለም ጦርነት መጀመሪያ ላይ ተቃረበ።

ጦርነት (፲፱፻፳፯—፲፱፻፴፫)፤

በ፲፱፻፳፯ ዓ.ም. ውስጥ ጣሊያን ለጦርነት ስትዘጋጅ ቆይታ ብዙ ወታደር ጠመንጃና ልዩ ልዩ መሣሪያ ወደ ኤርትርያና ሶማሌ ትልክ ጀመር። ማኅበሩና የዓለም መንግሥታትም የኢጣሊያን ሁናቴ በመረዳት ሊያስቆሟት ፈለጉ ሆኖም ሙሶሊኒ ከምንም ሳይቆጥራቸው ኢትዮጵያን ለመያዝ ዝግጁነቱን ቀጠለ። ግ.ቀ.ኃ. ሥላሴም የጠላትን ሐሳብ ለመረዳት በተቻላቸው ሁሉ ኢትዮጵያን ለጦርነት እንድትዘጋጅ አደረጉ፤ ሆኖም ታላቋ ብሪታንያና ፈረንሣይ ጦር ላለመሸጥ በወሰኑ ጊዜ ግርማዊነታቸው በችግር ላይ እንደነበሩ ቢታመንም ከሌላ ሥፍራ መግዛት ነበረባቸው። ሕዝባቸውን ከሀገሪቱ ለጦርነት እንዲከት ሲጠይቁት የጋራ ጠላቱን ለመውጋት በአንድነት ተባብሮ ተነሣ።

በጥቅምት ወር ፲፱፻፳፯ ዓ.ም. በሰኔ በኩል በጄኔራል ዲ. ቦኖ የሚመራው ጦር ከኤርትራ መረብን አቋርጦ ትግሬ ደረሰ፤ በደቡብ በኩል ከሱማሌ ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ አቋርጦ ገብቶ ጦርነቱ ተጀመረ። በዓለም ማኅበር ያሉትን ሁሉና ሌሎችን ሀገሮችም ኢትዮጵያንም በመውረሯ በኢጣሊያ ላይ የመቃወም ምልክት አሳይተዋል። ሆኖም አንዳቸውም ወታደር በመላክ የረዱ ስላልነበሩ መናገራቸው ለኢትዮጵያ ምንም ርዳታ ሊሆን አልቻለም። ግ.ቀ.ኃ. ሥላሴና ጀግና ሕዝባቸው ብቻ ጠላታቸውን ሊጋተሩ ሲቆርጡ የኢትዮጵያ ዋና ረዳት ሕዝቦቿ ራሳቸውና የሀገሪቱ አቀማመጥ ሆነዋል፤ እውነትም እስከዛሬ ድረስ ኢትዮጵያን ፈጽሞ ለመያዝ የቻለ አልነበረም ጣሊያኖች እንኳን በዘመናዊ መሣሪያዎች በጠመንጃ በአውሮፕላን በታንክና በመርዝ ጋዝ እየተጠቀሙ ኢትዮጵያን ለመያዝ ብዙ ጭቅጭቅ አድርገዋል። ጣሊያኖች በማጣደፍ አክሱምን፤ መቀሌንና አብዛኛውን የትግሬን ጠቅላይ ግዛት ያዙ። በደቡብም ከሐረርና ከሲዳሞ ቆርሰው ወሰዱ። ሆኖም ኢትዮጵያን በሚገባ በመዋጋት ወደፊት መፋጠናቸውን ራስ ሙሉ ጌታ፤ ራስ ካሣ፤ ራስ ስዩምና ራስ እምሩ ጦራቸውን ይዘው ወደ ሰሜን አመሩ፤ ግ.ቀ.ኃ. ሥላሴም የሰሜኑ ጦር አዛዥ በመሆን ጉዞ ቀጠሉ። ምንም እንኳን ኢትዮጵያን ለመርዳት ወታደር የላከ አገር ባይኖርም እነ እንግሊዝ፤ ስዊድን እና አሜሪካን የዶክተሮች፤ የነርሶችና የመድኃኒት እርዳታ አድርገዋል በዓለም ቀይ መስቀልም እርዳታ የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ሊመሠረት በቃ።

በማርሻል ባደግሊዮ የሚጠራው የሰሜኑ የኢጣሊያ ጦር በቦምብና በመርዝ ጭስ በመጠቀም ኢትዮጵያን ቀስ በቀስ ወደ ኋላ በመግፋት ጣሊያኖች ጐንደር፤ ማይጨውን፤ ደሴንና ሌሎችንም ሥፍራዎች ለመያዝ ቻሉ። ይህ አሰቃቂ የመርዝ ጭስ ብዙ ኢትዮጵያውያንን እንዲፈጅ ስለተጠቀመችበት ዓለምን በኢጣሊያ ላይ አስቆጣ።

በ፲፱፻፳፰ ዓ.ም. ማርሻል ባዶግሊዮና ጣሊያኖች አዲስ አበባ ሲገቡ ኃይለ ሥላሴን ለመማረክ ጽኑ ፍላጐት ነበራቸው ነገር ግን አዲስ አበባን ከመያዛቸው በፊት ግርማዊነታቸው ቤተሰቦቻቸውን ይዘው በባቡር ጅቡቲ ከዚያም በኢየሩሳሌም አድርገው ወደ እንግሊዝ አገር ገቡ ።

ግ. ን. ነገሥት በጄኔቫ

ምንም እንኳን በሰሜን በኩል ቢሸነፉና ንጉሠ ነገሥታቸውንም ለጊዜው ቢያጡ ኢትዮጵያውያን ትግላቸውን ቀጠሉ ። ግራዚያኒ በደቡብ በኩል ጅጅጋን ፤ ሐረርንና ድሬዳዋን ያዙ ። በምዕራብ በኩል ራስ እምሩ ተሸነፉ ፤ በደቡብ ራስ ደስታ ተይዘው በጣሊያን ተገደሉ ። ጣሊያኖች አብዛኛውን ሥፍራ በአፍሪካ ምድር ነፃነትን ይዛ በመኖር አንጋፋ የሆነችውን ኢትዮጵያን የአውሮፓውያን ሐገር ሊያደርጓት ሞከሩ ።

ጣሊያኖች ምንም እንኳን ታላላቅ ከተማዎችንና ሌሎች ሥፍራዎችንም በቁ ጥጥራቸው ሥር ያደረጓቸው ቢሆንም ብዙ ቦታዎችን በያዙት አርበኞች ምክን ያት ጠቅላላ ኢትዮጵያን ለመያዝ ከቶ አልተቻለም ነበር ።

ጣሊያኖች ኢትዮጵያን ወደ ጣሊያን ቅኝ ሐገርነት ለመቀየር በመጣደፍ ፮ ጠቅላይ ግዛት ተብለው ከተከፈሉት በጣሊያኖች ምሥራቅ አፍሪካ ላይ ግራ ዚያኒ የበላይ ሆነ ። የኢጣሊያ ገበሬዎችንና ሠራተኞችን ከሐገራቸው በማስመጣት ምርጥ መሬቶችን ተከፋፈሉ ፤ እነርሱም በበኩላቸው ለሕንፃዎች ማሰሪያ ብዙ ገን ዘብ አፍስሰዋል ። የአዲስ አበባ ፤ ጐንደር ፤ ደሴ ፤ ሐረር ጅማና ምፅዋ ከተማዎች እድገታቸው ተፋጠነ ። መንገዶችም በብዛት ተሰርተው ሐገሪቱ በዚሁ ውጫዊ ነገር ብትዳብርም በሕሊናዋ ጉስቁልና ይሰማት ነበር ። ጣሊያኖች ኢትዮጵያው ያን በእውቀት እንዳይጐለምሱ አብዛኞቹ ት/ቤቶች ተዘጉ ። ከተማዎች ተቃጠሉ አቡነ ጴጥሮስና ሌሎችም የጠላት ተቃዋሚዎች ቄሶች ተገደሉ ። ኢትዮጵያውያን የጣሊያን ቅኝ አንሆንም በማለት ለነፃነት መጋደል ሲጀምሩ ጣሊያኖች በአስተ ዳደራቸው ኃይልንና ጭቆናን አበዙ ሆኖም ኢትዮጵያውያኑ የነፃነት ውጊያቸውን አከታተሉ ።

ኢትዮጵያውያን በየካቲት ፲፪ ቀን ፲፱፻፳፱ ዓ.ም. በአዲስ አበባ ማርሻል ግራ ዚያኒን ለመግደል በጣሉት አደጋ ምክንያት ጣሊያኖች በአዲስ አበባ በሌሎችም ቦታዎች ከ፴ሺህ ሰው በላይ ፈጁ ። የተማሩ ወጣት ኢትዮጵያውያንን በደብረ ሊባኖ ስም ብዙ መነኩሳትንና ያገኙትን በመጨፍጨፍ በተደረገው እልቂት ምክን ያት ጣሊያኖች ግራዚያኒን አስነስተው ዱካ አስታንን በቦታው ሾሙ ። አዲሱ ሹም ምንም እንኳ አዛኝና ቸር መስሎ ቢታይም በጣሊያኖች ላይ የነበረውን ጥላቻ ሊነ ቅለው አልቻለም ። በሸዋ ምሥራቅ በኩል ጣሊያኖች ሊበግሩት ያልቻሉት የአ በበ አረጋይ ጦር ተነሳ ። እንዲሁም በዱር በገደል በተራራዎች ኢትዮጵያውያን ለጦር ከተቱ ። በጐጃምና በሌሎች ሥፍራዎችም የተነሱትን አርበኞች ለመግታት ብዙ ችግር ተፈጠረ ።

ጃንሆይ ከኢትዮጵያ ሲወጡ ዓላማቸው ከወዳጅ ሐገሮች እርዳታ አግኝተው ሕዝባ ቸውን ነፃ ለማውጣት ነበር ። ስለዚህ ከእንግሊዝ አገር ወደ ስዊዘርላንድ ፤ ጄኔቫ ሔዱ ። በዚያም በሰኔ ፲፱፻፳፰ ዓ.ም. በዓለም ማኅበር አዳራሽ ከአደረጉት ንግግሮች ጥቂቱ የሚከተሉት ናቸው ። (ከእግዚአብሔር መንግሥት በስተቀር በምድር ያንዱ መን ግሥት ከሌላው መንግሥት አይበልጥም እግዚአብሔርና ታሪክ ፍርዳችሁን ሲያስታ ውሱት ይኖራሉ ።)

ጃንሆይ ከጄኔቫ ወደ ታላቋ ብሪታንያ ተመልሰው ከ፩ሺ፱፻፳፰—፩ሺ፱፻፴፪ ዓ.ም. ድረስ በዚያ ሲቆዩ ጊዜያቸውን በሙሉ በንግግር ፤ በጽሑፍና በውይይትም መልስ ስለ ኢትዮጵያ ይታገሉ ነበር ። ስለ ኢትዮጵያ ከሚያስቡ ከማናቸውም ሰዎች ግንኙነት ያደርጉ ነበር ። ለሐገራቸው እርዳታ እንዲያደርጉላቸው አሜሪ ካንን ፤ እንግሊዝን ፤ ፈረንሣይንና ሌሎችንም መንግሥታት ይጠይቁ ነበር ።

በ፩ሺ፱፻፴፩ ዓ.ም. ሂትለር ፪ኛውን የዓለም ጦርነት በማስነሳት ፈረንሣይንና አብዛኛውን የአውሮፓን ክፍል ሲይዝ ታላቋ ብሪታንያንም ለመያዝ ሞከሯል ። በ፩ሺ፱፻፴፪ ዓ.ም. ጣሊያን ከሂትለር ጋር በመሰለፍ ታላቋ ብሪታንያ ጣሊያንን መው ጋት ግድ ሆነባት ፤ ስለዚህ የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያን በመርዳት ጣሊያ

ንን መውጋት ግድ ሆነባት ፤ ስለዚህ የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያን በመርዳት ጣሊያንን ለመውጋት ተዘጋጀ ።

ግ. ን. ነገሥት ከሜጀር ጄኔራል ውንጌትና ከብርጋዴር ሣንፎርድ

በ፲፱፻፴፪ ዓ.ም. በሐምሌ ወር ለነፃነት ውጊያ ለማድረግ ቀረብ ወደሚላቸው ወደ ካርቱም በረሩ ። ከዚያም በእንግሊዝና በቃል ኪዳን አገሮች እርዳታ ሐገራቸው ነፃ የምትወጣበትን መንገድ አደራጅተው ብርጋዴር ሳንድፎርድ አርበኞች በጥን ካሬ ከሚታገሉበት ከጐጃም ለመግባት ቻለ ። ሜጀር ዊንጌትም አርበኞችን ለመ ርዳት ደረሰ ። በ፲፱፻፴፪ ዓ.ም. መጀመሪያ ላይ በጄኔራል ፕላንት የሚመራው የእን ግሊዝ ጦር ኤርትራ ገባ ። ጃንሆይም ወደ ውስጥ በማምራት ጣሊያኖች ወደ ኋላ ማፈግፈግ ጀመሩ ። በኤርትራ አስመራና ከረን ከጣሊያኖች እጅ ተወሰዱ ። እንግ ሊዞች በአረፉበት ቦታ ሁሉ እንደነራስ ስዩም ፤ ራስ አበበ አረጋይ በመሳሰሉ መሪ ዎች እርዳታ ያገኙ ነበር ። በጐጃም ጃንሆይ በመጋቢት ወር ሲገቡ ደብረ ማርቆስ ነፃ ወጣች ። በደቡብ በጄኔራል ካኒንጋሃም የሚመራው የእንግሊዝ ጦር ጅጅጋ ፤ ሐረርንና ሌሎች ቦታዎችን ያዘ ። እንደዚሁም አዲስ አበባ በተያዘች በአምስተ

ኛው ዓመት በሚያዝያ ፳፯ ቀን ፲፱፻፴፫ ዓ.ም. በጄኔራል ካኒንጋሃም የሚመራው ጦር አዲስ አበባን ከኢጣሊያኖች እጅ ነፃ አደረገ ። በዚሁ ወር በአምባላጌ ዲካ ሁለት እጁን ለጄኔራል ፕላንት ሰጠ ። በህዳር የመጨረሻዎቹ ጣሊያኖች በጐን ደር እጃቸውን በመስጠት በጠቅላላው ጦርነት አቆሙ ። ኢትዮጵያ ከነፃነት ደረ ጃዋ ደረሰች ።

ሰላም (፩ሺ፱፻፴፬—፩ሺ፱፻፷፮) ፤

ኢትዮጵያውያን በኢጣሊያኖች በደረሰባቸው ክፉ ነገሮች ሁሉ ጥላቻን ባጸኑ ነበር ። ነገር ግን ጃንሆይ ቂም የማያስፈልግ ነገር መሆኑን በማወቅና ምንም እንኳን ጣሊያኖች ክፉት ቢሰሩ እንግሊዞችና ሌሎችም ለኢትዮጵያ ነፃነት ያደረጉትን በመገንዘብ ኢትዮጵያውያን በእግዚአብሔር እርዳታ ማንንም እንዳይጠሉ ጣሊያ ኖችም ቢሆን ይቅርታ እንዲያደርጉላቸውና በሰላም እንዲኖሩ ጠይቀዋል ። ሕዝቡ በመታዘዝ ለዓለም ትልቅ ምሳሌ ለመሆን በቅቷል ። በሁለተኛው የዓለም ጦር ነት (ከአክሲስ ፓወር) ነፃ በመውጣት ኢትዮጵያ የመጀመሪያዋ ሆነች ሌሎች ግን እስከ ጦርነቱ መጨረሻ (በ፩ሺ፱፻፴፯ ዓ.ም.) ገና በጦርነት ላይ ነበሩ ።

ጃንሆይ ሥራቸውን አንድ ብለው መጀመር አስፈለጋቸው ። በጦርነቱ ብዙ ሕዝብ ፤ መንደሮችና ከተማዎች ተፈጅተዋል ፤ አብዛኛውንም የተማሩ ሰዎች ፤ ገዥዎች ሌሎችም አልቀዋል ። እያንዳንዱ መታደስን የሚጠይቅ በመሆኑ አዲስ ሚኒስተ ሮችና ገዥዎች ፤ መምህራን ሲያስፈልጉ ፤ ለንግድ ፤ ገንዘብና መጓጓት የሀገሪቱ የቁ ጠባ አቋም መሻሻልን ጠይቋል ። በሥራቸው የሚረዱአቸው የተማሩ ሰዎች በጣም ጥቂት ስለነበሩ ለጃንሆይ ችግርን የሚያስከትል ሆኖባቸው ነበር ። ሆኖም ከዚህ በፊት የተቋቋሙት አማካይ ስለ ነበሩ ኢትዮጵያን በአዲስ ለመምራት ሙከራቸውን ቀጠሉ ። ጦርነቱ ማናቸውንም ነገድ ከማያያዙ ሌላ ስለዓለም ብዙ ነገርን ሊያሳ ያቸውና ሊያሳውቃቸው ምክንያት ሆኗል ። ሕዝቡን ለራስ ሆነ ለሐገሪቱ ምን ያህል አስፈላጊ እንደሆነ በመገንዘብ ወደ ትምህርት ፍቅር አዘነበሉ ።

መንግሥቱ ፤

በዚህ ጊዜ መንግሥቱን እንደገና ወደ ጠንካራ ደረጃው ለመመለስ ለኢትዮጵያ ዋና ጉዳይ ሆነ ። እንግሊዞችም በጉዳዩ ለመርዳት በመስማማት አማካሪዎችንና ገንዘብ እንዲልኩ ተደረገ ። ጦር ሠራዊቱና ፖሊስን በማሠልጠን እንግሊዞች ረድ ተዋል ፤ በሕግ ፤ በፍርድና በአገዛዙ በኩልም ንጉሠ ነገሥቱን ረድተዋል ። ጃን ሆይም ያሏቸውን ደህና ደህና ሰዎች በመምረጥ ሚኒስቴሮች ሾሙ ፤ ለያንዳንዱም ሚኒስቴር ውጫዊ አማካሪዎች መደቡ ፤ የተሻሻለ ሕግና ፍርድም ተቋቋመ ፤ ፓር ላማም ዳግመኛ ጊዜ በመከፈት ወዲያው አዲስ አበባና ፤ ጠቅላይ ግዛቶች በጠቅላላ ኢትዮጵያ ጸጥ ያለ አገዛዝን ለማግኘት ቻሉ ። የኢትዮጵያ ድምፅ ሬዲዮም ሥራውን ጀምሮ ጋዜጦችም ለሐገሪቱ በበለጠ ወሬ ለማስተላለፍ እንዲችሉ ማበረታቻ ተሰጠ ። አባዲና ፖሊስ ት/ቤትን በአዲስ አበባና የአየር ኃይል አካዳሚ ት/ ቤትን በደብረ ዘይት በ፩ሺ፱፻፴፰ ዓ.ም. በማቋቋም ለአየር ኃይሎችና ለፖሊሶች ከፍተኛ ትምህርት ሊሰጥ በቅቷል ።

ትምህርትና ጤና ፤

በመልካም አገዛዛአቸው ላይ ጃንሆይ ከት/ቤቶች ላይ ብዙ ጊዜና ገንዘብ ሰውተዋል ፤ በተጨማሪም የእንግሊዝና የፈረንሣይን መንግሥት ፤ ሚሲዮናውያንና ሌሎችንም ውጫውያን በዚህ ሥራ እንዲረዷቸው በመጠየቃቸው የኢትዮጵያ ሕዝብ የት/ፍላጐት ከፍ ማለቱን ያሳያል ። በአዲስ አበባ የጥንቶቹ ዳግማዊ ምኒልክ እና ተፈሪ መኰንን ት/ብቶች ሲከፍቱ ሌሎችም እንደ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴና ጄኔራል ውንጌት ሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶች ተሰርተዋል ። በሐረር ውስጥም መንግሥቱና ሚሲዮናውያን አዳዲስ ት/ቤቶችን መክፈት ጀመሩ ። በአዲስ አበባ ሆስፒታሎች እንዲያገለግሉ ሲሰሩ በሐረር ውስጥ ግን ሚሲዮናውያን ብዙ ሆስፒታሎችና ክሊኒኮችን ከፈቱ ። በ፩ሺ፱፻፵፩ ዓ.ም. በኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ረዳትነት የነርሶች ማሰልጠኛ ተመሠረተ ። በ፩ሺ፱፻፵፪ ዓ.ም. በኢትዮጵያ ሙሉ የኮሌጅ ትምህርት በመስጠት የታወቀው ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ተከፈተ ። በ፩ሺ፲፻፴፩ ዓ.ም. የኢትዮጵያ ባንክም እንደገና በመሻሻል ለኢኮኖሚ እድገት እንዲሠራ ተደረገ ። የልማት ባንክም በ፩ሺ፱፻፵፩ ዓ.ም. የኢኮኖሚእድገቱን ለማጠንከር ተቋቋመ ።

ንግድና ማመላለሻ ፤

በኢትዮጵያ ዋና የገንዘብ ምንጭ እርሻ እንደመሆኑ መጠን ኢትዮጵያ ወደ ውጭ የሚላኩ ሰብሎች እንደ ቡና ፤ እህልእና ቆዳም ለማሻሻል ምክር ትሰጥ ነበር ። በእንዱስትሪም በኩል የሲሚንቶና የጥጥ ልብስ ተክል ሥራ እንደገና ተጀመረ ። በአዲስ አበባና በሌሎች ታላላቅ ከተማዎችም የዱቄት ፤ የሣሙናና የሌሎችን እቃዎች ፋብሪካዎች እንደገና ተከፈቱ ።

ኢትዮጵያ ንግዷን ለማሻሻልና ለጥሩ መጓጓዣ የተሻሻሉ መንገዶች አስፈልገዋታል ። ጣሊያኖች ያሰሩአቸው አብዛኛዎቹን ማደስና ሌሎች አዳዲስ ማሠራት አስፈለገ ። በ፲፱፻፵፪ ዓ.ም. ሸዋንና ጐጃምን ሊያያይዝ የቻለው በአባይ ወንዝ ላይ አንድ ትልቅ ድልድይ ተሰራ ። የአውራ ጐዳና ባለሥልጣንም በ፩ሺ፱፻፵፪ ዓ.ም. ተመሠረተ ። ከጂቡቱ አዲስ አበባ የባቡር አገልግሎት ሥራውን ቀጠለ ። አዳዲስ መገልገያዎችም ተገዙ ። የተባበረው አሜሪካ በ፩ሺ፱፻፵፫ ዓ.ም. በሐገር ውስጥና በውጭም መልካም አገልግሎት የሰጠውን የኢትዮጵያን አየር መንገድ በመመሥረት እርዳታዋን አበርክታለች ።

የውጭ ጉዳዮች ፤

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሐገራቸው ከተመለሱ በኋላ የመጀመሪያው ነገር ለሐገሪቱ መልካም አገዛዝን መስጠትና ማሻሻልን ማድረግ ነበሩ ። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ኢትዮጵያ ወደፊት በመግፋት በብዙ መንገድ ጥሩ አቋም ነበራት። በውጭ በኩልም ኢትዮጵያ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት አሸናፊዎች አንዷ እንደ መሆኗ ጦርነቱ ከፈተጸመ በኋላ በአዲስ የተባበረው መንግሥት በ፩ሺ፱፴፰ ዓ.ም. የቻርተሩ አባልና እንደዚሁም በ፩ሺ፱፻፴፱ ዓ.ም. የዓለም ባንክ አባል ሆነች ። የተባበሩት መንግሥታትም በትምህርት ፤ በጤናና በእርሻ በኩል ኢትዮጵያን ረድቷል ። ኢትዮጵያ ከታላላቅ የዓለም መንግሥታት ጋር አምባሳደሮች ተለዋወጠች ። በዚህ ዘመን ኢትዮጵያ ከታላላቅ የዓለም መንግሥታት ጋር የነበራት ዋናው

ጉዳይ በውጭ ጉዳይ አማካይነት ኤርትራን መልሶ መቀበል ነበር ። ብዙ መሰናክል ታልፎ በ፲፱፻፵፭ ዓ.ም. መስከረም ፩ቀን በኢትዮጵያ ዘመን መለወጫ ላይ ኤርትራ የኢትዮጵያ አንደኛይቱ ክፍል ለመሆን በቃች ። በዚሁም ኢትዮጵያ የባሕር በሮችዋን በማግኘቷና ፍጹም በመሆኗ ይህ ቀን ታላቅ ግምት የሚሰጠው ሆነ ።

ምዕራፍ ፮

የዛሬይቱ ኢትዮጵያ

ኤርትራ ከኢትዮጵያ ከተቀላቀለች ከ፩ሺ፱፻፵፭ ዓ.ም. ወዲህ ኢትዮጵያ አዲስ ምዕራፍ ከፈተች ። ከማንኛውም የሥራ ክንውን በአገዛዝ ፥ በውጭ ጉዳይ ፤ በእርሻ ፤ በትምህርትና በእንዱስትሪ በጣም በተፋጠነ አኳኋን መሻሻል ተደረገ ።

አገዛዝ ፤

በጥቅምት ፳፫ ቀን ፩ሺ፱፻፵፰ ዓ.ም. በ፳፭ኛው የዘውድ በዓላቸው ግርማዊ ነታቸው የተሻሻለ ሕገ መንግሥት አወጁ ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ በሕገ መንግሥቱ በተመሠረተ ለንጉሠ ነገሥቱ አገዛዝና የበላይ መሪነት ኢትዮጵያ መተዳደር ጀመረች ። ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት የጦር ኃይሎች የበላይ አዛዥና የዘውድ አማካሪዎች ሊቀ መንበር ሆኑ ። ጠቅላይ ሚኒስቴርን ሾሙ ፤ በጠቅላይ ሚኒስቴሩ የተመረጡትን የካቢኔ ሚኒስቴሮች ሾሙ ። የምክር ቤቶችን አማካሪዎች ፤ የጦር ሠራዊት ኃይል ፤ የፖሊስ ሹማምንት ፤ ገዥዎችና ሌሎች ታላላቅ ሹማምንትን መደቡ ። የመሾምና የመሻር ፤ ለፓርላማው ሕግ መስጠትና ስለሐገሪቱ ሕጋዊ አቅዋም ተመካከረው እንዲያጸድቁ የማድረጉ ሥልጣን የንጉሠ ነገሥቱ ነው ። የውጭ ጉዳይንም አመራር በቅርብ ይከታተላሉ ። የከፍተኛው ፍ/ቤት የበላይ ተጠባባቂ እንደመሆናቸው መጠን የመጨረሻውን ይግባኝ ሰምተው የማጽደቁና የመሻሩ የንጉሠ ነገሥቱ ነው ።

ይህ ሕጋዊ መንግሥት የሕዝቡን ሥራና መብት ይጠብቃል ። ሕጉም ሁሉን እኩል ይመለከታል ። ይኸውም የንግግር ፤ የስብሰባ ፤ የጽሑፍ ፤ የሃይማኖትና በንጉሠ ነገሥቱ ግዛት እንደልብ የመዘዋወር ነፃነት እያንዳንዱ ሰው አለው ።

ከንጉሡ ቀጥሎ ሶስት ቅርንጫፍ አስፈጻሚ ክፍሎች አሉት አንደኛው አስፈጻሚ ክፍል በክቡር ጠ/ሚኒስቴርና የጽሕፈት ሚኒስቴሩ በአክሊሉ ሀብተ ወልድ የሚመራ ነው ። ይኸውም ጠ/ሚኒስቴሩ የካቢኒ ሚኒስቴሮችን መርጠው ያሾማሉ ማለት ፩ኛ/ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ፤ ፪ኛ/ የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር ፤ ፫ኛ/ የሀገር ግዛት ሚኒስቴር ፤ ፬ኛ/ የትምህርትና የሥነ ጥበብ ሚኒስቴር ፤ ፭ኛ/ የፍርድ ሚኒስቴር ፤ ፮ኛ/ የገንዘብ ሚኒስቴር ፤ ፯ኛ/ የማዕድን ሚኒስቴር ፤ ፰ኛ/ የእርሻ ሚኒስቴር ፤ ፱ኛ/ የሥራ ሚኒስቴር ፤ ፲ኛ/ የመገናኛ ሚኒስቴር ፤ ፲፩ኛ /የንግድና የንዱስትሪ ሚኒስቴር ፤ ፲፪ኛ/ የፖስታና የቴሌፎን ሚኒስቴር ፤ ፲፫ኛ/ የማስታወቂያ ሚኒስቴር ፤ ፲፬ኛ/ የሕዝባዊ ኑሮ ዕድገት ሚኒስቴር ፤ ፲፭ኛ/ የፍርድ ሚኒስቴር ፤ ፲፮ኛ/ የአስተዳደርና የሌሎችም ሚኒስቴሮች የሚጨምር ነው ። እነዚህ ሚኒስቴሮች ሁሉ ለመንግሥቱ አስተዳደርና አፈጻጸም ኮሚቴ ሁሉ ኃላፊነት አለባቸው ።

የሕግ አማካሪዎች ክፍል በፓርላሜንት የሚመራ ሆኖ በሁለት ይከፈላል ፤ መወሰኛ (አፐር ሐውስ) ፤ የሕግ መማክርት (ለዎር ሀውስ) በሚል ይከፈላሉ ። መወሰኛው ከ፩፻ በላይ የሚሆኑ በንጉሠ ነገሥቱ የተሾሙ አሉት ፤ የሕግ መማክርቱ ደግሞ ፪፻፶፩ በላይ የሚሆኑ በ፬ቱ ዓመት የሚመረጡ አሉት ። ፓርላሜንቱ ከሕዳር እስከ ሰኔ ስለሀገሪቱ ሕግ በማውጣት ይወያያሉ ።

በ፲፱፻፵፰ ዓ. ም. ንጉሠ ነገሥቱ እንደገና ሕጉን በማሻሻል መማክርቶቹ በሕዝቡ እንዲመረጡ ፈቀዱ ። በ፲፱፻፵፱ ዓ.ም. የመጀመሪያ የሕዝብ እንደራሴ ምርጫ በኢትዮጵያ ታሪክ የመጀመሪያው ሆነ ። የሁለተኛው የፓርላሜንት ምርጫ በ፲፱፻፶፫ ዓ. ም. ሲሆን የሶስተኛው ደግሞ በ፲፱፻፶፯ ዓ. ም. ፫ ሚሊዮን የሆነ ሕዝብ ለምርጫው ቀርቦ መረጠ ።

በሶስተኛው የመንግሥቱ የአገዛዝ ክፍል ደግሞ የዳኝነት ሥራ ነው ። ይኸው የጠ/ን/ነ/ፍ/ ቤት በአዲስ አበባ ፤ ከፍተኛው ፍ/ቤት በአዲስ አበባና የየጠ/ግዛቱ ዋና ከተማ ፍ/ቤት ፤ የጠቅላይ ግዛቶች ፍ/ቤት ፤ የአውራጃዎችና የወረዳዎች ፍ/ቤቶች በንጉሠ ነገሥቱ ግዛት ውስጥ እንዲሠሩ ሆነዋል ። በዚሁ በተሻሻለው ሕገ መንግሥት ስለቅጣት ፤ ስለንግድ ፤ የጦር ኃይሎች ፍ/ቤትም ተደንግጓል ።

ኢትዮጵያ ፲፬ ጠቅላይ ግዛቶችና ከ፻፪ በላይ የሆኑ አውራጃዎች አሏት ። የሁሉም ሕግ አውጭዎች የአወጡትን ሕግና ፍርድ በነጋሪት ጋዜጣ ለሕዝብ ይገልጻሉ ።

የሐገር መከላከያ ፤

የአገሪቱ መከላከያና ጸጥታ የሚከበረው በመከላከያ ሚኒስቴር ነው ። ይህም በምድር ጦር ፤ በአየር ኃይልና በባሕር ኃይል ይከፈላል ።

የንጉሠ ነገሥቱ ወታደር ባለሥልጣኖችና ሠራተኞች በተፋጠነ እርምጃ የማሰልጠኑን ተግባር አሻሻሉ ። በገነት የቀ/ኃይለ ሥላሴ ጦር ት/ቤትም በተባበረችው አሜሪካና በታላቋ ብሪታንያ እየተረዳ ያድጋል ። ከፍተኛ የመግቢያ ፈተናዎች በመስጠት የክፍል ኃላፊዎችን በማሰልጠን ጥሩ ውጤት እንዲያመጣ ከማድረጉም በላይ ብልጫ ያላቸውን ሰዎች ወደ ውጭ አገር ልኮ ትምህርት በመስጠት ጥሩ ውጤት አምጥተዋል ። የዘመናዊ መሣሪያ መግዛትም ለጦር ኃይሉ በሚገባ የሚከላከልበትን አስፈላጊውን ሊያቀዳጃቸው ችሏል ። በኮሪያ በኮንጎ የኢትዮጵያ አለኝታ የሆነው የኢትዮጵያ ጦር በችሎታው የተመሠረተው ሥራውን አሳይቷል ። ጦሩም የሚመራው በጄኔራሉ መማክርት ሆኖ የሚከፋፈለውም በእግረኛ ፤ በመድፈኛ ፤ በፈረሰኛና በልዩ ልዩ ድርጅቶች ሆኖ እንጂነሮች ፤ ፕላን አውጭዎች ፤ አከፋፋይ ድርጅት ፤ የሕክምና ክፍልና ከፍተኛ አዋቂ መማክርትንም የሚይዝ ነው ። የጦር ኃይሉ ጠቅላይ መምሪያ ከንጉሠ ነገሥቱ ግዛት በልዩ ልዩ ቦታዎች ተከፋፍሎ በዘመናዊ ጦር ድርጅት ሠልጥኖአል ። ከ፲፱፻፶ ዓ.ም. ጀምሮ የጦር ኃይሉ በሐረር ሚሊተሪ አካዳሚ ት/ቤት በሕንድ እርዳታ አማካይነት ትምህርት በመስጠት በበለጠ አሻሽሏል ።

የንጉሠ ነገሥቱ መንግሥት የአየር ኃይልም በከፍተኛነቱና በዘመናዊነቱም መሻሻልን አድርጓል ። በደብረ ዘይት ያለው የአየር ኃይል አካዳሚ በተባበረችው አሜሪካና በስዊድን እርዳታ እያደገ ሔደ ። ዛሬ የአየር ኃይሉ የሚመራው እውጭ ሐገር በሰለጠኑ መኰንኖች ሲሆን መሣሪያውም የዕለቱ ጦር አይሮፕላኖችና አብዛኞቹ ጄቶች ናቸው ።

ሦስተኛውና አዲሱ የሆነው ከመከላከያዎቹ አንዱ ኢትዮጵያ የቀይ ባሕር ወደቦቿን ካገኘች በኋላ የአቋቋመችው የባሕር ጦር ነው ። የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ

ባሕር ኃይል ኮሌጅ በኖርዌጂያኖች ርዳታ በ፲፱፻፵፯ ዓ.ም. ተመሠረተ ። በመሰዋ ለዚሁ የባሕር ኃይል ኮሌጅ የተሠራው አዲሱ ሕንፃ የኢትዮጵያውያን መርከበኞች (ነቪዎች) መኖሪያ ሆኗል ።

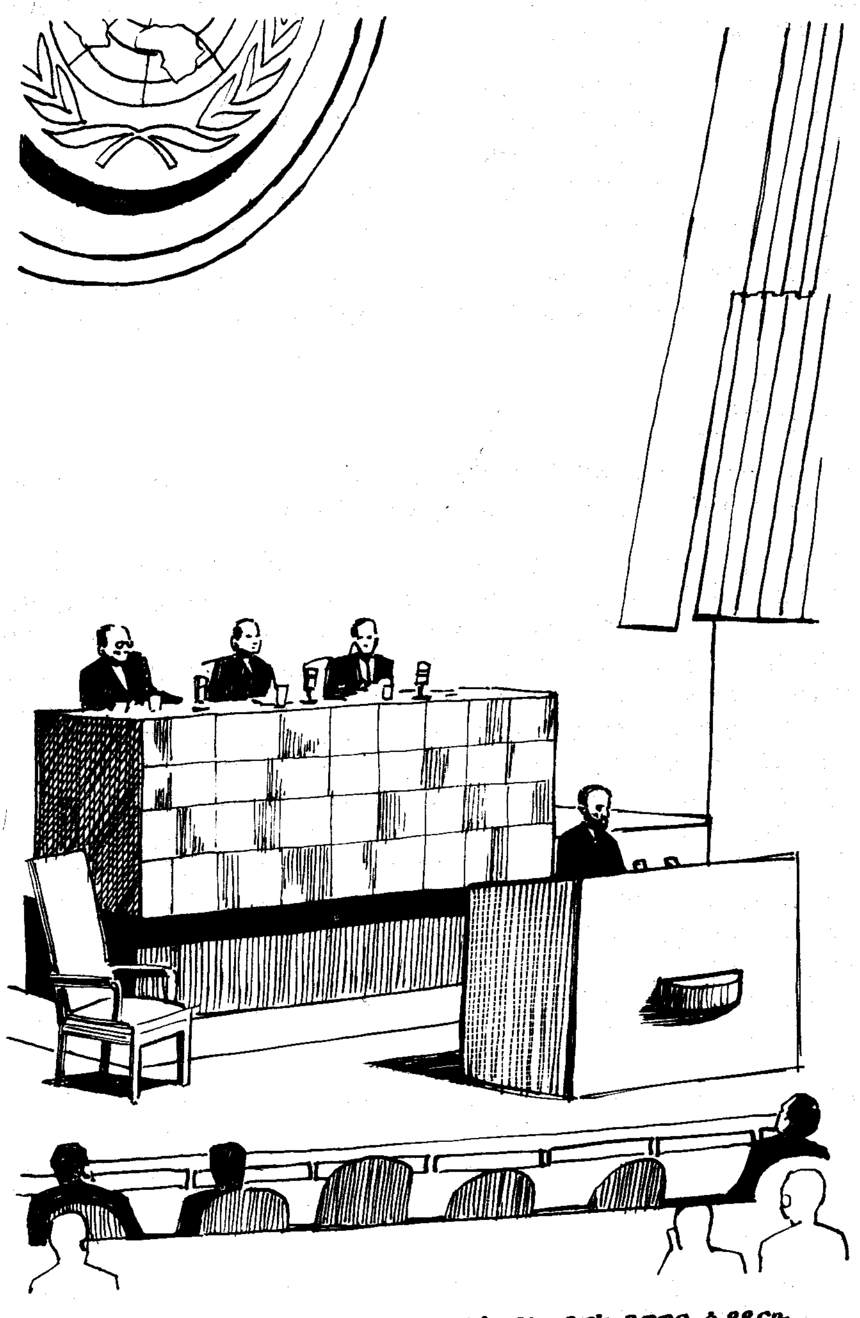

ግ. ን. ነገሥት በተባበሩት መንግሥታት በኒውዮርክ ንግግር ሲያደርጉ

በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ የጸጥታ ጥበቃውን ድርጅት የሚቆጣጠር የሐገር ግዛት ሚኒስቴር ሲሆን ገኸዎች ፤ የፖሊስ ድርጅት ፤ የወህኒ ቤቶች ጥበቃ በዚሁ ሚኒስቴር ስር ናቸው ። እንዲሁም (የብሔራዊ ጦር) በሐገር ግዛት ሚኒስቴር ስር ነው ።

ስለ ውጭ ጉዳይ ፤

በ፩ሺ፱፻፵፭ ዓ.ም. የኤርትራ ከኢትዮጵያ መዋሃድ በኢትዮጵያ ስለ ውጭ ጉዳይ ፖሊሲ አዲስ ምዕራፍን ከፈተ ። የንጉሠ ነገሥቱ ሙሉ ግዛት መገኘትና በኢኮኖሚ እድገት መደርጀት አንዱ ነው ። ኢትዮጵያ የምታምነው ታናናሽ ነጻ መንግሥታት ከሁለቱም የዓለም ታላላቅ መንግሥታት ሳትደገፍ ገለልተኛ መሆንን ነው ። ኢትዮጵያ ከምሥራቅ ሆነ ከምእራብ የቅኝ አገዛዝንና ኢምፔሪያሊስቶችን ታወግዛለች ። ስለዓለም ሰላምም ያለመሰልቸት ጥረት ታደርጋለች ። ኢትዮጵያ የዓለም መንግሥታት አባል እንደመሆንዋ መጠን የዓለምን ሕጋዊ ፍርድ በጥብቅ ትደግፋለች ። ከ፩ሺ፱፻፵፩ ዓ.ም. —፩ሺ፱፻፵፯ ዓ.ም. ፫ሺ ወታደሮች የንጉሠ ነገሥቱ የክብር ዘበኛ በተባበሩት መንግሥታት አማካይነት የሰላም ጠባቂ በመሆን ግዳጃቸውን ፈጽመዋል ። ኢትዮጵያ በባንዱግ ስብሰባ ስለአፍሪካና ስለእስያ አገሮች በተደረገው ስብሰባ ላይ ተገኝታለች ። በዚሁ ስብሰባ ላይ ኢትዮጵያና ሌሎችም አገሮች ስለሰላም ለሚያደርጉት የውጭ ጉዳይ ፖሊሲ ተባብረው መሥራትን አንዱ በአንዱ ጣልቃ ላለመግባት ፤ ከሁለቱ ኃያላን መንግሥታት ወደ አንዱ ሳያገሉ ገለልተኛነትን በመጠበቅ እንዲሠሩ ተስማሙ ።

በ፩ሺ፱፻፵፰ ዓ.ም. ኢትዮጵያ የስዊዝን ጉዳይ ለመመልከት ከተመደበው የአምስት መንግሥታት ኮሚቴ አንደኛዋ አባል ነበረች ። በ፩ሺ፱፻፶ ዓ.ም. በኤደንና በየመን መካከል የሚደረገውን ጦርነት ለማቆም ኢትዮጵያ የብሪታንያንና የየመንን ታዛቢዎቻቸውን ወደ ድሬዳዋ እንዲልኩ ጋብዛለች ። ኢትዮጵያ በተባበሩት መንግሥታት ያላት ጽኑ እምነትና ድጋፍ በ፩ሺ፱፻፶ ዓ.ም. አዲስ አበባ ላይ የአፍሪካ ኤኮኖሚክ ኮሚሽን በመቋቋም ምሥክር ሆነ ። በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. በተባበሩት መንግሥታት ስለኰንጎ የሠላም ጠባቂ ወታደሮች እንድትልክ በተጠየቀች ጊዜ ብዙ ወታደሮችን ልካ ግዳጅዋን አስፈጽማለች ። በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ.ም. ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት የገለልተኞች አገሮች ጉባኤ በቤልግሬድ በተደረገ ጊዜም ተካፋይ ሆነዋል ።

በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. በጥቅምት ወር በኒውዮርክ የተባበሩት መንግሥታት መ/ቤት ስለዓለም ሰላም ያደረጉትን ትግል በተረዱት አባሎች በመልካም አቀባበል ላይ ንግግር አድርገዋል ። በቀድሞው የዓለም ማህበርና በአሁኑ የተባበረው መንግሥታት በማጣመር የተገኙ መሪ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ብቻ ናቸው ። በንግግራቸው (በዚህ ስብሰባ በታላቅ ተስፋ የምጠባበቀው ስለ ሰው ልጅ የሰላም ኑሮ የመጨረሻውን ውጤት መመልከት ነው ።)

በነዚህ ዓመታት ውስጥ ክቡር አቶ ከተማ ይፍሩ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴሩም በብዙ የዓለም አቀፍ ስብሰባዎች ሐገራቸውን በመወከል ተገኝተዋል ። በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. ግርማዊ ጃንሆይ በካይሮ የሁለተኛው የገለልተኞች መንግሥታት ስብሰባ ላይ በድጋሚ ስለዓለም ሰላም ኢትዮጵያ ያላትን ጽኑ ፍላጐት አረጋገጡ ።

ጃንሆይ ከ፩ሺ፱፻፵፭ እስከ ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. ብዙ ሐገሮችን ጐብኝተዋል ። ከጐበኙአቸውም አገሮች የተባበረው አሜሪካ ፤ ሩሲያ ፤ ሕንድ ፤ ጃፓንና አብዛኛውን

የአውሮጳን ክፍል ፤ የእስያና የአፍሪካ ፤ የአሜሪካንንም አህጉር ጐብኝተዋል ። እንደ ዚሁም እንደ እንግሊዝ ንግሥት ኤልሳቤጥና ልዑል ፊልፕ ፤ የግሪክ ንጉሥና ንግ ሥት ፤ የኖርዌጅያን ንጉሥ ፤ የነፃዎቹ አፍሪካ ሐገሮች መሪዎችና የተባበረው የአሜሪካ ምክትል ፕሬዚዳንት ሚስተር ኒክሰንን የመሳሰሉ ታላላቅ ሰዎችም ኢት ዮጵያን ጐብኝተዋል ። ይህም ሁሉ የጉብኝት መለዋወጥ ኢትዮጵያን በዓለም በበ ለጠ እንድታውቅ ረድቷታል ።

ኢትዮጵያ በዓለም በጣም የታወቀችና የተፈራች ሐገር ከመሆኗ ሌላ በአፍ ሪቃ ጉዳይም ቀንደኛ መሪ ሆናለች ። ኢትዮጵያ በአፍሪቃ አህጉር የረዥም ጊዜ ነፃነቷን ጠብቃ በመኖር በታሪክ ውስጥ ዋናውን ደረጃ ይዛ ትገኛለች ። ኢትዮ ጵያ አፍሪካውያን ከቅኝ ገዥዎች እንዲላቀቁ ባደረገችው ታላቅ ተጋድሎ በአፍ ሪቃ ሐገሮች መሻሻል በብዙ ትሳተፋለች ። ኢትዮጵያ በ፲፱፻፶ ዓ.ም. በአክራ በተደረ ገው የነፃዎች አፍሪቃ ሐገሮች የመጀመሪያ ስበሰባ ላይ ተካፋይ ሆናለች ፤ በ፲፱፻፶፪ ዓ.ም. ወታደሮች ኮንጐ ከመላኳ ጋር ለዚሁ ነገር መፍትሔውን ለማግኘት አዲስ አበባ ላይ በተደረገው ሌላ ስብሰባ መልካም ውጤትን አስገኝታለች ። አዲስ አበ ባም በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. የሁለተኛዋ የአፍሪቃ ነፃ ሐገሮች መሰብሰቢያ ሆነች ። በ፩ሺ፱፻፶፬ ዓ.ም. የምሥራቅና የመካከለኛው አፍሪቃ (ፓን አፍሪቃን ፊሪደም ሙቨ ሜንት የተባለው አዲስ አበባ ተሰብስቦ ዐላማውም የሕዝብ ነፃነት እንቅስቃሴን ለማበረታታትና የአፍሪካን አንድነትም ይዞታ ለማጐልመስ ነበር ።

በ፩ሺ፱፻፶፭ ዓ.ም. በሚያዝያ ወር ጃንሆይ ታሪካማ የሆነውን (ፓን አፍሪቃን ኮንፍራንስ) መሪዎችን ለጉባኤ ጋብዘዋል ። ፴፪ መሪዎችን የያዘ ሲሆን ከዚህ ቀደም ያልሆነ የመጀመሪያው ታላቅ ስብሰባ ሆኗል ፤ የተሰበሰቡትም በሰባት ፎቅ በተ ሠራው ከ፯፻ መቀመጫዎች በላይ ባለው በታላቁና በአዲሱ የአፍሪቃ አዳራሽ ውስጥ ነበር ። ይህ ታላቅ ኮንፍራንስ በሐገሪቱ ነፃነትና አንድነት መመስረት በቃል፤ በሥራና በአድራጐት ነፃ አፍሪቃውያን ለማስተባበር በመርዳት ከሰጠው ታላቅ ውጤት የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ቻርተርን መፈራረም ነበር ። ይኸውም ታሪ ካዊ ውል በነፃ አፍሪቃውያን ሐገሮች መካከል በመቀራረብ እንዲተባበሩ መሠረ ትን ሊጥል በቅቷል ። አንዱ መልክተኛ በኮንፍራንሱ ሲናገሩ (ኢትዮጵያ ስለፈጸ መችው ለአፍሪቃውያን ታሪክ ታላቅ ኩራት ይሰማናል ፤ በዚህ ኮንፍራንስ ኢት ዮጵያ ያኖረችው መሠረት አፍሪቃ አተኩራ ትመለከት ለነበረው የመሠረት ድን ጋይ ሆኗል) በኮንፍራንሱም አዲስ አበባ ለአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ቀዋሚ መሰ ብሰቢያ እንድትሆን ተመረጠች ። ይህም የኢትዮጵያን በፓን አፍሪቃ እንቅስቃሴ ማዕከላዊነት ሊያረጋግጥ ቻለ ።

ጃንሆይ ነፃ የአፍሪቃ ሐገሮችን መጐብኘት ቀጠሉ ፤ እንደዚሁም ኢትዮጵያን ለመጐብኘት የሚመጡትን በርካታ መሪዎች ተቀብለዋል ። የዚህ ዓይነቱ የጉብ ኝት መለዋወጥ ነፃ ሐገሮች በበለጠ እንዲተዋወቁ ረድቷል ። ኢትዮጵያ ከጐረቤ ቶቿ ከሱዳን ፤ ከሱማሌና ከኬንያ ጋር በሰላምና በመልካም ጉርብትና ለመኖር የተቻላትን ሁሉ አድርጋለች ። ምንም እንኳን በ፩ሺ፱፻፶ ዓመታት ውስጥ በኢት ዮጵያና በሱማሌያ መካከል ግጭት ቢደረግም በ፩ሺ፱፻፶፮ ዓ.ም. በሌጐስ ጦርነቱ እንዲቆም ተወሰነ ።

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በአልጀሪያና በሞሮኮ የወሰን ጠብ ምክንያት በ፩ሺ፱፻፶፮ ዓ.ም. ባማኮ ድረስ ሔደው ባደረጉት የእርቅ ጥረት ታሪካዊ ውጤትን

ለማግኘት በቅተዋል ። አዲስ አበባ በጣም ውብ ከሆነው አፍሪቃ አዳራሽ ጋር ለዓለም አቀፍ ጉዳይ መገናኛ እንድትሆን ተመረጠች በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. የተባበሩት መንግሥታት የምግብና የእርሻ ድርጅት የመጀመሪያው ስብሰባ በአዲስ አበባ ተደረገ ። እንደዚሁም የተባበሩት መንግሥታት ዓለም አቀፍ ድርጅትና የዓለም ባንክ በአዲስ አበባ አቋቋሙ ።

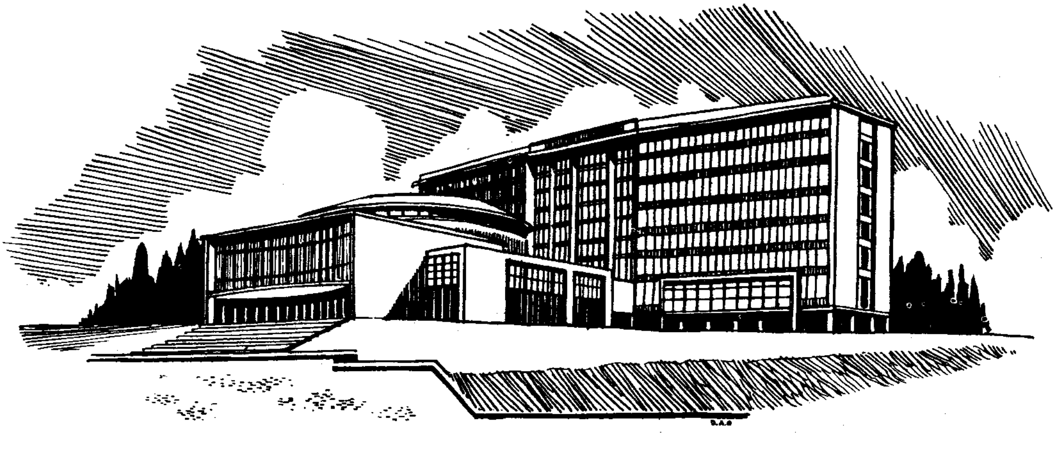

የአፍሪካ አዳራሽ አዲስ አበባ

ኢትዮጵያ ከብዙ አገሮች ጋር የምታደርገው የዲፕሎማቲክ ግንኙነት ትቀጥላለች ። በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. ገደማ ከ፴ ኤምባሲዎች በላይና ፳ ሊጋሲዮኖችና ፳፭ ቆንሲሎች ነበሯት ። ጃንሆይ በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ.ም. በጥቅምት ወር አክራ በሶስተኛ የአፍሪካ ነፃ ሐገሮች ኮንፍራንስ ተገኝተዋል ። በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. አጋማሽ ላይ ኢትዮጵያ ከሌሎች አፍሪቃ ሐገሮች ጋር ሆና በጥቂት ነጮች የሚመራውን የሮዴሺያን አስተዳደር አውግዛለች ። በ፲፱፻፶፱ ዓ.ም. በምሥራቅ አፍሪቃ ለጋራ ኤኮኖሚ ዕቅድ ከ፰ አፍሪቃ ሐገሮች ጋር ተስማምታለች ።

<u>እርሻ ፤</u>

እርሻ የሐገሪቱ ዋና ሥራ ሲሆን ለማሻሻል ብዙ ጥረት ተደርጓል ። ከ፺ በመቶ የሚበልጠው ሕዝብ በእርሻ ስለሆነ የሚተዳደረው በኢትዮጵያ ከሚገኙት የተፈጥሮ ሐብቶች የመጀመሪያውን ደረጃ የያዘው እርሻ ነው ። ስለዚህ የአንድ ታዳጊ ሐገርን ፍላጐት ለማሟላት የኤኮኖሚን ይዞታ ለማሻሻል ቢያስፈልግ የእርሻ መሻሻል ዋና ተፈላጊ ጉዳይ ይሆናል ። ብዙ ተማሪዎችን ለማሰልጠን የጅማ የርሻና የቴክኒክ ት/ቤት ተስፋፍቷል ። በ፩ሺ፱፻፵፬ ዓ.ም. በተባበረችው አሜሪካ ረዳትነት በሐረር አጠገብ የአለማያ የእርሻ ኰሌጅ ተከፍቶ በኮሌጁ ደረጃ የእርሻ ትምህርት በመስጠት ረድተዋል ። ገበሬዎችን የተሻሻለውን የርሻ ዘዴ በማስተማር የእርሻ ማስፋፊያ ድርጅትና የቡና ቦርድ ወኪሎች በሚያደርጉት አገልግሎት ከፍ ያለ ውጤትን ሰጥተዋል ። በደብረ ዘይት የሚገኘው የመፈተኛ ጣቢያ ያሉትን የሰ

ብል ዐይነቶች ለማሻሻል ሌሎች አዲሶችንም ለማለማመድና የዶሮንና የከብት ርቢን ለማሻሻል ሙከራውን በማድረግ ላይ ነው ። አማካሪዎችንና አስተማሪዎችን እን ደዚሁም ገንዘብ በማቅረብ የሚረዱ የተባበሩት መንግሥታት ፤ የተባበረችው የአ ሜሪካን እና ሌሎችም ናቸው ። የኢትዮጵያ የእርሻ ይዞታ በተፋጠነ ሁኔታ ዘመ ናዊ የእርሻ ትምህርትን ትሰጣለች ።

በእህል ሰብል በኩል ኢትዮጵያ ራሷን የቻለች ከመሆኗ በላይ ወደውጭ መላ ክም ትችላለች ፤ ከሐገሪቱ ጠቅላላ ዓመታዊ የእህል ሰብል ከግማሽ በላይ በምታ መርተው በጤፍ ሰብል የታወቀች ስትሆን ስንዴ ፤ ገብስ ፤ አጃና ፤ ማሽላም ዋና ዎቹ ናቸው ። ጠቅላላው ዐመታዊ የእህል ምርት ከ፮ ሚሊዮን ቶንስ በላይ ይሆ ናል ። እነዚህ በዐመት ከ፮ መቶ ሺህ ቶን በላይ የሚሰበሰቡት ዋና የምግብ ሰብ ሎች ናቸው ። የሩዝ ሰብልም በአዋሽ በዓመት ሁለት ወይም ሶስት ጊዜ ይሰበሰ ባል ። ለሐገር ውስጥ አገልግሎትና ወደ ውጭም ለመላክ በየዐመቱ ፬ መቶ ቶንስ የቅባት እህል ይሰበስባል ።

የብሔራዊ እህል ቦርድ መቋቋም ወደ ውጭ የሚላከውን የእህል ጥራት ከፍ ለማድረግ ረድቷል በአስመራ ፤ በአዲስ አበባ ፤ በናዝሬት ፤ በደብረማርቆስ ፤ በባሕር ዳር ፤ በደብረ ዘይትና በሌሎች ስፍራዎችም የተሰሩት የእህል ጐተራዎች በእህል መባከን የሚደርሰውን ጉድለት ቀንሰዋል ። የአንበጣና የሌሎችም የሰብል ተባዮች ማጥፊያ ፕላን በሰፊው ተጠንቷል ። የመሬት ማዳበሪያ በማዘጋጀትና በጥቅም ስለማ ዋል ሕዝቡን በማበረታታት ላይ ነው ።

ስለሌላው የእርሻ መሻሻል ደግሞ ገና ያልተነካው የከብት እርባታ ሲሆን የእርባታው መሻሻል ፤ በአዲስ አበባና በአሥመራ አካባቢ የወተት ማደያ ፤ የሥጋ ከብቶች በአዳሚ ቱሉ ፤ አጠገብ የርቢ ፤ የበግ ዘሮችን ለማሻሻል የሚደረገው ሙከራና ሌሎችም ዕቅዶች እርዳታን ይሰጣሉ ። ኢትዮጵያ ፳፭ ሚሊዮን የቀንድ ከብቶችና ፳፫ ሚሊዮን በጐች የበለጠ የምግብ ፍላጐትንና ወደውጭ የሚላከውን ለማስገኘት እየተስፋፋ እንደሚሄድ ይጠበቃል ። የቆዳና የአንጋሬ ጥረትም ወደ ውጭ እንዲላኩ በመሻሻል ላይ ናቸው ። ቡና በኢትዮጵያ የመቶ ዓመታት ዕድሜ ሲኖረው ወደ ውጭ ከሚላኩት ሰብሎች የመጀመሪያውን ደረጃ ይዟል ። አንዳንድ ዓመት እስከ ፸፮ሺ ቶንስ ወደውጭ በመላክ ከኢትዮጵያ ሰብሎች ስልሣ በመቶ ሲሆን ከዓለም ከሚላከው የቡና ብዛት ፪ በመቶ ይሆናል ። የቡናን ጥራት ለማሻ ሻል የቡና ቦርድ ታላቅ ተጋድሎ አድርጓል ። እንደዚሁም ሰብሉን ለማሳደግ የሚ ደረገው ጥረት እየቀጠለ ነው ። ይህም ተከላውን በማስፋፋት ሲሆን የቡና እርሻ በሰፊው የሚገባቸው ጠ/ግዛት ከፋ ፤ ሲዳሞ ፤ እንዲሁም ሐረር ናቸው ።

ኢትዮጵያ ወደ ውጭ በመላክ የምትመካባቸው ቡና ፤ እህል ፤ ቆዳና አንጋሬ ሌሎችም የእርሻ ውጤቶች ሲሆኑ እርሻዋን በማቀያየር ማለት ልዩ ልዩ ሙከራ በማድረግ ላይ ነች ። በቅርቡ በተንዳሆ (አዋሽ ሸለቆ) ፤ በኤርትራና በቀይ ባሕር ጠረፍ ፤ በአባያ ፤ ሐይቅ አካባቢ የጥጥ ሰብል ፤ በሐዋሳ ሐይቅ ፤ በሮቢና በሶዶ የት ምባሆ ሰብል ፤ በአዋሳ ሐይቅ ፤ በሞጆ እና በኤርትራ ቃጫ ሰብል ፤ በወንጂ ሸን ኮራ አገዳ ፤ በሐረርና በኤርትራ ፤ የሚጨመቁ ፍራፍሬዎች ፤ በኤርትራ ሙዝና እን ቁላል ፤ ፍራፍሬ እና አደንጓሬ ሰብሎች ለሐገሪቱ ኤኮኖሚ ድጋፍ ሆኖዋል ።

የተፈጥሮ ሐብት ፤

ኢትዮጵያ የደን ቅርስ ለመጠበቅ ዕቅድ በማድረግ ላይ ስትሆን የመጀመሪያው መናፈሻ በብሔራዊ ደኖች በአዲስ አበባ አጠገብ በሚገኘው ይኸውም ታላላቅ የዱሮ ጥዶችና ሌሎችም ዛፎች የሚገኙበት ቦታ ላይ ነው ። ሌላው የተፈጥሮ ሐብት የዱር አራዊት ሲሆን ኢትዮጵያም በዱር አራዊቶችን በአዕዋፎችዋ በበለጠ እየታወቀች ሄዳለች ። ሐገሪቱ በአፍሪቃ የሚገኙትን የእንስሳት ዐይነት በሞላ ይዛለች ለማለት ያስደፍራል ። በጣም ብርቅ የሆኑት ዋሊያ አይቤክስ እና (የተራራ ኒያላ ወይም ማውንተን ኒያላ) የተባሉት ሲሆኑ በዛ ብለው የሚገኙት በኢትዮጵያ ነው ።

የዱር አራዊትና የአእዋፍ ዋጋ ፤ የጥርኝ ውጤት የዱር አራዊት ቆዳ ወደ ውጭ መላክም በኢትዮጵያ ኤክስፖርት ላይ ተደናቂነትን አትርፏል ።

አብዛኞቹ የኢትዮጵያ ድርጅቶች ለመስኖ መገልገያ የሚገቡ ሲሆኑ ዕቅዱ በመካሄድ ላይ ነው ። የመስኖን ሥራ ዕቅድ ለማካሄድ ጥቁር አባይ በመጠናት ላይ ነው ።

የጥቁር አባይ ውሃ በሚገባ ለመስኖ አገልግሎት ቢውል ለ፴ ሚሊዮን ሕዝብ የሚበቃ ሰብል እንደሚያስገኝ ተገምቷል ።

በአሁኑ ጊዜ በአዋሽ ሸለቆ ከቆቃ ግድም በታች በወንጂ እና በተንዳሆ በሌሎችም ስፍራዎች መስኖ በስራ ላይ መዋል ቀጥሏል ። በቀይ ባሕር ጠረፍ ምፅዋ አቅራቢያ በዙላ እና በኤርትራ ምዕራባዊ ዝቅተኛ መሬቶች በመስኖ ይጠቀማሉ። በስምጥ ሸለቆ በሚገኙ በአንዳንድ ሐይቆች አካባቢና በአብዛኞች ወንዞች በሐገሪቱ በሙሉ በመስኖ ውሃ የሚገለገሉ ሥፍራዎች አሉ ። ኢትዮጵያ በእርሻ በኩልና ድንግል እንደመሆኗ መጠን ለሐገር ውስጥ ጥቅምና ወደውጭም ለመላክ በተፈጥሮ ምቹነቷ ሰብል ማዳበር ይቻላል ።

ማዕድን፤

የኢትዮጵያ ማዕድን ሐብት እድገት ወደፊት ተራምዷል ። ለዕድገትዋ ከሚረዳት ይጠብቅ የነበረው የማዕድን ሐብት አሁን በደንብ በመካሄድ ላይ ነው ። ከብረታ ብረት ፤ ከኦር ፤ ፖታሽ ፤ ሰልፈርና ከጨው በስተቀር በሌላ ማዕድን ሐብቶች አልታወቀችም ነበር ። ወርቅ ፪ ሚሊዮን በላይ የሚያወጣ በየዓለቱ ከክብረ መንግሥት ፤ ከወለጋና ከኢሉባቦር ጠቅ/ግዛቶች ተገኝቷል ። በዩበዶ በወለጋ ጠ/ግዛት ፕላቲነም ለብዙ ዓመታት የማዕድን ሐብት ሆኖ ቆይቷል ። ጨው ከምፅዋና ከአሰብ ፤ ፖታሽ ከየሎክ በደንከል ስለሚገኙ በጣም ተፈላጊ የሆኑ ወደ ውጭ የሚላኩ የማዕድን ሐብቶች ናቸው ።

አሁን ፫፻ሺ ቶንስ ጨው ፤ ፪፻ሺ ቶንስ ብረታ ብረት ፤ ፶ሺ ቶንስ ከፖታሽ ፪ሺ ቶንስ ማግንኒዝም ፤ ፩ሺ፪፻ ኪሎ ግራም ከወርቅና ፲፭ ኪሎ ግራም ከፕላቲነም ማግኘት እንደሚቻል ፕላን ተደርጓል ።

ስለ ነዳጅ ቤንዚን ጥናትም በአሜሪካና በምዕራብ ጀርመን አማካይነት በመጠናት ላይ ነው ።

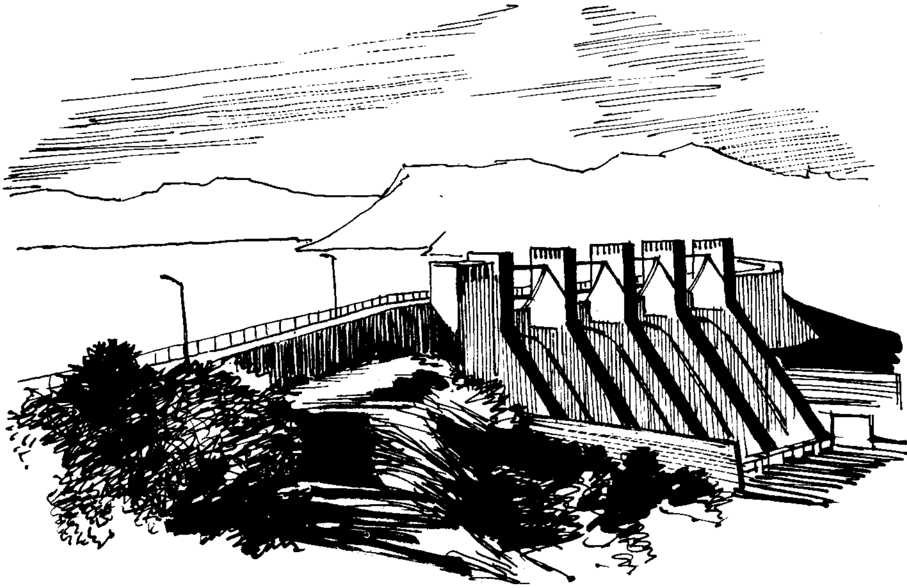

የቆቃ ግድብ

ኢንዱስትሪ ፤

ከ፩ሺ፱፻፴፭ ዓ.ም. እስከ ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. ባለው ጊዜ ከእርሻ መስፋፋት ጋር የንግድና የእንዱስትሪም እድገት በኢትዮጵያ ታይቷል ። ከማንኛውም ነገር በላይ ኤኮኖሚን ለማሳደግ ዕቅድን ማውጣት የሚጠቅም ነገር መሆኑ ታውቋል ። ስለዚህ ከ፩ሺ፱፻፶ ዓ.ም. እስከ ፩ሺ፱፻፶፭ ዓ.ም. የኢትዮጵያ የመጀመሪያው የ፭ ዓመት የዕድገት ፕላን ሥራውን በትክክል አከናውኗል ። ከ፩ሺ፱፻፶፭ እስከ ፩ሺ፱፻፷ ዓ.ም. ፪ኛውን የ፭ ዓመት የዕድገት ፕላን ለያንዳንዱ የኢትዮጵያ ክፍል በተለይ በእንዱስትሪ የኢትዮጵያን ኢኮኖሚ ግብ ከከፍተኛ ደረጃ አድርሶታል ።

ለእንዱስትሪ እድገት የኃይል ምንጮች አስፈላጊ ናቸው ። ምንም እንኳን ኢትዮጵያ የታወቁ የከሰልና የነዳጅ ዘይት ሐብቶች ባይኖሩአትም በጥቅም ሊውሉ የሚችሉ በውሃ የሚሠሩ የኤሌክትሪክ ኃይል ሐብቷ ከዓለም ታላላቅ ኃይሎች የሚመጣጠኑ ናቸው ። በኢትዮጵያ ኤሌክትሪክና መብራት ኃይል ሥራ የሚካሄደው የኤሌትሪክ መሰራጨትም ከሐገሪቱ ዋና ዋናቹ እንዱስትሪዎች አንደኛው ነው ። ታላላቅ ከተማዎች ሁሉ እና አብዛኞቹ ታናናሽ ከተማዎችም በሞተርና በውሃ በሚሠራ የኤሌትሪክ ኃይል ያገኛሉ ። በኢትዮጵያ ታላቁ ግድብ በናዝሬት አጠገብ በቆቃ የሚገኘው ነው ። ኃይሉንም ለአዲስ አበባ ፤ ለድሬደዋና ለአካባቢው ከተማዎች ሁሉ ያሰራጫል ።

የቆቃ ግድብ የተፈጸመው በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. ሲሆን ሁለተኛውና ሶስተኛው የቆቃው ግድብ በመሰራት ላይ ናቸው ። እነዚህም ተጨማሪ ግድቦች ሲፈጸሙ

፪፻፶ ሚሊዮን ኪሎዋት ኃይል እንደሚሰጡ ታውቋል ። በባሕር ዳር አጠገብ በጢስ አባይ ፋፋቴ አንድ ግድብ ተሰርቷል ፤ ከዚህም የሚገኘው ኃይል በባሕር ዳር እያ ደገ የሚሔደውን የእንዱስትሪ ፍላጐት ለማሟላት ኃይሉን ወደ ፹፫ ሚሊዮን ኪሎ ዋት አድጓል ። በአስመራ አጠገብ አዲስ የቴርሞ ኤሌክትሪክ ኃይል ፩፻፷ ሚሊዮን ኪሎዋት ለመስጠት እንዲችል በመስፋፋት ላይ ነው ። ኢትዮጵያ በ፩ሺ፱፻፷ ዓ.ም. ከ፬፻ ሚሊዮን ኪሎዋት በላይ እንደምታሰራጭ ይታመናል ።

ይህ ሁሉ የኤሌትሪክ ኃይል መስፋፋት የሚያሳየው የኢትዮጵያን በኢንዱስ ትሪ የተፋጠነ እድገት ማግኘት ነው ። ገንዘብ አስፈላጊ እንደመሆኑ መጠን ለዚህ ወጭ የሚሆነው ከመንግሥት ከግል ተቀማጭና ከውጭ ሐገር ነው ። በሐገሪቱ ውስጥ የውጭ አገር ሐብታሞች በእንዱስትሪ ረገድ እንዲሰሩ ለመገፋፋት እንዲ ቻል አዳዲስ ደንቦች ወጥተው ፍሬም ለማግኘት ተችሏል ። በያመቱ ቁጥራቸው እየበዛ የሚሔደው የውጭ ሐገር ኩባንያዎች በኢትዮጵያ ከፊሉ በመንግሥት ወይ ንም በባለአክሲዮኖች ባለቤትነት አዳዲስ ፋብሪካዎችን አቋቋሙ ።

አብዛኛውን ፋብሪካ በአዲስ አበባ ዙሪያ ሲሆን ከነባሪዎቹ ከዱቄት ሣሙና ፤ ቆዳ ፤ ምግብ ፤ መጠጥ እና ከጠርሙስ ፋብሪካዎች ሌላ ወረቀት ፤ ፕለይ ውድ ፤ የሣሎን ዕቃ ፤ ቀብ ቀለም ፤ ስሚንቶ ፤ ጫማ ፤ ብርጭቆና ሌሎችንም የሚያወጣ አዳ ዲስ ፋብሪካዎች ታክለዋል ። እንደዚሁም በአስመራ እና በአካባቢዋም የዱቄት የሣሙና ፤ የጠርሙስ ፤ የቆዳ ፤ የሥጋ ማሸጊያ ፤ የክብሪት ፤ የእንቁላል ማጥፈፊያ የምስማር ፤ የጐማ እና አንድ ታላቅ አዲስ ጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካዎች ሲኖሩ በድ ሬዳዋም የሲሚንቶ ፤ የጨርቃጨርቅና የሥጋ ማሸጊያ ፋብሪካዎች ይገኛሉ ።

የፋብሪካ ዕድገት ከታላላቅ ከተማዎች ውጭ ወደፊት በመግፋት ላይ ነው ። ከነዚህም ታላቁ በወንጂ የሚገኘው የስኳር ፋብሪካ ሲሆን በዓመት ፯ሺ፪፻ ቶን ሱካር ለሐገር ውስጥና ለውጭ ገበያም ያወጣል ። ከረሜላም በወንጂ ይሠራል ።

በምፅዋ አንድ አዲስ የሲሚንቶ ፋብሪካ ፤ ለአሳ ማኖሪያ የበረዶ ሣጥን ፤ የጨው ፤ የአሳ ምግብ ማውጫ እና የወደብ ሥራዎች ማከናወኛ አሉት ። የአሰብ ዘይት ማጣሪያ ምንም እንኳን ያልነጠረውን ዘይት ከውጭ ገና ቢያስመጣም የሚበቃ ነዳጅ ዘይት ለማጣራት ችሏል ።

በአዋሳ ባሕር ዘመናዊ የሥጋ ፋብሪካና አዲስ የቃጫ ፋብሪካም ተቋቁሟል ።

የእንጨት ፤ የቲማቲም እና የአትክልት ቆርቆሮ ማሸጊያም አለው ። በናዝ ሬት የምስማር ፤ በደብረ ብርሃን የሱፍ ፤ በጂማ በክብረ መንግሥትና በሻሻመኔ የእ ንጨት እና የመሳሰሉ አዳዲስ ፋብሪካዎች በሥራ ላይ ናቸው ።

ቡና በሚመርትበት አካባቢ በሚገኙ አብዛኞች ከተማዎች የቡና ማጥሪያ ሥራ አስፈላጊ እንዱስትሪ ሆኗል ፤ ይህንንም የመሳሰሉ የእጣን የአዞ ቆዳ እና የጫት እንዱስትሪዎችም በማደግ ላይ ናቸው ።

የእንዱስትሪ መስፋፋት በአዲስ አበባ ዙሪያ በያመቱ እየተሰራ በሚሔደው ሕንፃ መጠን እየተፋጠነ ሔደ ። በንጉሠ ነገሥቱ መንግሥት የፋብሪካዎች የአውራ ጐዳ ናዎች ፤ የግድብና የሌሎችም ሥራ ክንውን ከዓመት ወደ ዓመት ከፍ እያለ ሄዷል ።

በእንደነዚህ ባሉት ታላላቅ ፋብሪካዎች በተጨማሪ በየአንዳንዱ ከተማ እንደ ሸማኔ ሥራ የቆዳ ሥራ ፤ የእህል ወፍጮ ፤ የብረታ ብረትና የሸክላ ሥራዎችን የመ ሳሰሉ የግል ሥራዎች አሉ ።

በኢትዮጵያ ከ፪፻፺ በላይ እንዱስትሪዎች ሲኖሩ ሐገሪቱ በተለይ በሲሚንቶ ፤ በስኳርና በጨርቃ ጨርቅ ራሷን ትችላለች ።

በአዲስ አበባ የሚገኘውም (የንግድ መማክርት) የኢኮኖሚን እድገት ለማራመድ አባሎችና ሥራውን በማስፋፋት ይገኛሉ ። በውስጡ ቢሮዎች ፤ ቤተ መጻሕፍት፤ የኤግዚቢሽን ሥራዎችና አንድ የመሰብሰቢያ አዳራሽን የያዘ አዲስ ሕንፃ በቅርቡ ተፈጽሟል ። ኢትዮጵያ በጥቂት ሐገሮች የራሷን ኤግዚቢሽን ስታይ ብዙዎች ሐገሮች ደግሞ በአዲስ አበባ አሳይተዋል ።

ስለጡረታ ፤ ስለሠራተኞች የጉዳት ካሣ የሚመለከት አዳዲስ ሕጎች ተሰጡ ። የሠራተኞች አንድነት ማህበር (ሌቤር ዩኒየን) የተባለው ተፈቀደ ። በእንዱስትሪ

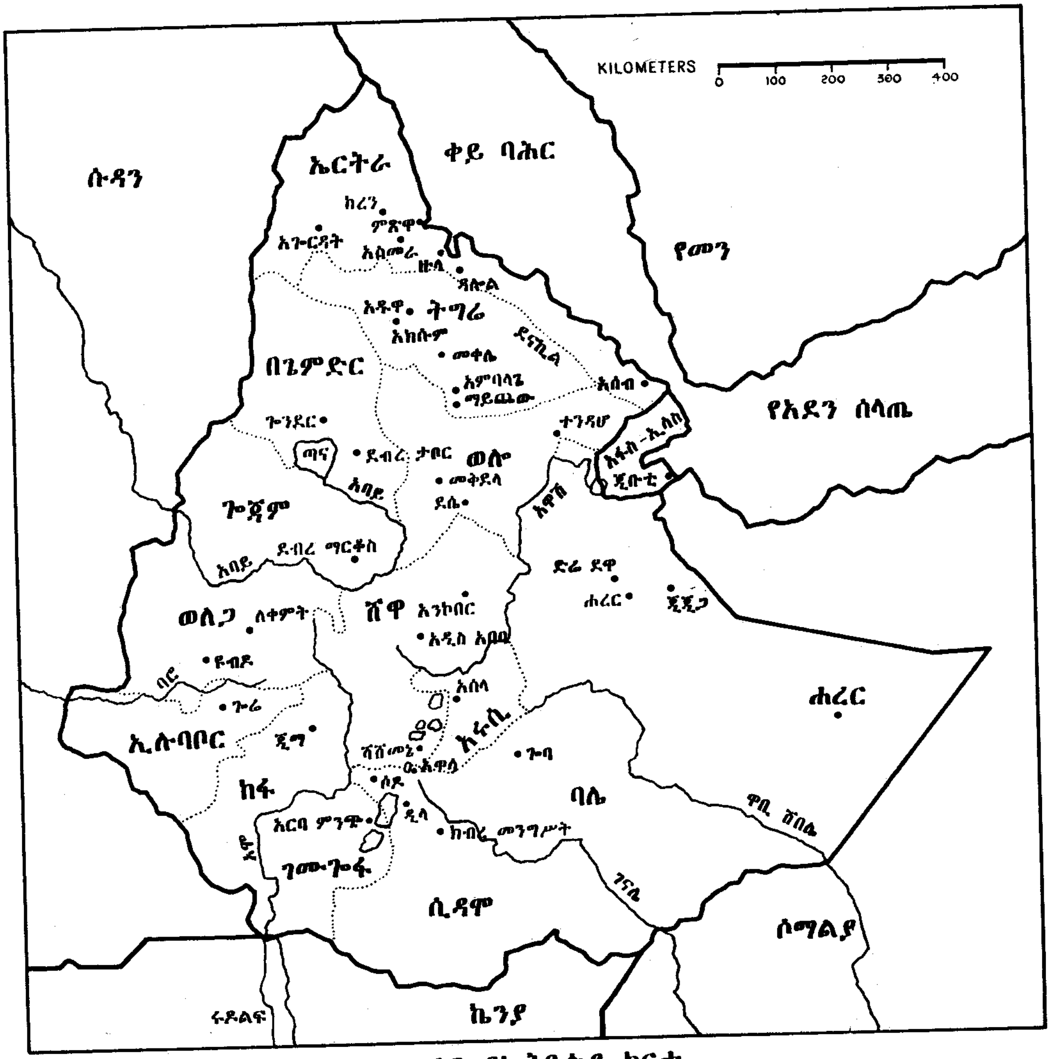

ዘመናዊ የኢትዮጵያ ካርታ

ለሚሠሩት ሠራተኞችም የሕመም ፈቃድ ፤ የዓመት ፈቃድና የሕክምና እርዳታን የመሳሰሉ የተሻሻሉ ሕጎች ተደነገጉ ።

ንግድ ፤

በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የኢትዮጵያን ዕድገት በበለጠ ለመርዳት በሁለት የሥራ ዓይነቶች በመከፈል ሥራውን ቀጠለ ። የኢትዮጵያዊ ብሔራዊ ባንክ ዋናው ሆኖ የወጭና የገቢን ገንዘብ ፤ የውጭ አገር የገንዘብ ምንዛሪን እና ሌሎችን ባንኮችም ጭምር ይቆጣጠራል ። ንግድ ባንኩ ሌሎችን ንግድ ነክ የሆኑትን የሚመለከት ሆኖ ከ፵ በላይ የሚሆኑ የንግድ ቅርንጫፎች አሉት ። በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. ፲፩ ፎቆች ያሉት አዲስ ሕንፃ ለዚሁ ለሁለቱ ባንኮች ተሠርቶ ተከፈተ ።

የልማት ባንክ ስለ እርሻ ስለ ፋብሪካዎች ዕድገት ብድርን ለሚመለከቱት ተከፈተ ። የኢትዮጵያ ን.ነ መንግሥት የገንዘብ ቁጠባና የመኖሪያ ቤት የሕዝብ ማህበር በ፩ሺ፱፻፶፬ ዓ.ም. ተከፈተ ። የግል ባንክም እንዲከፈት ማበረታታት ተደርጎ በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የአዲስ አበባ ባንክ በአዲስ አበባ ተከፍቶ የመጀመሪያው የግል ባንክ ሆነ ። ልዩ ልዩ ኩባንያዎች በሽያጩ ተካፋይ እንዲሆኑ ተደርጎ ሕዝቡም ገንዘቡን እባንኩ ማስቀመጥ ጀመረ ። ባንኩም ለኤኮኖሚና እድገት ለእንዱስትሪዎች ፋብሪካ ካፒታል መሆን ጀመረ ። ይህ ሁሉ የባንኩን ሥራ በጣም ያሻሻለው ከመሆኑም በላይ ሕዝቡም ገንዘቡን በደንብ እንዲቆጥብ ተደርጐአል ።

የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት የገንዘቡ ደንብ ኢትዮጵያ የተሟላ የገንዘብ አቋም እንዲኖራት አድርጓል ። ኢትዮጵያ ብዙ የብሔራዊ ገንዘብ ብድር ስላለባት ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ጊዜ ጀምሮ የገንዘቡ አቋም አልተለወጠም ። የገንዘቡ አቋም የተሟላ በመሆኑ ለኢኮኖሚ እድገት ትልቅ ዋጋ አስገኝቷል ። ከ፩ሺ፱፻፴—፩ሺ፱፻፶ ዓመታት ድረስ ክቡር አቶ ይልማ ደሬሳ የገንዘብ ሚኒስቴር ነበሩ ። የምግብ ሸቀጥ ውጤትም ፪ሚሊዮን፯፻ሺ በላይ ነው ። (በ፲፱፻፶፯ ዓ.ም. የመንግሥቱ ገቢ ፫፻፵፮ሚሊዮን ሲሆን ወጭው ግን ፫፻፶፰ሚሊ. ፮፻ሺ ነበር ።)

ለአገሪቷ እድገት ተፈላጊ የሆነው ከውጭ አገር ብድር ማግኘትና ገንዘቡን በሥራ ላይ ማዋል ነው ። ከ፩ሺ፱፻፴፰—፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. በብዛት አዳዲስ ፋክተሪዎች ሊሠሩ የቻሉት በዚህ በውጭ አገር የገንዘብ ብድር ነው ። ኢትዮጵያ የዓለም ባንክ አባል እንደመሆንዋ መጠን ፩፻፳፰ሚሊዮን ለእንዱስትሪ ፤ ለመንገዥ ፤ ለቴሌኮሚኒሽን እና ለሌሎችም ድርጅቶች ማስፋፊያ የሚሆናት በብድር ወስዳለች ። በአዲስ አበባ የዓለም ባንክ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት ይገኛል ። በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. አሜሪካ ለእርሻ ፤ ለመንገዥ ፤ ለትምህርትና ለሌሎችም ፕሮግራሞች የዓለም ባንክ ያበደራትን ያህል ገንዘብ በብድርና በስጦታ መልክ ወስዳለች ። ሌሎች አገሮች እንደ ሕንድ ፤ ሩሲያ ፤ ምእራብ ጀርመን ፤ ጣሊያን ፤ ታላቋ ብሪታንያ ፤ እስራኤልና ዩጐዝላቪያም በመጠኑ ለእድገት የሚሆን ገንዘብ ሰጥተዋል ።

የውጭ ንግድ ፤

ከውጭ አገር ጋር ንግድ በሰፊው በመቀጠሉ የኢትዮጵያን ሐብት ለማጐልመስ ችሏል ። በብዛት ወደ ውጭ የሚላኩትም ከእርሻ የተገኙ ሰብሎች ሲሆኑ

ቡና ከመቶ ስልሣ በመሆን የአንደኛነትን ደረጃ ሲይዝ ከቡና ቀጥሎ ዋና ዋናዎቹ የቅባት እህሎች ፤ ጥራጥሬውች ፤ ቆዳዎች ፤ ጫት ፤ ፍራፍሬና ሌሎችም ከቅባት እህል የተሠሩ ብስኩቶች ፤ ጨው በጠቅላላው ፩ ሚሊዮን በላይ ዋጋ የሚያወጣ ወደ ውጭ ይላካሉ ። በ፩ሺ፱፻፺፯ ዓ.ም. በጠቅላላው ከኢትዮጵያ ወደ ውጭ የተላከው ፪፻፳፫ ሚሊዮን ፬፻፳፩ሺ፬፻ ሲሆን ከዚህ ውስጥ ፩፻ሚሊዮን በየዓመቱ ከቡና ዋጋ የሚገኝ ነው ። ኢትዮጵያ ወደ ውጭ የምትልካቸውን ከሚገዙት አገሮች ኤደን (በብዛት እንደገና ለመሸጥ) ፤ ደቡብ አረቢያ ፤ ዩናትድ ኪንግደም ፤ ምዕራብ ጀርመን ፤ ዩጐዝላቪያና ጃፓን እያንዳንዱ አገር ፳ ሚሊዮን በላይ ይገዛሉ ።

ኢትዮጵያ ወደ ውጭ የምትልካቸው ያልተሠሩ ማቴሪያልስ) ሲሆኑ በለውጡ የተሠሩ እቃዎችን ትገዛለች ። በ፩ሺ፱፻፺፯ ዓ.ም. ኢትዮጵያ የገዛችው ፪፻፸፯ሚሊዮን፩፻፶፯ሺ የሚገመት ነበር ። ከነዚህም ጨርቃጨርቅ ለመጓጓዣ የሚያገለግሉ የመኪናዎች ፤ የጭነት መኪናዎች ፤ ሞተር መለዋወጫ ማሺነሪዎች ፤ መድኃኒቶች ፤ ነዳጅ ዘይት ፤ ብረታ ብረትን የመሳሰሉና ላፒስ ናቸው ። እነዚህም እያንዳንዱ ፳ሚሊዮን በላይ የሚያወጡ ናቸው ። ኢትዮጵያ የምትገዛባቸው አገሮች በደረጃ ፤ ጣሊያን ፤ ጃፓን ፤ አሜሪካ ፤ ምዕራብ ጀርመን ፤ ታላቋ ብሪታንያ እና ሕንድ ናቸው ። እነዚህም እያንዳንዳቸው ፳ሚሊዮን በላይ ይገዛሉ ።

ኢትዮጵያ በተለይ የወደፊት የውጭ ንግዱ እንደ ቡና ምርት ያለው እየጨመረ በመሄዱ እንዲሁም የሌሎች እንደ ቅባት እህል ፤ ጥራጥሬ ፤ ቆዳ ፤ ጫት ፤ ዓሣ ፤ እና ሌሎችም ጥራጥሬ ፤ አትክልቶች ሥጋም ጭምር ጨምረዋል ። አዲስ እንዱስትሪዎች እንደ ቃጫ ስኳር እና ፖታሽ ወደፊት ለመሸጥ እንደሚቀርቡ የታወቀ ነው። ኢትዮጵያ ከውጭ የተገዙ እቃዎችን መግዛት ትቀጥላለች ነገር ግን የአገሪቱ እንዱስትሪዎች እየጨመሩ ሲሄዱ ከውጭ የምትገዛቸው እቃዎችን ትቀንሳለች ። በአለፉት ቅርብ ዓመታት የስኳር ፤ የሲሚንቶ ፤ ከጥጥ የተሠሩ ልብሶች ጫማ እና ሌሎችም ጥቅም ያላቸው እቃዎች ግዢ ቀንሰዋል ።

የዓባይ ወንዝ ድልድይ

መጓጓዣ ፤

ስለ ኤኮኖሚ እድገትና መስፋፋት ጥሩ የትራንስፖርትና በቂ የቴሌኮሙኒኬሽን መስመሮችና መገናኛዎች ከሚያስፈልጉት ዋና ዋናዎቹ ነገሮች ናቸው ። በ፩ሺ፱፻፵፰ እና በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. መካከል በመንገድ ሥራ በኩል ሦስቱን የመንገድ ሥራ ፕሮግራም ተፈጸመ ፤ ፩ኛው በመጀመር ታላላቅ መሻሻል ተደርጓል ። እንደዚሁም ብዙ አዳዲስ መንገዶችን ለማሠራት ፤ አሮጌውን ለመጠገን ፤ ዋና ዋና መስመሮችን ማስፋፋትና ማሠራት ፤ አስፈላጊ መሣሪያዎችን ለመግዛትና ሠራተኞችን ለማሰልጠን የሚያስፈልገው ወጭ ከዓለም ባንክ ከተባበረችው አሜሪካ ከኢትዮጵያ መንግሥት ተገኝቷል ። ኢትዮጵያ በ፩ሺ፱፻፶፩ ዓ.ም ፳፭ሺ ተሽከርካሪዎች ሲኖራት ከ፩ሺ፱፻፵፰—፩ሺ፲፻፶፱ ዓ.ም. ድረስ ግን ከ፳፻% በላይ በመሆን የተሽከርካሪዎች ብዛት አድጓል ።

በጋና ክረምት እንደልብ የሚያገለግሉ ፮ሺ ኪሎ ሜትር ፤ በደረቅ የሚያገለግሉ ፳ሺ ኪሎ ሜትር መንገዶች ሲኖሩ እርሱም በየጊዜው በመሻሻልና በመጨመር ላይ ናቸው ። በጋና ክረምት የሚሠሩት መንገዶች ወደማንኛውም የኢትዮጵያ ክፍሎች ያገለግላሉ ። ወደ አሰብ በሚወስደው መንገድ ከአዋሽ እስከ ተንዳሆ ፤ ከጐንደር አቅራቢያ እስከ ሱዳን ጠረፍና ከአዋሽ ዋቢ ሸበሌ ሸለቆ ለሚሠራው አዲስ አውራ ጐዳና መሐንዲስ ች በመቀየስ ላይ ከመሆናቸው በላይ አሁን በዲላና በኬንያ ጠረፍ መካከል በመሰራት ላይ ያለው ጐዳናም በኢትዮጵያና በኬንያ መካከል ያስፈልግ የነበረውን መገናኛ የሚያሟላ ይሆናል

ዘመናዊ ዕቃዎችን በመግዛትም በባቡር መስመር በኩል ብዙ መሻሻል ተደርጓል ። ቀዳሚነትና ርዝመትም ያለው የኢትዮጵያ የባቡር መንገድ ከጂቡቲ አዲስ አበባ የተዘረጋው ነው ። በኤርትራ ከምፅዋ በአስመራ በኩል ወደ አጐርዳት የሚሔድ አጭር የባቡር መንገድም አለ ። ከናዝሬት እስከ ዲላ አዲስ የባቡር መንገድ በፈረንሣይ መንግሥት እርዳታ በመሠራት ላይ ነው ። ከዋናው የባቡር ሐዲድ የሚገናኝ ከአሰብ እስከ አዋሽ የሚደርስ አዲስ ሐዲድ ለማሰራት መሐንዲስ በመቀየስ ላይ ነው ። እንደዚሁም አጐርዳትን ከሱዳን የባቡር ሐዲድ ጋር ለማያያዝና እንደ ሌላ ሐዲድ ወደ ከፋ ለመዘርጋት ዕቅድ ወጥቷል ።

በውጭ አገር በጣም የታወቀው የኢትዮጵያ መጓጓዣ የኢትዮጵያ አየር መስመር ሲሆን ፳ኛ ዓመቱን በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. አክብሮአል ። የኢትዮጵያ አየር መንገድ የመኪና መንገድ ያልገባቸውን ሐገሮች በማገልገል ታላቅ እርዳታን ሰጥቶአል ። በሐገሪቱ ውስጥ ፴ በሚሆኑ ሥፍራዎች በመብረር የሐገሪቱን ሰዎችና እቃዎችንም በማጓጓዝ በኩል በጣም አሻሽሏል ።

በሳምንት ውስጥ ወደ ውጭ ሐገር ፳፮ የበረራ ጊዜ ሲኖረው የኢትዮጵያ አየር መንገድ በውጭ አገር ፲፮ የሽያጭ ክፍል ቢሮች አሉት ። የሚበረውም ወደ ኤደን ፤ የመን ፤ ካርቱም ፤ ቤይሩት ፤ አቴን፤ ሌጐስ ፤ አክራ ፤ ሮም ፤ ፍራንክፈርት ፤ ማድሪድ ፤ ናይሮቢ ፤ ካይሮና ሞኖሮቪያ ነው ።

የኢትዮጵያ አየር መንገድ በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. ጥቁር አባይና ነጭ አባይ የተሰኙትን ፪ ጀት አውሮፕላኖች ፤ በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. ፫ኛውን ጀትም ገዝቷል ። በአዲስ አበባና በአስመራ የተሰሩትን አዳዲሶቹ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያዎችም ለብዙ የዓለም የአየር መስመሮች ማገልገል ቀጥለዋል ።

ከ፩ሺ፱፻፵፭ ዓ.ም. ጀምሮ ኢትዮጵያ በመርከብ የተፋጠነ እርምጃ አድርጋ ለች ፤ ዘመናዊዎቹ የአሰብና የምፅዋ ወደቦች የበለጠ የውጭ ንግድ ተቀባይ ለመሆን በቅተዋል ። በ፲፱፻፶፰ ዓ.ም. ኢትዮጵያ ፬ አዳዲስ መርከቦች ከኔዘርላንድ እንዲመጣላት አድርጋ አሁን መርከቦቹ በአገልግሎት ላይ ናቸው ። በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. አሰብ ፳፻፶፰ መርከቦችን ከ፫፻፴ሺ ቶንስ ጭነት ጋር ሲቀበል ፤ ምፅዋም ፲፻፵፰ መርከቦችን ከ፪፻፶ሺ ቶንስ ጭነት ጋር ተቀብሏል ። በጣና ሐይቅ አንድ ትልቅና ሁለት ትናንሽ የመጓጓዣ ጀልባዎች አሉ ። በአባይ ሐይቅ ከ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. ጀምሮ አንድ ትልቅ ጀልባ ከ፩፻ ሰው በላይ የሚይዝ ተመድቦ በማገልገል ላይ ነው ። እንዲሁም በባሮ ወንዝ ላይ ይህን የመሰለ አገልግሎት አለ ።

በሺ፱፻፵፭ ዓ.ም. ኢትዮጵያ ዘመናዊ ቴሌኮሙኒኬሽንን ለማፋጠን የኢትዮጵያ መንግሥት ቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድ ተቋቋመ ። እንደዚሁም ሠራተኞችን ለማሰል ጠን በ፩ሺ፱፻፵፯ ዓ.ም. የማሠልጠኛ ኢንስቲትዩት ተጀመረ ። ቴሌፎንና ቴሌግራፍ እንዲሁም ቴሌግራም በአገሪቱ ውስጥና ውጭ ሐገርም በዘመናዊ አቅድ መስፋፋት

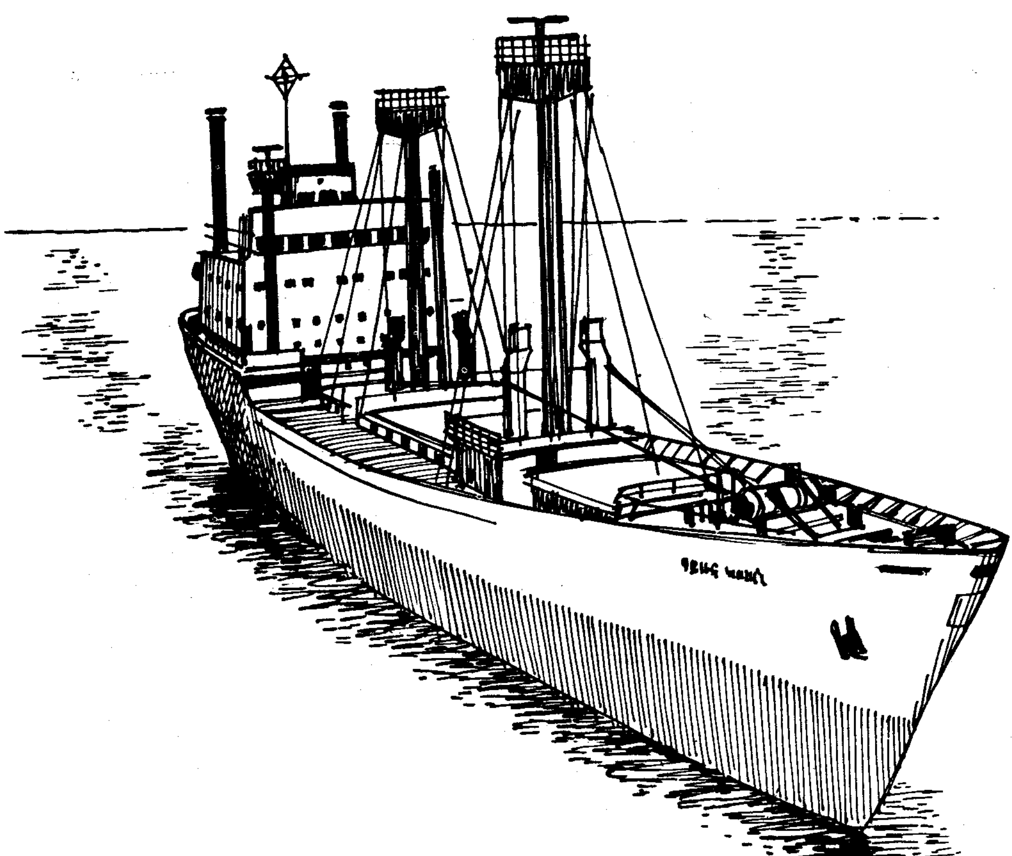

የኢትዮጵያ የንግድ መርከብ

ቀጠለ ። በአዲስ አበባና በአስመራ የአውቶማቲክ ቴሌፎን መለዋወጥ ፤ በ፲፱፻፶፯ ዓ.ም. በአዲስ አበባና በካይሮ መካከል ቀጥተኛ የቴሌፎን አገልግሎት ተከፈተ ። በዚህ ዓይነት ኢትዮጵያ በቴሌፎንና በቴሌግራፍ ከአብዛኛው የዓለም ሕዝብ ጋር ትገናኛለች ። የዓለም መገናኛዎችን ለማፋጠን በአሜሪካ ኧርሲ. ቦርድ ኮሚኒኬሽን ሳተላይት ፕሮግራም ተካፋይ ከሆኑት አገሮች ኢትዮጵያ አንዷ ናት ።

የፖስታ አገልግሎትም በመስፋፋት በንጉሠ ነገሥቱ ግዛት በ፷፰ ፖስታ ቤቶች ይካሄዳል ። አውሮፕላን በሚደርስበት ቦታ ሁሉ መልእክት የሚላከው በአየር ነው ።

<u>ትምህርት ፤</u>

በ፩ሺ፱፻፵ እና በ፩ሺ፱፻፶ ዓመታት ውስጥ ከበፊቱ ይልቅ በቆራጥነትና በብርቱ ጥረት የትምህርት ሥራ ሊስፋፋ ችሏል ። ት/ቤቶችን ለማብዛት ብዙ ትግልና እቅዶችን ወጥተው ከሰለጠኑት አገሮች ጋር እኩል የምትራመድበት መንገድ ተወጥኗል ። በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. የት/ዐመት መጨረሻ ላይ ወደ ፩፻ሺ ተማሪዎች የሚገኙባቸው የመንግሥት ፤ የቤተ ክህነት ፤ የሚሲዮንና የግል የሆኑ ፩ሺ፫፻፶ ት/ቤቶች ነበሩ ። የትምህርት አሰጣጥ ዘዴ እንደሚከተለው ነው ፤ የመጀመሪያ ደረጃ ከ፩ኛ እስከ ፮ኛ ክፍል ሲሆን የመጀመሪያ ቋንቋ አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋ በደረጃ ከ፯ኛ እስከ ፲፪ኛ ክፍል ሲሆን የመግለጫ ቋንቋ እንግሊዝኛ ፤ ኮሌጅ ከ፲፫ኛ ክፍል ጀምሮ ሲሆን መገልገያ ቋኟቋ እንግሊዝኛ ነው ። በያንዳንዱ ጠ/ግዛት ቢያንስ ቢያንስ አንድ ሁለተኛ ደረጃ ይኖረዋል ። ዕቅዱ ሲፈጸም ግን በቅርቡ ብዙ እንደሚገኝ ይጠበቃል ። እንደ እርሻ ፤ ንግድ ፤ የመካኒክና የቴክኒክ ት/ቤቶችም የመሳሰሉ ተከፍተው በሥራ ላይ ይገኛሉ ።

ከ፩ሺ፱፻፵ እና ፩ሺ፱፻፶ ዓመታት ዩኒቨርሲቲው ተስፋፋ እና ኮሌጆችም ልዩ ልዩ ኮርሶች (ቮኬሽናል ትራይኒንግ) መስጠት ጀመረ ። በ፩ሺ፱፻፶፩ ዓ.ም. በኢትዮጵያ የትምህርት ፕሮግራም ከፍተኛ የሆነው የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በሰጡት በሚያምር በታላቁ የጥንቱ ቤተ መንግሥት አገልግሎቱን ቀጥሎአል ። የመጀመሪያው ዋና ሕንፃ በ፲፱፻፶፯ ዓ.ም. ለሥነ ጥበብ ፋኩልቲ ተሰርቶ ተጠናቀቀ ። የኬኔዲ መታሰቢያ ቤተ መጻሕፍት ሕንፃ ሌሎችም ጭምር በመታነፅ ላይ ናቸው ። የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ለሚከተሉት ክፍሎች የተገነባ ነው ። የዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ፤ የመሐንዲስ ኮሌጅ ፤ የሕንፃ ኮሌጅ ፤ የእርሻ ኮሌጅ ፤ የመካኒክና የቴዎሎጂ ኮሌጅ ነው ። ከዩኒቨርሲቲውና ከኮሌጆች እንዲሁም ከልዩ ልዩ ከፍተኛ ት/ቤቶች ተመርቀው ለሚወጡት ስለኢትዮጵያ ጥናት በሁሉም የትምህርት ዓይነት እንዲያጠኑ የሚያበረታታ ኢንስቲትዩት ተከፍቶ ትምህርት በመስጠት ላይ ነው ።

በ፩ሺ፱፻፶ ዓ.ም. ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ፪፻ አፍሪካውያን ተማሪዎች የነፃ ትምህርት (ስኮላር ሽፕ) አስገኝተዋል ። በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. ብዙዎች በመጨመር ከብዙ አፍሪካውያን ሐገሮች የመጡ ተማሪዎች በዩኒቨርሲቲው በማጥናት ላይ ናቸው ።

በነሐሴ ወር ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የዓለም የማስተማር ሥራ ኮንፌዴሬሽን ድርጅት ዓመታዊ ስብሰባ በአፍሪቃ አዳራሽ አዲስ አበባ ተደርጓል ። ከዚህም ሌላ ስለአፍሪካውያን ትምህርት በመደጋገም በአዲስ አበባ ኮንፍራንስ ተደርጓል ።

የመጽሐፍት ተፈላጊነትን ለማርካት በብዛት እንዲታተሙ ተደረገ ። በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ.ም. የሬዲዮና የቴሌቪዥን ዘመናዊ የማስተማር ዘዴ ተጀመረ ።

የማስታወቂያ ሚኒስቴርም የሬዲዮ ፤ የማስታወቂያና የጋዜጦች ሥራውን በማስፋፋት ቀጥሏል ። የኢትዮጵያ ሄራልድ የተባለው በአንደኛ ደረጃ የሚገኝ ዕለታዊ የእንግሊዝኛ ጋዜጣውም በጣም የታወቀ ነው ። የአማርኛውም ጽሑፍ ሥራ የሚካሔደው በኢትዮጵያ ድምፅ ሲሆን ታላቁና ግለኛ የሆነው ጋዜጣ በ፴ሺ እየታተመ የሚወጣው የአዲስ ዘመን ጋዜጣ ነው ። በሐገሪቱ ውስጥ ሰባት የየዕለትና አሥራ አንድ የየሣምንት ጋዜጦች ሲኖሩ ፴ የሚሆኑ በወቅት የሚታተሙ አብዛኞቹም በየወሩ የሚታተሙ አሉ ። በየወሩም የሚታተሙት ዋና ዋናዎቹ መነን ሚረር ፤ ኢትዮጵያን አብዘርቨር ሲሆኑ የማስታወቂያ ሚኒስቴር በተጨማሪ ስዕላዊ መጽሔት ፤ ማስታወቂያዎች ፤ ትናንሽ መጽሔቶችና ስለኢትዮጵያ መጻሕፍትንም ያወጣል ።

በአዲስ አበባና በአስመራ የመንግሥት ፤ የግል እና የሚሲዮን ማተሚያ ቤቶች ይገኛሉ ። ታላቁ የመንግሥት ማተሚያ ቤት በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. በ፰ ፎቅ የተሠራው ዘመናዊ መሣሪያ ያለው የብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ነው ። የግል ከሆኑት ታላቁ እንደዚሁም በአዲስ አበባ ዘመናዊ ሕንፃ የሚገኘው የአርቲስቲክ ማተሚያ ቤት ነው ። ልዩ ልዩ የአማርኛ እና የእንግሊዝኛ ሌሎችም ተፈላጊዎች ቋንቋዎች የሚ ታተሙ መጻሕፍት ቁጥር እያደገ ሔደ ። በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. የአፍሪካን ወሬ ለዓለም ለማሰራጨት ፓን አፍሪካን የተባለ የወሬ ወኪል በአዲስ አበባ ተቋቋመ ።

የኢትዮጵያ ሬዲዮ ጣቢያ በንጉሠ ነገሥቱ ግዛት ውስጥ በሰፊው እንዲስፋፋ ለማድረግ በታቀደው ፕላን መሠረት ሥራውን ቀጥሏል ። በመሠራት ላይ ያለው አዲሱም ፩፻ሺ ኪሎዋት ያለው ጣቢያ ለአጭር ሞገድ ማስተላለፊያ ለኢትዮጵያና ለሌሎችም አገሮች የሚያገለግል ነው ። በመካከለኛ ሞገድ የሚያገለግል ፩፶ሺ ኪሎዋት ተሰርተው በሥራ ላይ ናቸው ። ለሰባቱ ጠ/ግዛትም ከዋናዎቹ ጣቢያዎች እየተቀ በሉ የሚያሰራጩበትም መካከለኛ ሞገድ በጥናት ላይ ነው ። የብሥራተ ወንጌል ሬዲዮ ጣቢያ በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. ሥራውን ጀመረ ። የሚጠቀምበትም በአጭርና በመ ካከለኛ ሞገድ ሲሆን ለአማርኛ ፤ ለእንግሊዝኛ እንዲሁም ለሌሎች ቋንቋዎች በ፩፻ሺ ኪሎዋት ነው ። በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የቴሌቪዥን ሥራ ተጀመረ ።

የሕክምና እና የማሕበራዊ ድርጅት ፤

በጤና ጥበቃ ሚኒስቴር መሪነት የኢትዮጵያ የጤና ጥበቃ ተግባር ተስፋፍቷል ። በተባበሩት መንግሥታት አማካይነት ይህነኑ ድርጅት የሚረዱት የዓለም ጤና ጥበቃ ማህበር ፤ በተባበሩት የዓለም መንግሥታት ማህበር የሕፃናት መርጃ የትምህርት ክፍል ፤ አሜሪካ ፤ ምእራብ ጀርመን እና ሌሎችም ናቸው ። በአሁኑ ጊዜ ፹፯ ሆስፒታሎች ፤ ፳ሺ አልጋዎች ፤ ፫፻፳፩ ዶክተሮች ፤ ፩፻፹፭ ክሊኒኮች ፤ ፶ የጤና ጥበቃ ጣቢያዎች በመንግሥትና በሚሲዮን ተባባሪነት የተሰሩ አሉ ። በ፩ሺ፱፻፵፯ ዓ.ም. የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ የጤና ጥበቃ ኮሌጅ በጐንደር ተከፍቶ የጤና መኰንኖች ፤ ነርሶች እና ሌሎች የሕክምና ሠራተኞችንም ያሰለጥናል ። የዚህ ኮሌጅ ፕላን በቂ አስተዳዳሪዎች በማሰልጠን ፩፻ የጤና ጥበቃ ጣቢያዎችን ለመመደብ ፤ አንዱ ጣቢያ ፶ሺ ሰዎች እንዲያገለግል ለማድረግ ነው ። በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ. ም. ነርሶች በአምስት ሆስፒታሎች ኮርስ ሲያደርጉ ድሬሰሮች በብዙ ሆስ ፒታሎች ኮርስ አድርገዋል በአዲስ አበባ በመሠራት ላይ ያለው የልዑል መኰ

ንን ኃይለ ሥላሴ መታሰቢያ ሆስፒታል ተሰርቶ ሲፈጸም የመጀመሪያው የመድ ኃኒት ቅመማ የፋኩልቲ ትምህርት በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ይከፈታል ። የዱሮዎቹ ሆስፒታሎችም ተሻሽለዋል ፤ አዳዲስ ሆስፒታሎችም ተሠርተዋል ። እንዲሁም ብዙ ክሊኒኮችም በብዙ ተሠርተዋል ።

ስለጤና አጠባበቅ የሚረዱ መጻሕፍት ተጽፈዋል ፤ የመድኃኒት አሻሻጥ ቁጥጥር ጠነከረ ፤ የመድኃኒቶችም እድሜ መቆጣጠሪያ ተቋቋመ ። በፓሪሱ የወተት እንስቲት ዩት ስምምነት የኢትዮጵያ የወተት ኢንስቲትዩት ተቋቋመ ። ታላቁ የወባ ማጥፊያ ድርጅት ፕሮግራም ፩ሚሊዮን ያህል ለመከላከል ችሏል ። የሳንባ ነቀርሳና የሥጋ ደዌ ሆስፒታሎች ተሠሩ ። የሕፃናት ማሳደጊያና መጠባበቂያ ተቋቋመ ። የአምቡ ላስ አገልግሎትም ተስፋፋ ፤ ተዘዋዋሪ ክሊኒኮችም ተቋቋሙ ። በ፩ሺ፱፻፶ ዓ.ም. ውስጥ የኢትዮጵያ መድኃኒት አገልግሎት ወባንና ቢጫ ወባን ለመከላከል በመል ካም ትጥቅ ነበሩ ። ለብዙ ዓመታት የጤና ጥበቃን ሚኒስቴር የያዙ ክቡር አቶ አበበ ረታ ነበሩ ።

የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ተፈላጊ ሥራውን በማከናወን ላይ ሲሆን ዐመታዊ በዓል ለማዘጋጀት በአዲስ አበባ ለሥራው የሚሆነውን ገንዘብ ለማግኘት ችሏል ።

በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. በሕዝቡ የበጐ አድራጐት ድርጅት የበጐ አድራጐት ሥራ እየተስፋፋ ሔደ ። ይህም በሐገሪቱ ውስጥ የበጐ አድራጐትን ዕድገት እና ወደፊት መራመድ የሚረዳ የትብብር ኃይል ሲሆን የኢትዮጵያ ሴቶች በጐ አድራጐት አንድነትም ፲ሺ አባሎች ሲኖሩት በታላላቅ ከተማዎች ቅርንጫፎችም አሉት ። ይህም ማህበር በነፃ ክሊኒኮች የዕውራን ት/ቤቶች እና ለዚህ አገልግሎት መካ ፈል የሚቻለውን ሴቶችና ሕፃናትን የሚረዱ ሌሎች እንስቲትዩቶችን ያካሂዳል ።

በ፩ሺ፱፻፶፪ ዓ.ም. የዕድገት ሥራን ለማፋጠን አንድ የሕዝባዊ ኑሮ ዕድገት ሚኒስቴር ተቋቋመ ። ራቅ ወዳሉ ሥፍራዎችም ፲፪ የሚሆኑ የዕድገት ጣቢያዎች ይገኛሉ ። እነዚህም በዕድገት ፤ በትምህርት ፤ በጤና ፤ በጽዳት ፤ በገበያ ሥራ ፤ በመን ገድ ሥራና በሌሎችም መንገዶች እርዳታቸውን ያበረክታሉ በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. በአ ገሪቱ ውስጥ የ፴ ከተማዎች በዘመናዊ እቅድ መሠራት ፕሮግራም ወጥቶ ነበር ።

ባሕል ፤

የኢትዮጵያ ባሕል የተመሠረተው በጥንታዊው የግል ታሪክና በልዩ ልዩ ነገ ዶቻ የኑሮ መንገድ ነው ። ዘመናዊው የአማርኛ ጽሑፍም በቀድሞው ጠቅላይ ሚኒ ስቴር በራስ መኰንን እንዳልካቸው ፤ በከበደ ሚካኤልና በመርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ በመሳሰሉት ደራሲያን የተመረኮዘ ነው ። የኢትዮጵያ የጥናት ክፍል በዩኒቨርሲ ቲው (የኢትዮጵያ ጥናት ጆርናል) እያሳተመ የኢትዮጵያ የባሕል ጥናት ያበረታታል ። የጥንቱንም ሁናቴ ለማጥናት በርጋታ የአክሱም የአርኪዎሎጂ ጥናቶችና ሌሎችም ያደርጋሉ ።

የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ትያትር በኢትዮጵያ ታላቁ እንደመሆኑ አማካይ የት ያትር ማድረጊያ ሥፍራ ነው ። የአዲስ አበባም ማኅበራዊ ኦርኬስትራ ተቋቁሞ የተለያዩ ክፍሎች የባሕል ሙዚቃ ውዝዋዜና ድራማ ያበረክቱ ጀመር ። እንደ ሞስኮው በልበይ እና እንደ የሳንፍራንሲስኮው ባሌት ያሉ ጓዶች ከውጭ ኢትዮጵያን ጐብኝተዋል ። ኢትዮጵያም በበኩሏ የኢትዮጵያ የባሕል በበለጠ ለማሳወቅ አንድ የድ ራማ ጓድ ወደ ውጭ ልካለች ። በአስመራና በአንዳንድ ታላላቅ ከተማዎችም የባ ሕል ክፍል ተቋቁሟል ።

የዩኒቨርሲቲው የሥነ ጥበብና የልዩ ልዩ እጅ ሥራ አማካይ ሥፍራ ት/ቤት አርቲስቶችን የድራማ መሪዎችንና ሠራተኞችን በማሠልጠን እና የጅ ሥራዎችን ለኤግዚቢት በማውጣት ሠርቷል ። አቶ አፈወርቅ ተክሌም የታወቁ ኢትዮጵያዊ አርቲስት ሲሆኑ ሥራዎቻቸው በሐገርና በውጭም ተቀባይነትን አግኝተዋል ። በአፍሪቃ አዳራሽ መስኮቶች የአፍሪቃን የነፃነት ዕድገት የሚያሳዩት ድምቅ የመስተዋት ላይ ቅብቦችም ጉልህ የሥዕል ሥራ ናቸው ሌላም ደግሞ የሥዕል ሥራቸውን ወደ ውጭ ለማሳየት የቻሉ አቶ ገብረ ክርስቶስ ደስታ ናቸው ።

በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሽልማት ድርጅትም በልዩ ልዩ መስክ የባሕል ሥራ ለተለዩ የሐገር ውስጥና ለውጭ መሪዎች የመጀመሪያውን ሽልማት ሰጥቷል ። ይህም ከመንግሥቱ የማያቋርጥ የጅ ሥራ ፍላጐት አንደኛው ክፍል ሲሆን ሥራው የሚቀጥል ነው ።

ኢትዮጵያ ባለፉት ዓመታት ውስጥ በዓለም አቀፍ ስፖርት በሰፊው የታወቀች ስትሆን የአዲስ አበባው የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ስታዲዮም ለሐገር ውስጥም ለውጭም ተጫዋቾች ዋና አማካይ ሆኖአል ። የእግር ኳስ ጨዋታ ዋናው እንደመሆኑ ኢትዮጵያ ከዚህ ቀደም በ፩ሺ፱፻፶፬ ዓ.ም. እንዳሸነፈችው የአፍሪቃ ዋንጫዎችን ለመረከብ በጥብቅ ትታገላለች ። በኦሎምፒክ ውድድር የማራቶን አሸናፊ በመሆን ሁለት ጊዜ ያከታተለው የኢትዮጵያ ሯጭ የሻምበል አበበ ቢቂላ ብቻ ሲሆን በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ.ም. እና በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የኦሎምፒክን ሩጫ የወርቅ ሜዳይ ተቀብሏል ።

ከ፩ሺ፱፻፷፩ ዓ.ም. ጀምሮ የሚካሔደው የቱሪዝም ዕድገት በኢትዮጵያ ከሚገኙት አንደኛውና ታላቅ ሆኗል ። የቱሪዝም ድርጅት ከተቋቋመ በኋላ የቱሪስቶችም ቁጥር በየጊዜው እየበዛ ሲሔድ ሥራውን በበለጠ ለማሻሻል ለጉብኝት ፈቃድ የመስጠቱ ሥራ መፋጠን ቀጠለ ። ጐብኝዎችን የሚስቡ መጽሔቶች ይታተሙ ጀመር ፤ እንደዚሁም በሐገር ውስጥና በውጭም ማስታወቂያ ማውጣቱ ቀጠለ ። የቱሪዝምን ሥራ ዘዴ ሁሉ በማቋቋም ብዙ ነገር ተፈጸመ ። ብዙዎች የግል ጐብኝዎች (ሰፋሪዎች) የቱሪስት ድርጅቶችም ቱሪስቶች የኢትዮጵያን ልዩ ልዩ ክፍል ለመጐብኘት እንዲችሉ ረድተዋል ። የኢትዮጵያ አየር መንገድም ለቱሪስቶች የተለየ መጠየቂያ በማውጣትና በልዩ ልዩ መስመር ለቱሪስት ንግድ ረድተዋል ።

በአዲስ አበባ በምፅዋ ፤ በአዋሳ በድሬዳዋና በሌሎችም ቱሪስቶች ሊጐበኙ በሚፈልጓቸው ሥፍራዎች ሁሉ አዳዲስ ሆቴሎች ተሰርተዋል ።

በነዚህ ሁሉና በሐገሪቱ መካከለኛ የአየር ጠባይ ፤ ጥሩ አደን ፤ ጥንታውያን የታሪክ ቅርሶችና የወዳጅነት መስተንግዶዎች እና በጠቅላላ ማራኪ በውበትዋ የቱሪስት ሥራ ላገሪቱ ጠቅሟል ። በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. የመጀመሪያው በኢትዮጵያ የደጋ የመኪና እሽቅድምድም ተደርጐ ወዲያውኑ መልካም ውጤት በማስገኘት ከፍ ያለ አድናቆት አትርፋለች ። በ፩ሺ፱፻፶፯ ዓ.ም. በዓመት ፳ ሚሊዮን የሚያገቡ ፴፰ሺ ቱሪስቶች ነበሩ ።

ንጉሣውያን ቤተ ሰብ ፤

በ፩ሺ፱፻፶፫ ዓ.ም. ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ እና ግርማዊት እቴጌ መነን ፶ኛውን የወርቃማ የጋብቻ በዓላቸውን አክብረዋል ። በዚሁም ጊዜ ውስጥ ፮ ልጆ

የግርማዊና የግርማዊት እቴጌ መነን ፳፭ኛው የዘውድ በዓል በ፲፱፻፵፰ ዓ. ም.

ችን ወልደው ታላቁ ልጃቸው ልዑል አልጋ ወራሽ አስፋ ወሰንና እንደዚሁም ከሴት ታላቅ የሆኑት ልዕልት ተናኘ ወርቅ ብቻ ሲቀሩ ፤ ልዕልት ዘነበወርቅ በ፩ሺ ፱፻፳፮ ዓ.ም. ልዕልት ፀሐይ በ፩ሺ፱፻፴፬ ዓ.ም. ልዑል መኰንን በ፩ሺ፱፻፵፱ ዓ.ም. ልዑል ሣህለ ሥላሴ በ፩ሺ፱፻፶፬ ዓ.ም. ከዚህ ዓለም በሞት ተለዩ ። ግርማዊት እቴጌ መነንም በ፩ሺ፱፻፶፬ ዓ.ም. በ፸፩ ዓመታቸው አርፈዋል ።

ወርቃማው ኢዮቤልዩ ፤

ኢትዮጵያ ዛሬ በዕድገቷና በኃይሏ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ያለች ስትሆን የወደ ፊትም እርምጃዋ ፍጹምና የተሳካ እንደሚሆን አይጠረጠርም ። ለዚህም ብዙ ምክ ንያቶች ቢኖሩዋትም በተለይ በግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ጉልህ የሆነ የሥራ ክንውን መሆኑ አይካድም ። ሕዝባቸውን በዘመናዊነት ለመምራት ረዥም ጊዜና ዕድል የተሰጣቸው በጣም ጥቂት መሪዎች ናቸው ። ጃንሆይ ስለአገር ጉዳይ ያላ ቸው ጠንካራ አመራር ፤ የድካም መልክ የማይታይበት ተጋድሎአቸው ለሚያደር ጉት ነገር ያላቸው የቆራጥነት ዓላማና ወደፊት ያላቸውን አተኩሮ መመልከት ኢትዮጵያን በአፍሪቃ ላይ የመሪነት ሥልጣን ከማስገኘቱ ጋር በዓለም ጉዳይም ኢትዮጵያ በሰፊው እንድትታወቅ ታላቅ ምክንያት ሆነዋል ። ግርማዊነታቸው ታላቁ

አፍሪቃዊ እንደመሆናቸው አገራቸውን በሰላም እየመሩ ለሌሎች ሐገሮችም ሰላም በትጋት ይሠራሉ ።

በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. የግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ፶ኛው የመሪነት ዘመን ሲሆን ከ፩ሺ፱፻፱—፩ሺ፱፻፳፫ ዓ.ም. እንደ ባለሙሉ ሥልጣንንና እንደ ንጉሥ ከ፩ሺ፱፻፳፫ ዓ. ም. በንጉሠ ነገሥትነት ይመራሉ ። በዚህ በግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ፶ኛው የኢዮቤልዩ በዓል የኢትዮጵያ ሕዝብ ዘመናዊቱ ኢትዮጵያን ለመሠረተ ላት ታላቅ ሰው የአድናቆት ክብር ሲያቀርብ የዓለም ሕዝብና መሪዎችም በበ ዓሉ ለመሣተፍ በብዛት ተገኝተዋል ።

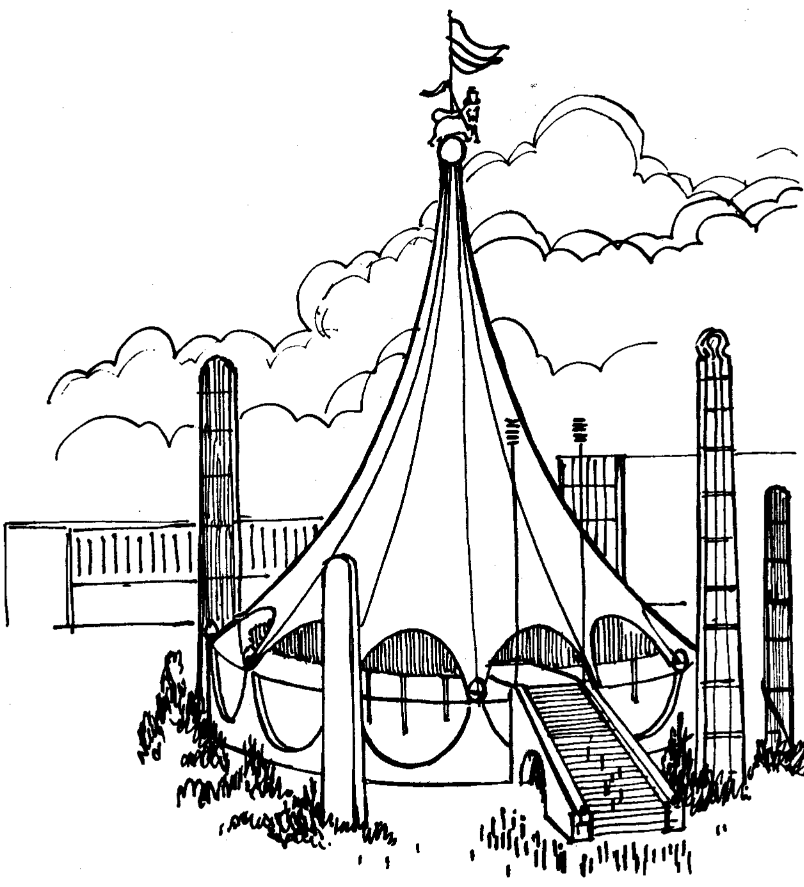

ኢትዮጵያ በካናዳ ኤክስፖ

በ፩ሺ፱፻፶፰ ዓ.ም. በግንቦት ወር ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በሞንትሪያል (ካናዳ) በኤክስፖ ፷፯ የኢትዮጵያን ሕንፃ አሳይተዋል ። ግርማዊነታቸው በ፩ሺ፱፻፶፱ ዓ.ም. ሐምሌ ፲፮ ቀን ፸፭ኛውን የልደት በዐላቸውን አከበረዋል ።